

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
MENO EDUKOLOGIJOS KATEDRA
DAILĖS DIDAKTIKOS SKYRIUS

ARŪNAS NARAUSKAS

Edukologijos studijų programos specializacija: švietimo vadyba grupės studentas

Edukologijos magistratūros magistras

**MENŲ INTEGRACIJA TEATRINĖJE VEIKLOJE, INKLIUZINIAME NE-
FORMALIAJAME MOKINIŲ UGDYME V – X KLASĖSE**

Magistro darbas

Mokslinio darbo vadovė
doc. dr. Audronė Prokurotienė

Šis darbas yra originalus ir nebuvo teikiamas kuriam nors laipsniui ar kvalifikacijai įgyti.....

Šiauliai, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. TEORINIAI MENŲ INTEGRACIJOS TEATRINĖJE VEIKLOJE PAGRINDAI.....	6
1.1. Meninis ugdymo misija.....	6
1.2. Menų integracija ugdyme neformalioje teatrinėje veikloje.....	9
1.2.1. Teatrinė veikla neformaliajame ugdyme.....	9
1.2.2. Vizualinė aplinka teatrinėje veikloje.....	13
1.2.3. Muzika teatrinėje veikloje.....	16
1.2.4. Judesys, šokio elementai, teatrinėje veikloje.....	18
1.3. Normalios raidos V – X klasių mokinių teatrinės saviraiškos bruožai.....	21
1.4. Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių teatrinės veiklos ypatumai V – X klasėse.....	23
1.5. Kūrybingumas teatrinėje veikloje.....	27
1.6. Teatro studijos vadovo kūrybingumas kompetencija.....	30
2. TYRIMO REZULTATAI JŲ ANALIZĖ.....	34
2.1. Tyrimo bazė, imtis ir metodika.....	34
2.2. Pedagogų anketinės apklausos apie teatrinį ugdymą rezultatų analizė.....	35
2.3. Mokinių anketinės apklausos apie teatrinį ugdymą rezultatų analizė.....	52
3. MENŲ INTEGRACIJOS GALIMYBĖS TEATRINĖJE VEIKLOJE, INKLIUZINIAME NE-FORMALIAJAME MOKINIŲ UGDYME V – X KLASĖSE.....	65
IŠVADOS.....	75
METODINĖS REKOMENDACIJOS TEATRŲ STUDIJŲ VADOVAMS DIRBANTIEMS SU V – X klasių mokiniais.....	76
LITERATŪRA.....	78
PRIEDAI	

IVADAS

Pastarųjų metų Lietuvoje vykstantys politiniai, ekonominiai ir socialiniai pokyčiai palietė ir ugdymo kaitą. Šiandieninė meninio ugdymo kryptis labiau orientuojama ne į ugdytoją, o į ugdytinį, todėl neatsitiktinai dailė, muzika, teatras ir kiti menų dalykai mokykloje perorientuoti humanizmo, veiklumo ir kūrybos linkme.

Pastaraisiais metais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių pastebimai stiprinamos meno dalykų pozicijos mokyklų mokymo planuose. Ne tik į pasirenkamųjų, bet ir į pagrindinių (branduolio) mokomųjų dalykų sąrašą šalia dailės ir muzikos jau įtraukiama ir teatras bei šokis. Ir tai suprantama. Juk norint ugdyti darnią, visapusišką mokinio asmenybę ugdymo turinyje derėtų vienodai dėmesio skirti visoms mokslo ir kultūros sritims.

Menų dalykai (teatras, dailė, muzika, šokis) mokykloje puiki oazė, kurioje mokiniai gali augti, skleistis, turtėti ir turtinti kitus. Kaip rodo darbo praktika, kūrybiškumą labiausiai ugdo mokyklos teatras, nes jis apima visas meninės veiklos formas (dramatizaciją, režisūrą, vaidybą, judesį, pantomimą), scenos kalbą, dekoracijų, kostiumų, apšvietimo, muzikinį apipavidalinimą, įgarsinimo kūrimą ir t.t.).

Šiuo metu mokyklose veikia teatro studijos. Nemažai mokyklų, kaip pasirenkamąjį dalyką įvedė teatro pamokas ir vienur ir kitur dėmesys sutelkiamas į kūrybinę veiklą.

Neformaliuoju meniniu ugdymu ir dalyku siekiama suteikti galimybę kiekvienam vaikui ir jaunuoliui atskleisti save meninėje kūryboje ir raiškoje, taip pat įsijungti į socialinį bei kultūrinį krašto gyvenimą.

Vien pamokoje neįmanoma padaryti visko, kad vystytųsi mokinių kūrybinės galios, atskleistų prigimtinės galios, gebėjimai. Dėl šių priežasčių Lietuvoje yra pradėta kurti neformaliojo ugdymo sistema, kuri mūsų šalyje iki mokyklos reformos neturėjo tokio pavadinimo. Ugdymas, anot V. Rajeko (2004), įvairiuose šaltiniuose suprantamas kaip ugdytojų bei ugdomųjų bendra veikla, ir kaip jų sąveika, ir kaip vyresniųjų bei vaikų bendravimas, vadovavimas jaunajai kartai, net jos valdymas.

Įgyvendinant neformaliojo ugdymo sistemą didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas neformaliajam ugdymui, nes jo ugdomosios galimybės yra labai didelės. Viena svarbiausių jo funkcijų yra mokinio socializacija, tai yra jo įaugimas į konkrečią sociokultūrinę terpę. Per socializaciją mokinys mokosi veikti kaip visuomenės narys, mokosi gyventi su kitais.

Didžiausias vaidmuo tenka pedagogui, turinčiam savo kūrybinio darbo aiškia viziją, sugebančiam žinias pritaikyti ugdytinių meninėje raiškoje.

Pagrindinis neformalaus mokinių ugdymo tikslas yra: sukurti sąlygas, leidžiančias vaikams ir jauniems žmonėms socializuotis, pažinti, tobulėti ir realizuoti save. Kitas svarbus momentas yra

tai, kad bet kuri neformalaus ugdymo sistemos grandis (pvz. nevyriausybinės jaunimo organizacijos) yra pripažįstama kaip bendros švietimo sistemos dalis (Švietimo įstatymas, 2003).

Šiandien mokyklose yra daug mokinių su specialiaisiais ugdymosi poreikiais bei socialinėmis problemomis. Išsivysčiusiose pasaulio valstybėse, ypač Šiaurės šalyse, neįgaliųjų integracija prasidėjo prieš keletą dešimtmečių. Siekdamas gerinti, tobulinti specialųjį ugdymą, keistis idėjomis ir patirtimi išsivysčiusios Europos valstybės 1996 m. įkūrė Specialiojo ugdymo vystymo agentūrą (The European Agency for Development in Special Needs Education). Lietuva kartu su Latvija ir Estija 2000 m. pavasarį buvo priimtos į minėtą agentūrą stebėtojų teisėmis, ir jau dalyvauja jos veikloje.

JAV ir Vakarų Europos šalyse jau seniai vertinami integruoto ir inkliuzinio ugdymo rezultatai, išvelgiami teigiami ir neigiami veiksniai, tuo tarpu mūsų šalyje specialiojo ugdymo reforma tik įsibėgėja.

Lietuva 2000 m. pavasarį pradėjo įgyvendinti projektą „Mokykla visiems“. Projekto tikslas – sukurti efektyvų specialiųjų poreikių vaikų ugdymo modelį Šiaulių ir Panevėžio apskrityse. Šio projekto ŠMM partneriai yra Švedijos specialiojo ugdymo institutas (SIT) ir Danijos Viborgo apskrities Švietimo departamentas.

Inkliuzija – vadinama „įtraukimu arba dalyvavimu“ (angl. *involvement*), įgalinimu (angl. *empowering*), suprantama kaip „buvimas kartu“. Iš esmės inkliuzija išreiškia patį socialinės integracijos principą – sukurti vienodas sąlygas visiems dalyvauti, bet kokioje veikloje. Šūkis „Drauge!“ geriausiai atspindi inkliuzijos esmę.

Inkliuzija reiškia buvimo drauge ir skirtybės priėmimo filosofiją. Jos esmę atspindi šie principai: priklausyti bendruomenei ir būti jos narių priimtam; nuolatiniai įvairūs socialiniai santykiai ir draugystė; šeimos, specialistų ir bendruomenės partnerystė (Bricker, 1995; Forest, 1992).

Tikėtina, kad sveiki mokiniai, augę ir mokęsi drauge su neįgaliaisiais, remiami, stimuliuojami pedagogų, susidarys palankius negalės vaizdinius, gebės bendrauti su neįgaliaisiais be neigiamų išankstinių nusistatymų.

Problemos aktualumas

Dailės, muzikos, šokio menai teatrinėje veikloje vaidina ypač svarbią rolę. Teatro menas jungia daugelio meno rūšių ir kultūros sričių raišką, atveria galimybes suvokti meno ir kultūros vieningą, sinkretišką prigimtį.

Mūsų šalyje dar trūksta išsamesnių mokslinių tyrimų apie meno integraciją teatrinėje veikloje, rolę, reikšmę, mokinių ugdyme bei lavinime.

Trylikos metų asmeninis praktinis patyrimas teatrinės veiklos srityje parodė, kad dailės, muzikos, judesio, šokių elementų integravimas į teatrinę veiklą, akivaizdžiai turi didelę įtaką neformaliajame inkliuziniame ugdyme.

Tyrimo objektas – teatrinė veikla neformaliajame inkluziniame ugdyme menų integracijos aspektu.

Tyrimo hipotezė – menų integracija teatrinėje veikloje bus sėkmingai vystoma inkluziniame, neformaliajame mokinių ugdyme V – X klasėse, jei išanalizavę atskirų menų teatrinėje veikloje specifika, kūrybingai ir tikslingai integruosime menus.

Tyrimo tikslas – atskleisti menų integracijos teatrinėje veikloje principus ir galimybes neformaliajame, inkluziniame ugdyme V – X klasėse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išstudijuoti pedagoginę ir (psichologinę) literatūrą apie teatrinę veiklą tiriamu klausimu.
2. Ištirti, kokios meno studijos vyksta bendrojo lavinimo ir specialiose mokyklose popamokinėje veikloje V – X klasėse.
3. Išanalizuoti, ar teatrų studijų vadovai integruoja menus popamokinėje veikloje.
4. Išsiaiškinti teatro studijų vadovų patirtį teatro, dailės, muzikos, šokio srityse.
5. Ištirti, ar teatro studijų vadovai naudoja inkluzinį ugdymą, organizuodami teatro studijų veiklą.
6. Išanalizuoti teatrų studijų vadovų nuomonę apie vizualinės aplinkos, muzikos, judesio teatrinėje veikloje kūrimo situaciją V – X klasėse.
7. Išanalizuoti, kokios didžiausios problemos teatrų studijų vadovams ir mokiniams iškyla teatrinėje veikloje neformaliajame inkluziniame ugdyme.
8. Išsiaiškinti bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių patirtį meninėje veikloje V – X klasėse.
9. Ištirti bendrojo lavinimo ir specialiosios mokyklos V – X klasių mokinių nuomonę apie menų integracijos teatrinėje veikloje kūrimo situaciją.
10. Parengti teatrinės veiklos rekomendacijas teatrinio ugdymo mokytojams, kūrybiniam darbui neformaliajame ugdyme integruojant menus, dirbantiems su normalios raidos bei neįgaliais mokiniais.

Metodai:

Teoriniai: pedagoginės, filosofinės, psichologinės, teatrinės literatūros studijavimas ir analizė, leidžianti atskleisti teorinius tiriamosios problemos pagrindus, palyginti bei apibendrinti šio tyrimo rezultatus.

Empiriniai: mokytojų anketavimas, filmuota medžiaga.

5 – 10 klasių mokinių anketinė apklausa.

- literatūros šaltinių, švietimo dokumentų analizė;
- anketavimas;

- stebėjimas;
- pokalbis;
- grafinis duomenų pavaizdavimas. Pasitelkus SPSS programinę įrangą atlikta aprašomoji statistikos analizė.

Tyrimo bazė. Apklausoje dalyvavo 22 Alytaus rajono pagrindinių ir vidurinių mokyklų, 9 Kauno miesto ir rajono, 7 Klaipėdos miesto, 5 Lazdijų rajono pagrindinių mokyklų mokytojai, 7 Marijampolės, 4 Mažeikių, 2 Panevėžio, 5 Šiaulių, 15 Vilniaus miesto ir rajono teatrų studijų vadovai. Taip pat apklausoje dalyvavo 62 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų ir 42 specialiųjų mokyklų V – X klasių teatro studijų mokiniai.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 62 V – X klasių bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai ir 42 V – X klasių specialiųjų mokyklų mokiniai. Iš viso 100 respondentų. Tiriamųjų amžius 12 – 18 metų. Tiriamieji pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu, orientuojantis tik į ugdytinių klasę ir amžių.

Taip pat tyrime dalyvavo 100 mokytojų. Tiriamųjų amžius nuo 22 iki 59 metų. Tiriamieji buvo pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu iš įvairių Lietuvos mokyklų.

1. TEORINIAI MENŲ INTEGRACIJOS TEATRINĖJE VEIKLOJE ASPEKTAI

1.1. Meninio ugdymo misija

Menas – dvasinio žmogaus realizavimo būdas. Teatras, dailė, muzika, šokis – didžiulis mūsų visų turtas. Turtas sudėtas į skrynelę, kuri atsidaro tik ištarus slaptažodį *menas*. Meną galime matyti akimis, apčiuopti savo pirštais ir jausti širdimi, siela. Platonas vienas iš pirmųjų iškėlė mintį, kad menas yra ypatinga žmogaus auklėjimo priemonė. (N. L. Gage, D.C. Berliner, 1994).

Meninė kūryba yra kiekvieno kultūringo žmogaus natūralus poreikis, skatinantis asmens kūrybinių galių sklaidą. Teatras, dailė, muzika, šokio raiška suteikia galimybes įgyti bendravimo, vaizdų, garsų, judesių ir kt. Tai vienintelis tam tikrų pasaulio aspektų pažinimo ir buvimo jame būdas, kurio negalima pakeisti kitu. Menas suteikia galimybę mokiniams savitai išreikšti vidinį pasaulį ir reaguoti į aplinką, moko kūrybiškai veikti ir mąstyti.

Kaip teigia G. Kvieskienė (2000), meninis ugdymas sudaro sąlygas atskleisti, tobulinti mokinių meninius gabumus ir gebėjimus (teatro, dailės, muzikos, šokio studijos, klubai). Mokinių laisvalaikio kultūra – neišsenkantis ir nepasikartojantis procesas. Mokinių laisvalaikis – tai laisvas laikas, kurio metu jie gali skirti savo intelektines ir dvasines jėgas laisvai pasirenkamai veiklai, kuri padėtų atstatyti ir ugdyti jų jėgas.

Neformaliojo ugdymo tikslas – rengti mokinius savarankiškam gyvenimui, plėsti ir tobulinti jų fizines, protines, dorovines – dvasines galias, interesus, skatinti visuomeninį aktyvumą. Anot V. Matonio, šiandien į meninį ugdymą, meninę jaunuomenės veiklą imama žiūrėti „kaip į labiausiai atitinkančią vaikų amžiaus ypatumus, nes meno mitiškumas ir sąlygiškumai leidžia vaikams atsidur-

ti savo tikrojoje dvasinio gyvenimo terpėje“ (Matonis, 2000, p. 5). Dabar meniniu ugdymu siekiama ne pristatyti meno turtus, bet atgaivinti, praturtinti ugdytinių pojūčius, atskleisti mokinių vidines galias. Meno paskirtis šiame amžiuje – puoselėti ugdytinio meninį jautrumą, padėti jam atsiskleisti, pajusti bendravimo ir asmenybės kūrybos džiaugsmą.

Šie teiginiai pakankamai tiksliai suformuluoti Bendrojo lavinimo mokyklos bendrose programose ir išsilavinimo standartuose (2002): „*Meninis ugdymas reikalingas kiekvienam žmogui. Meninio ugdymo procese veiksmingai ir harmoningai ugdoma žmogaus asmenybė – jo intelektualės, kūrybinės, emocinės, fizinės galios, verbalinės ir neverbalinės raiškos gebėjimai, vertybinių nuostatų sistema, todėl galima iš esmės padidinti asmens dalyvavimo įvairioje socialinėje bei kultūrinėje veikloje galimybes. Meninis ugdymas – neatskiriama bendrojo ugdymo dalis, tolesnio mokinių mokymo (si), gyvenimo bei darbo modernioje visuomenėje kokybės ir sėkmės prielaida*“ . Drauge tai investicija į mūsų šalies ateitį. „Meninė raiška yra pamatinė ugdymo veikla: visose pakopose mokiniai turi vaidinti, užsiimti dailės raiška, dainuoti, šokti ir pan.“.

Lietuvoje meninis ugdymas turi senas tradicijas, tačiau, kaip teigia D. Šiaulytienė (2000), „būtina atsižvelgti ir į kitų šalių patirtį, meniniam ugdymui suteikti platesnius uždavinius, formuoti meno kultūrai palankią visuomenės nuomonę“ (Šiaulytienė, 2000, p. 4). Bendrojo lavinimo ir specialiose mokyklose meninis ugdymas plėtojamas per menų dalykų pamokas (teatro, dailės, muzikos, šokio ir kt.). Taip pat popamokinės veiklos metu, juk neformalusis ugdymas yra nenutrūkstama ugdymo dalis, skirta vaikų ir suaugusiųjų intelektualinių, techninių, meninių, socialinių ir kitų jų gebėjimų ugdymui. Tai įdomi veikla po pamokų, atitraukianti mokinius nuo tuščio, beprasmiško laiko leidimo, žalingų įpročių bei nusikalstamumo.

Pasak S. Dapkienės (1988), klasės auklėtojai, kaip ugdymo proceso organizatoriui, yra puiki galimybė pasirinkti labiausiai tinkančias pagal jo auklėtinių amžių ir išsilavinimo lygį formas. Be to jis gali parodyti savo išmonę, kūrybiškumą, sugalvodamas savitas renginių formas. Meninė veikla sudaro galimybes mokiniui dalyvauti individualioje ir grupinėje kūryboje, bendrauti su bendraamžiais, lyginti savo kūrybą su kitų.

Pastaraisiais metais tapo populiarios tradicinės respublikinės mokslinės, metodinės konferencijos, kurias organizuoja Lietuvos alternatyvaus meninio ugdymo centras (LAMUC) (vadovas A. Piličiauskas) drauge su Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija bei kitomis institucijomis. Tai paaiškinti galima principine šiandieninės mokyklos nuostata meniškai ugdant jaunuomenę: „Svarbiausias meninio ugdymo tikslas – bendroji meninė ir estetinė kompetencija, sudaranti sąlygas mokiniui prasmingai reikštis, realizuoti savo kūrybinius polinkius, savarankiškai aktyviai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės ir kultūros gyvenime, menu ir grožiu praturtinti savo gyvenimą“ (Piličiauskas, 2003, p. 4).

Šiandieninei mokyklai labai svarbu ugdyti dvasingą, dorą, kūrybingą ir laisvą pilietį. Tai įpareigoja ne tik pedagogų doriniai įsitikinimai, bet ir reikšmingi Jungtinių tautų dokumentai (Vaiko teisių konvencija), mūsų šalies švietimo pokyčiai, reikalavimas neįgaliesiems suteikti lygiavertes ugdymo(si) sąlygas.

Kaip rodo literatūros šaltinių analizė mus dominančia tema, meninė veikla padeda mokiniams sukaupti gilesnę estetinę patirtį, geriau pajusti meno reikšmę žmogui. Aktyviai dalyvaujant meninėje veikloje, vystosi mokinių vaizduotė, gilėja emocijos, ugdytiniai gali pažvelgti „vidaus“ į kūrybos procesą, patirti kūrybinius išgyvenimus.

Šiandien mokykloje yra daug mokinių turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių bei socialinių problemų. Meninė raiška – ta veiklos sritis kur ugdytiniai turi galimybę ne tik lavinti savo erdvinį, loginį pasaulio pažinimą, bet ir formuoti savistabos praktinius įgūdžius, stiprinti socialinę adaptaciją (Tamulienė, 2002, p. 126).

Jau 1988 metais A. Gaižutis rašo apie terapinę meno reikšmę vaikams. Jis teigia, kad vizuali raiška turi terapinį ir kompensuojamąjį poveikį. „Šiandien, kai mūsų psichiką (ir vaikų, ir suaugusiųjų) labai veikia spartus gyvenimo tempas, įvykių kaita, įvairūs mokslo ir technikos revoliucijos padariniai, reikia skrupulingai tyrinėti terapines meno galimybes“ (Gaižutis, 1998, p.111). A. Gaižutis (1988) nurodo ir terapinius meno bruožus: „Stimuliuoja estetinį vaiko aktyvumą ir jo estetinę veiklą. Kartu skleidžiasi vaikų saviraiška ir sugebėjimas bendrauti su kitais žmonėmis, kuris labai reikalingas formuojant individualesnį vaikų požiūrį į aplinką“ (Gaižutis, 1998, p. 118).

Meno istorikai, meno psichologai šiandien paliudija, kad menas – vienas iš veiksmų padėjusių susiformuoti žmogaus savimonei.

Pasak B. Reimerio (1989) meno kūrimas ir patyrimas su mūsų jausmais padaro tiksliai tą patį, ką rašymas ir skaitymas padaro su mūsų mąstymu: organizuoja jausmus, leisdamas refleksiškai vertinti patį jausmą. Anot autoriaus „meninis patyrimas susijęs su gyvenimo patyrimu giliausiame jo reikšmingumo lygyje, nes atskleidžia giluminių išgyvenimų prasmę taip, kaip juntamas ir išgyvenamas pats gyvenimas“ (Reimer, 1989, p. 93).

Mokinių meniniai gebėjimai bei interesai atskiroms meno šakoms yra skirtingi: vienas gabus dailei, kitas labiau domisi muzika, šokiu, teatru. Todėl visose ugdymo pakopose (ikimokyklinėje, pradinėje, pagrindinėje ir vidurinėje), taip pat meno mokyklose turėtų būti sudaromos sąlygos mokytis visų pagrindinių meninio ugdymo dalykų: teatro, dailės, muzikos ir šokio. Įgyjant bendrąją meninę ir estetinę kompetenciją, bet kuris meno dalykas yra lygiai vertingas. Dalykinis meninis ugdymas turėtų laiduoti įvairių vienos meno šakos gebėjimų ugdymą, kaip antai, ne vien vaidybos, bet ir režisavimo, scenografijos kūrimo ir pan. Be to kartu laiduoti teatro, dailės, muzikos, šokio kūrybos suvokimo gebėjimų puoselėjimą.

Kuo didesnė bus meninės veiklos ir meninio ugdymo dalykų įvairovė, tuo geriau bus tenkinami mokinių meniniai interesai ir poreikiai, tuo labiau atsiskleis skirtingi meniniai ir kūrybiniai gebėjimai.

Kaip teigiama internetinėje svetainėje (108) menai dažnai integruoja daugelį įvairiausių projektų. Integruotas menų mokymas vaidina didelį vaidmenį mokinių veikloje, veikia jų vaizduotę, poelgius.

Meno dalykai mokykloje (dailė, muzika, teatras, šokis) turi būti tiltu, vedančiu į ieškojimų ir atradimų šalį, kurioje neįgalus ugdytinis galėtų išreikšti save, realizuoti savo galias, gebėjimus. Nors ir nedidelis prisilietimas prie meno paslapčių vaikystėje ir paauglystėje atvers jiems vis naujus stebuklus, ir, kas žino, gal paliks gerumo žymę jauno žmogaus sieloje.

1.2. Menų integracija ugdyme neformalioje teatrinėje veikloje

1.2.1. Teatrinė veikla neformaliajame ugdyme

Teatrinėje veikloje ypatingą dėmesį vaidina menų (dailė, muziką, šokis) integracija. Sąvoka **teatras** žymi sceninės kūrybos būdų visumą (vaidybą, režisūrą, scenografiją, apšvietimą, įgarsinimą).

„**Teatras** kilęs iš graikų kalbos žodžio *theasthai* (žiūrėti) ir *theatron* (publikai skirta vieta). Vėliau teatru imta vadinti visą pastatą, kuriame ruošiami ir vyksta vaidinimai, laikoma jiems reikalinga įranga, o taip pat dirba tie žmonės, kurie tvarko su vaidinimu susijusius kūrybinius ir organizacinius reikalus.“ (Česnulevičiūtė, 1998, p. 38).

Lietuvoje teatrinis mokymo būdus bene pirmasis aptarė P. Geniušas (1929), vadindamas juos *dramatizavimu ir inscenizavimu*. A. Gaižutis (1982, 1988) teigė, kad iš visų vaiko estetiškos ir meninės veiklos rūšių labiausiai integruojanti yra teatrinė veikla, kuri apima žaidimą, įpina gamtos reiškinius, darbo elementus ir pan. Apie vaikų dramą (teatrą), jos auklėjamąją reikšmę, teatrinis mokymo būdus rašė Z. Buožis (1988 m.), jis tyrinėjo sceninį veiksma ir jo improvizavimą mokinių vaidinimuose. V. Kazragytė parengė dramos (teatro) programą bendrojo lavinimo mokykloms (1996 m.), bei programą vaikų darželiams „Dramatizacija“ (1993 m.). Taip pat nemažai rašė poezijos teatralizavimo klausimais mokyklos scenoje – Ž. Kempinas (1998 m.). Apie teatro ženklus, žodžio reikšmę, scenos erdvės užpildymą – G. Mareckaitė (1988 m.). Kūno plastikos mokymo mokyklos teatre klausimais rašė pedagogė E. Savukynaitė. Apie vaikų dramą (teatrą), jos auklėjamąją reikšmę, teatrinis mokymo būdus rašė V. Dzigelienė, (2002), R. Ercmonienė, (2001), L. Tupikienė (1988 m.), D. Šiaulytienė, (2000), apie vaikų teatro dramaturgiją – K. Urba.

Pasak A. Vilkelienės (1998), meninis ugdymas – tai harmoningas ugdymas, paremtas kultūros vertybėmis. Vaiko Teisių Konvencija užtikrina humanistinės psichologijos nuostatą – kiekvienas žmogus turi teisę būti toks, koks jis yra. Užsidarę, nekalbūs, turintys sveikatos ar elgesio pro-

blemų mokiniai patiria teigiamą poetinių, garsinių ar spalvinių asociacijų įtaką – jie išmoksta labiau pasitikėti savimi, įgauna daugiau progų pasireikšti, laisviau bendrauja su aplinkiniais, stiprėja jų motyvacija. Meninio ugdymo tikslas – remiantis ugdytinio galimybėmis, įgūdžiais ir poreikiais padėti neįgaliesiems adaptuotis visuomenėje.

„Menininkas sukuria savitą „kalbą“, naudodamasis esamomis išraiškos priemonėmis arba savitai jas koreguodamas“ (Gaižutis, 1998, p. 162). Meno kalba savita. Vizualiųjų menų išraiškos elementai: spalva, linija, dėmė, forma, šviesokaita, šešėlis ir t.t. Šokio, vaidybos elementai: judesiai, gestai, mimika ir t.t. Muzikos elementai: garsai, žodžiai ir t.t. Svarbiausias literatūros elementas yra žodis. Literatūrai labai svarbi potekstė. Poezija – tai nekasdienė kalba, jos neįmanoma atpasakoti. Ji suvokiama jausmu, išgyvenimu, potyriu.

Anot G. Davidavičienės, (1992) „Estetinių dalykų (literatūros, dailės, muzikos) tarpdalykinė integracija gali remtis estetikos dėsniniais ir kategorijomis: estetinė ir meninė kūryba, meno kūrinys, estetinis meno išgyvenimas, estetinė veikla, estetinės bei meninės vertybės, estetinė kultūra, meninė tradicija, originalumas, meninis reikšmingumas, talentas ir kt.“

Menų sąveika neformalioje teatrinėje veikloje, ugdo V – X klasių mokinių meninį skonį, gebėjimą suvokti ir vertinti meno kūrinius, geriau suprasti ir įsigilinti į įvairaus žanro kūrinių, patirti estetinį išgyvenimą.

Pasak A. Širiakovienės (2001), teatras atlieka svarbų vaidmenį ugdant mokinio asmenybę. Kintant visuomenės gyvenimui, juntami ir ryškūs pokyčiai ir teatro raidoje ir estetikoje. Tačiau nemažėja jo reikšmė mokinių gyvenimui, juntami pokyčiai teatro raidoje ir estetikoje. Tačiau nemažėja jo reikšmė mokinių gyvenimui ir kūrybos galių ugdymui. Mokyklos teatras talkina asmenybės tapsmui, jos gerai savijautai, ugdo mokinių socialinius įgūdžius.

Žymus čekų pedagogas J. A. Komenskis dar prieš 400 metų atkreipė dėmesį į teatro vaidinimus, tapatino juos su žaidimu pažymėdamas, jog tai yra ne kas kita, kaip mokinių visapusiško tobulėjimo priemonė, smagus pramogavimas bei tinkamo elgesio mokykla.

Ieškoti mokinių vaidybinės veiklos pedagoginių sprendimų padeda XX a. viduryje susiformavusi kognityvinė meninio ugdymo teorija. Jos kūrėjų filosofų, psichologų R. A. Smitho, B. Reimerio, H. Gardnerio įsitikinimu, vaikas turi būti ugdomas kaip menininkas, nes meninėje kūryboje dalyvauja viena ar kelios intelekto rūšys, atskleidžiančios įgimtus asmens gabumus, padedančios pasiekti kūrybinės raiškos estetiškumo ir, būdamos susijusios su įvairia, ne tik menine veikla, tampa svarbios žmogaus asmeninio, socialinio, kultūrinio gyvenimo kokybei.

Mokinių teatro veikloje turėtų dalyvauti visi norintys mokiniai, o ne tik gabūs vaidybai mokiniai. Mokslininkų teigimu kiekvienas mokinytis turi vidinę galią tapti kūrybingu, tačiau tik dalis patiria kūrybos džiaugsmą. Mokinių kūrybiškumą slopina spartus mokymosi tempas, pedagogų neatidumas, individualaus bendravimo stoka.

Pedagogų nuomone, žaidimas ir teatras tarp savęs yra stipriai susiję, nes tiek viena, tiek kita yra prasimanytas veiksmas. Žaidimas primena teatrą, o teatro kaip meno formos šaknys glūdi žaidime. Teatriniai žaidimai skatina mokinių sensorinę, motorinę, socialinę raidą, ugdo mąstymą, fantaziją, kūrybiškumą, iniciatyvą, savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi.

Egzistuoja trys sąvokos, kurios esti bendros žaidimo ir teatro teorijoms, – imitacija, identifikavimas ir gebėjimas įsivaizduoti dalykus. Teatro pedagogai šiuos reiškinius vadina kitais žodžiais: charakterio kūrimas, gebėjimas įsigyventi ar susitapatinti, išlavinta vaizduote. Šis lyginimas leidžia manyti, jog pribrendo poreikis sukurti integruotą teoriją apie mokinių žaidimo raidą ir praktiškai pritaikyti teatro meno poveikio priemones.

Kiekviena veikla gimsta iš **poreikio**. Kūrybinį aktyvumą skatina ir natūralus žmogaus **saviraiškos poreikis**. Savęs aktualizavimo poreikį psichologas C. Rodžersas (1976) laiko net vienu iš reikšmingiausių žmogaus poreikių. Saviraiškos poreikis susijęs su noru pažinti save ir pasaulį, kitus žmones.

Kembridžo universiteto teatro pedagogas J. Neelandsas (1995) teigia, jog komunikuojanti prasmę teatro (vaidybos) struktūra gimsta tuomet, kai naudojami ir kuriami **simboliai, metaforos, įtampa, atmosfera, ritmas ir tempas**.

Įtraukus teatrą kaip mokomąjį dalyką, jo tikslai tampa platesni, išeinantys už siaurų vaidybos gabumų plėtotės. Vaidindamas, interpretuodamas mokinys, ne tik eksplloatuoja save, bet ir praturtėja: pažįsta ir perteikia naujus subjektyviojo pasaulio aspektus, alternatyvias pažiūras, sprendimus, vertybes, elgesio modelius.

Yra dar viena svarbi ugdomoji teatrinės vaidybos ypatybė. Teatriniai vyksmai susilieja į ištisinį bendravimo vyksmą. Bendravimas scenoje, ir gyvenime yra nuolatinis improvizavimas, ieškojimas ir atrinkimas pačios tiksliausios, labiausiai atitinkančios plastinės ir žodinės (intonacinės) išraiškos. Tačiau visada tyko pavojus, kad bendravimas apsisvels standartizuotais ženklais ir taps automatiškas, nejautrus, nekūrybiškas.

Teatrinė vaidyba yra pagrindinis teatro kūrybos būdas. Ji grindžiama žmogaus gyvenimiška raiška, o meniškumo įgyja jungdama ir puoselėdama kitų meno rūšių (dailės, muzikos, šokio) verbalinę, vizualinę, garsinę, kinetinę raišką ir estetinius elementus. Teatro kalba labai materialinė – žmogaus psichofizika, esanti veiksmo ir vyksmo procese, glaudžiai susijusi su gyvenimu. Pačiu savo kūrybos procesu teatras visapusiškai ugdo asmenybę, augina ir brandina žmogų kultūrai.

Švietimo pertvarka šalia asmenybės ugdymo uždavinių kelia dar ir kitą tikslą – suteikti mokiniams pagrindinių žinių bei įgūdžių iš kiekvienos srities, taip pat ir teatro meno. Teatro pamoka ar būrelis – kompleksinio auklėjimo pamoka, formuojanti psichologines, socialines, kultūrines, komunikacines mokinių savybes, padedanti ugdyti juos laisvus, leidžianti daug ką sužinoti, suvokti, o kartais ir spręsti jų gyvenimo problemas. Juk žinome, kaip svarbu susikurti vertybių sampratą, ati-

tinkamus principus ir jų laikytis kasdieninėje veikloje. Teatro užsiėmimai, yra autonomiškesni, laisvesni nei kitos meninės raiškos formos.

Atkreiptinas dėmesys, jog vaidmenų žaidimai, dramatizacijos, klaunados, kūrybinės užduotys ir pratimai, turintys vaidybinio veiksmo elementų, vis dažniau naudojami užsienio ir mūsų mokyklose kaip efektyvūs įvairių dalykų mokymo būdai.

XX a. europiečiai ypač susidomėjo vadinamosiomis terapinėmis meno galimybėmis, na o teatro veikloje tokių terapinių momentų nestinga. Juk teatrinė vaidyba pažadina įvairias mokinių kūrybos galias, padeda subalansuoti jų emocionalumą ir racionalumą, suaktyvina intuityvumą ir vaizduotę, o visą tai sudaro sąlygas atsirasti gerai, optimistiškesnei savijautai šalia tavęs esantiems žmonėms – vaikams ir suaugusiems, tėvams ir mokytojams. Pagrindinė teatro raiškos priemonė – žmogaus veiksmas, integruojas pačias įvairiausias kultūrinės žinias. Teatro menas grindžiamas visų asmenybės kūrybinių galių atsiskleidimu, visuomenės dvasine kultūra. Tai gi svarbiausia tokio meninio ugdymo paskirtis – įtakoti visapusišką asmenybinį ir sociokultūrinį mokinio, jaunuolio augimą. Teatrinė vaidyba realizuoja vieną iš nuostabiausių žmogaus kūrybinių poreikių – sugebėjimą personifikuotis, tapti žmogumi, gyvūnu, augalu ir t. t. Vaidyba – tiesioginis vieno asmens keitimasis jausmais ir mintimis su kitais žmonėmis be tarpininkų. Nesunku suprasti, koks laimingas tas mokinys, kuris turi šią galimybę kilniam jausmui išgyventi. Vaidinant atsiskleidžia tikrasis ugdytinio asmenybės turinys, pažiūros, bei nuostatos, patrauklumas, temperamentas, psichinis bei fizinis plastiškumas, vaizduotės lakumas. Tai gi, teatro studijos vadovas gali gauti daug naujos informacijos, geriau pažinti mokinius (kartais, beje, net tenka sugriauti paskubomis susidarytus mokinio vertinimo stereotipus.

Yra dar viena svarbi ugdymoji vaidybos ypatybė. Vaidybos vyksmai susilieja į ištisinį bendravimo vyksmą. Bendravimas scenoje, ir gyvenime yra nuolatinis improvizavimas, ieškojimas ir atrinkimas pačios tiksliausios, labiausiai atitinkančios plastinės ir žodinės (intonacinės) išraiškos. Tačiau visada tyko pavojus, kad bendravimas apsivels standartizuotais ženklais ir taps automatiškas, nejautrus, nekūrybiškas.

Maždaug nuo 8 – ojo dešimtmečio pabaigos dramų pedagogai darė poveikį. Niukaslio mokyklos atstovai G. Baltonas ir D. Heathcote, kurie išplėtojo dramų panaudojimo ugdymo bei mokymo procese teoriją ir metodus. Anot jų, **teatras** – tai ugdymo metodas, ir estetinio patyrimo įgijimo būdas. Teatras – turėtų būti svarbiausias mokyklinės programos dalykas, taip pat naudojamas ir kaip įvairių dalykų mokymo metodas, kada mokytojas bendrauja su mokiniais, pasiekęs vieno ar kito vaidmenį. Taip literatūrinis ar istorinis turinys taptų „suveiksmintas“ per bendrą vaidinimą.

D. Heathcote ir G. Baltono ieškojimas didelę įtaką darė pedagoginės ir psichologinės žaidimų teorijos. D. Heathcote veikė Dž. Brunerio idėjos, G. Baltonas savo dramų teorijoje ypač rėmėsi L. Vygotskio žaidimo teorija, kurioje pastarasis pabrėžia žaidimo vaidmenį kuriant prasmes. Teatras

siekia padėti geriau suprasti pasaulį, „patirti“ tikrą gyvenimą. Anot G. Baltono, skirtumas tarp vaidmeninio ir dramatinio žaidimo pasireiškia tuo, kad vaidmeniniame žaidime laisvai pateikta savas vaidmens ir įvykių interpretacijas, o draminiame žaidime, kiekvienas dalyvis tampa bendros išmone dalimi, todėl draminių žaidimą turi organizuoti suaugęs žmogus. D. Heathcote ir G. Baltonas šiek tiek sumažino susipriešinimą tarp teatro ir dramos pedagogikos, atsargiai įvesdami kai kurias teatro struktūras ir terminus į dramos pedagogiką (Brėdikytė, 2000).

Vaidyba yra pagrindinis teatro kūrybos būdas. Ji grindžiama žmogaus gyvenimiška raiška, o meniškumo įgyja jungdama ir puoselėdama kitų meno rūšių (literatūros, dailės, muzikos, šokio) verbalinę, vizualinę, garsinę, kinetinę raišką ir estetinius elementus. Teatro kalba labai materiali – žmogaus psichofizika, esanti veiksmo ir vyksmo procese, glaudžiai susijusi su gyvenimu. Pačiu savo kūrybos procesu teatras visapusiškai ugdo asmenybę, augina ir brandina žmogų kultūrai.

Vaidindamas, interpretuodamas mokiny, ne tik eksploatuoja save, bet ir praturtėja: pažįsta ir perteikia naujus subjektyviojo pasaulio aspektus, alternatyvias pažiūras, sprendimus, vertybes, elgesio modelius. Tam tikra prasme transformacija į vaidmenį mokinį apriboja ir drausmina.

Organizuojant mokinių teatrinę veiklą svarbu sutelkti pagrindinį dėmesį ne į mokinio teatrinę išraiškos priemonių mokymą ir koregavimą, nes tokiomis sąlygomis mokiny nesijaučia esąs kūrėjas, o tik atlikėjas, bet į teatrinę gebėjimų ugdymą, kai mokiniui sudaroma galimybė atskleisti savo individualių, kūrybinių, intelektinių galių potencialą, turintį didelės reikšmės jo asmenybės socialiniai kultūriniai raidai.

1.2.2. Vizualinė aplinka teatrinėje veikloje

Scenografija – teatro dailė, erdvinė plastika, kuri sudaro reikiamas sąlygas teatriniam veiksmui plėtotis. Kadangi teatrinis veiksmas yra kitoks nei gyvenime, tai ir tos sąlygos kitokios.

Scenografija (gr. Skēnographia – piešimas scenai) – išorinis scenos apipavidalinimas (scenovaizdis) ir jo kūrimo metas. Scenografiją sudaro scenos aikštelės geometrinės plokštumos (laiptai, „lygumos“, pastoliai, pakylės), tapytos dekoracijos, aktorių kostiumai, daiktai, apšvietimas, taigi formos, linijos, siluetai, spalvos, šviesos. (Česnulevičiūtė, 1998).

Kuriant spektaklio scenografiją labai svarbu išlaikyti ir stabilią, vizualią spektaklio visumą. Daug dėmesio turi būti skiriama kostiumams. Turi būti išlaikytas kostiumų ir scenovaizdžio bendras stilius. Reikia siekti ne tik vieningos kostiumų stilistikos, bet ir kiekvieno atskiro kostiumo išraiškumo ir įtaigumo. Kostiumas turi padėti atskleisti personažo charakterį. To pasiekti padeda spalva ir kostiumo forma. Taigi spalvų asociatyvumas kuriant personažų kostiumus, yra labai svarbi meninė priemonė. Spalvomis išryškunami svarbiausi veikėjai ir sukuriama personažų gradacija. (Kanaverskytė, 1997).

V. Račkauskaitė, (2004) mano, kad svarbiausi scenografijos elementai – scenos erdvė, dekoracijos, kostiumai, grimas, uždanga, apšvietimas ir kt., taigi vizualiniais komponentais galima vadinti tai, kas teatre yra matoma – priimama akimis.

Spektaklyje artisto grimas padeda sukurti sceninį personažo vaizdą tokį, kokio reikia pjesėje. Tinkamai parinktas grimas yra vaidmens kūrybos dalis, neatsiejama nuo pjesės personažo ir nuo spektaklio visumos sprendimo. (Lalas, 1967).

Teatro menas yra sintetinė kūryba, ir tyrinėdami vizualinius komponentus, matome, kad jie yra kurti kelių profesijų atstovų. Spektaklio scenografija kuriama bendradarbiaujant režisieriui ir dailininkui.

R. Ercmonienė (1997) sako, kad profesionalaus režisieriaus darbo pagrindiniai barai yra darbas su kompozitoriumi, dailininku, apšvietėju, choreografu, dramaturgu ir t.t. Na o mokykloje režisierius pats kompozitorius, dailininkas, apšvietėjas, siuvėjas, mama ir tėtis.

Anot S. Kanaverskytės (1997), patartina scenoje naudoti ir nieko nekainuojančias gamtos dovanas: švendres, sausų žolių ryšulius, miško sausuolius, taip pat panaudotą tarą, makulatūrą, skudurus, tinkamai juos apdorojus ir apšvietus, galima sukelti stulbinančių efektų.

Pasak V. Račkauskaitės (2004), teatre naudojami daiktai gali būti specialiai pagaminti (butaforiniai), o gali būti ir realūs. Tokiuose spektakliuose išryškėja pirminė dailės funkcija teatre – vaizduoti, kalbėti per materiją ir iš kasdieninių daiktų kurti poetinę metaforą. Vizualumo efektą galima išgauti ir ne atskirų dalyvių judesiais, bet darniu masių judėjimu erdvėje. Šiuolaikiniame, ypač postmoderno teatre vizualumas yra labai sustiprėjęs ir dažnai tapęs pagrindiniu teatro kūrinio tekstu.

Teatro rekvizito daiktus ir butaforijos detales kiekvienoje mizanscenoje apsprendžia spektaklio režisierius. Tai gali būti ir įvairios nuimamos scenografijos ar aprangos detalės, aiškios ribos čia nebūna. Vien tik šios detalės taip pat gali sukurti teatrinio vyksmo aplinką, suteikti reikiamą informaciją žiūrovui – suvokėjui.

Piešiant dekoracijas reikia su mokiniais aptarti foną, antrame plane pavaizduotus objektus, juos detalizuoti, kad labiau išryškėtų veiksmo laikas ir vieta. Dekoracijų spalvos, bent iš dalies padeda suvokti, suprasti spektaklio nuotaiką. Meninis vaizdas giliau nei žodinis žadina mokinio jausmus ir vaizduotę, stipriau sukelia mintis, norą pasakyti.

Tyrimais nustatyta, kad spalvos stipriai veikia žmogaus jausmus, savijautą, nuotaiką, regėjimą, mokymąsi ir darbo našumą. Spalvų veikiamas žmogus jaučiasi laimingas arba liūdnas, jos gali slėgti žmogų arba kelti nerimą, žadinti aktyvumą, arba nuteikti melancholiškai. Todėl kiekvienam mūsų yra svarbios spalvų psichofiziologinės savybės, ypatybės, kurias būtina žinoti (Tamulienė, 2001, p. 70).

Pastaraisiais metais vis dažniau kalbama apie įvairių sutrikimų ir problemų turinčių mokinių ugdymą, integraciją, socializaciją.

Daugelis teoretikų ir praktikų teigia, kad dailės užsiėmimai teatrinėje veikloje dažnai turi teigiamą terapinį poveikį mokiniams. Piešimo, tapymo metu mokinys turi galimybę išreikšti tai, kas jam svarbiausia. Taip lavėja kūrybingumas, pažinimas, gebėjimas stebėti, analizuoti. Juk kūrybinio proceso metu mokinys atsipalaiduoja, emocijos įgyja pusiausvyrą.

Pasak Daley T. (2004), tiksliau sakant, meninė veikla padeda žmogui veikiau konkrečiai, o ne žodžiais išreikšti ir sąmonę ir pasąmonę, ir dėl to ji gali būti sėkmingai taikoma siekiant gydomojo poveikio.

Tą gydomąjį poveikį galima taikyti, kai teatro studijose vaidina specialiujų ugdymosi poreikių (SUP) mokiniais. Laisvoji meninė raiška mokiniui suteikia pasitikėjimo savo jėgomis ir formuoja pasitenkinimo jausmą. Nevaržomoje aplinkoje mokiniai peržengia neužtikrintumą ir pradeda laisvai reikšti savo baimes, poreikius ir fantazijas. Todėl žaidimus ir piešimą jie taikė kaip vienintelę terapinę priemonę. Saugioje aplinkoje, nevaržant draudimams ir nuorodoms, spontaniškai žaidžiant, piešiant ir pan., mokinys gali „kalbėti“ sau ir kitiems apie save ir savo pasaulį.

Dailės terapijos esmę sudaro veiklos, kurios *metu* kas nors kuriama gydomasis poveikis. Čia galime pasiremti M. Naumberg (1958), psichoanalitinės pakraipos dailės terapijos specialiste ir pripažinta dailės terapijos JAV pradininke, nors su jos pažiūromis nesutinka kai kurie Didžiosios Britanijos dailės terapeutai (Maclagan, 1979). Ji apibūdino dailę kaip būdą išsakyti sumišusius, ne iki galo suprastus jausmus, siekiant suteikti jiems aiškumo ir tvarkos. „Dailės terapijos procesas grindžiamas prielaida, kad esmingiausios žmogaus mintys ir emocijos, kylančios iš pasąmonės, išreiškiamos veikiau vaizdais, o ne žodžiais“ (Naumberg, 1958, 511).

E. Kramer, dailės terapijos specialistė iš JAV, daug dirbusi su mokiniais, teigia, kad su menine veikla susiję procesai būtinai turi gydomųjų savybių, kurios ir paaiškina jų naudą terapijoje. „Menas plečia žmogaus patirtį, kurdamas jos atitikmenis. Jis leidžia pasirinkti išgyvenimus, juos kaitaloti, panorėjus atkartoti. Kuriant konfliktas dar kartą išgyvenamas, sprendžiamas ir integruojamas“ (Kramer, 1958).

Anot V. Židonytės (2002), žmogaus organizmas skirtingai reaguoja į kiekvieną spalvą, jų įtaka svarbi kiekvienam žmogui. Spalvos skirtingai veikia mūsų jausmus, nuotaiką, sveikatą, regėjimą, mokymąsi ir darbo našumą. Nors dauguma žmonių turi mėgiamas ir nemėgiamas spalvas, bandymais įrodyta, kad tam tikros spalvos panašiai veikia visus žmones.

G. Šiuokščius (2002) teigia, kad yra subjektyvus kiekvieno vartotojo požiūris, egzistuoja ir visiems žmonėms bendri psichofiziologinio spalvų ir jų derinių poveikio veiksniai. Nustatyta, kad spalvos spektrinė sudėtis žmogaus regėjimu veikia širdies, kraujagyslių, kai kurių liaukų, nervų sistemos veiklą.

Spalvos veikia žmonių jausmus ir emocijas, ypač didelį poveikį gali daryti nuotaikai, tam įtakos turi individualūs žmogaus būdo, charakterio ypatumai.

Dailės ugdymas teatrinėje veikloje itin reikšmingas mokinio asmenybės raiškai. Mokinių dailė, t.y. dekoracijų piešimas teatro studijoje yra viena iš geriausių priemonių mokinių saviraiškos poreikiams tenkinti. Kai mokinys, piešia kuria, jis geriau pažįsta save ir savo vidinius poreikius, darosi emociškai jautresnis. Galima daryti išvadą, kad dailė yra puiki psichoterapinė priemonė, nes dalyvaudamas meninėje – nes dalyvaudamas meninėje veikloje mokinys išlaisvina viduje susikauptą įtampą, išspendžia vidinius konfliktus, išreiškia jausmus.

1.2.3. Muzika teatrinėje veikloje

Muzika teatrinėje studijoje reikalinga kaip prieskonis, suteikiantis spektakliams savitą meninę skonį. Anot A. Paliukevičiūtės (2005), muzika – tobulo, harmonijos vartai. Pasaulyje, kur taip sunku išlaikyti pusiausvyrą, kuris atrodytu, slysta iš po kojų, muzika (net ir dramatiška) visą laiką teikia atgaivą ir atveria angą į tai, kas amžina ir tikra.

Muzika, pasak režisieriaus G. Padegimo (2005), vadinama abstrakčiausiu menu, yra tarsi pagalbininkė kuriant spektaklį, ne stebinti, pasyvi, bet veikianti ir panardinanti kūrinio reikšmės į gelmę – subjektyvumą, kuris įgalina kiekvieną iš mūsų spektaklį suvokti savitai, kitaip.

Muzika ji – lyg būtybė, esybė, kuri visą laiką kvėpuoja, tai atsirasdama, tai dingdama, tai sukeldama emocinį sproginimą, tai nueidama į spengiančią tylą.

Tyla, pauzės ir gyvi garsai – taip pat dažnos spektaklių muzikos formos. Murmėjimai, švilpesiai, gaudesiai scenos kūrinuose atlieka konkrečias funkcijas ir kuria nuotaiką.

Teatre dažniausiai mokyklose naudojami tokie muzikiniai stiliai:

Pop muzika – (angl. pops. pops music – populiari muzika).

Klasikinė muzika – 1) pažangus, idėjiniu ir meniniu požiūriu tobulas muzikinis menas, kurio geriausiais pavyzdžiais yra 18 ir 19 amžiaus kompozitorių sukurti kūriniai. 2) Muzika kuri atstovauja būdingam laikotarpio stiliui ir gali būti pavyzdžiu kitiems.

Liaudies muzika – liaudies vokalinės ir instrumentinės muzikos kūryba.

Teatro muzika – instrumentinė ir vokalinė muzika sukurta teatro spektakliams.

Kaip teigiama internetinėje svetainėje (105) muzikinis mokinių ugdymas yra viena iš krypčių, kurioje gali būti sėkmingai įgyvendinami esminiai švietimo reformos tikslai: sudaryti sąlygas visapusiškai plėtoti vaiko fizines, psichines ir dvasines jėgas, skleisti jo individualybei, per saviauklą tobulėti, ugdyti savo asmenybę, gebančią puoselėti savo gimtąją kultūrą ir bendrąsias žmogaus vertybes.

Muzika – tai kiekvieno žmogaus geros nuotaikos šaltinis, tai jausmų kalba, ugdanti estetiškus bei dorinius išgyvenimus, plėtojant vaizduotę.

Muzika – tai betarpiškas psichoterapinis būdas. Raminantis muzikos poveikis jau seniai žinomas ir naudojamas psichiatrijoje. Jei nervingas mokinys domisi muzika, pamėgta melodija jį nuramina.

Pasak J. Jenseno (1999) muziką darbą pavėrs džiaugsmingesniu, įdomesniu, ne tokiu įtemptu ir, be to, įsimintinu. Muzika turi pamaloninti mokinius, uždegti ir kviešti į klasę, – o kartais gal ir paraginti, žinoma ji niekuomet neturėtų trukdyti

Klasikinė muzika labiausiai tinka pamokos dėstymui. Lėtesnė muzika yra ideali vaizdavimui ir atsipalaidavimui. Populiarioji muzika labai tinka pertraukoms ir energingai veiklai. Fonui labiausiai tinka baroko muzika. Specialieji efektai tinka tuomet, kai reikia viską pasakyti daina. Pamokos medžiaga – pjesė, scenarijus, dialogas ar šiaip koks tekstas – skaitomas grojant muzikai. Muzika, iš dalies nesąmoningai, padeda suvokti pateikiamą informaciją.

Muzika padeda lavinti šnekamąją kalbą, kadangi verbalinė bei muzikinės kalbos turi bendrus elementus – melodijos, ritmo, tembro, dinamikos akcentų (kirčiavimo) sistemas.

Muzika yra puiki priemonė judesio korekcijai, bendrai psichologinei – emocinei būsenai, sąmonės pajungimui judesius atlikti laisvai, reikiama amplitude, tempu; padeda siekti automatizuotų veiksmų, kurie sudaro kokybiško judesio pagrindą.

Muzika teatrinėje veikloje skatina mokinius labiau pasitikėti savo jėgomis, darbingumu, gebėjimais. Pašalina susikaupusią įtampą, scenos baimę, nerimą, uždaramą, formuoja teigiamą savivertę

Repetuojant su mokiniais judesys dažniausiai formuojamas pamėgdžijant. Imitaciniai judesiai, kurie pradžioje būna skurdoki ir riboti, muzikos dėka perauga į laisvesnius, didesnės amplitudės, įvairesnius judesius.

Yra atlikta daugybė muzikos poveikio žmonėms tyrinėjimų. Rezultatai rodo, kad muzika veikia emocijas, kvėpavimo sistemą, širdies darbą, laikyseną ir klausytojo vaizdinius. Muziką gali pakeisti mokinių elgseną. Ji teikia energijos padeda atsipalaiduoti, sužadina ankstesnius potyrius, padeda užmegzti ryšį su aplinkiniais, duoda užsiėmimo temą, stimuliuoja protą, padidina džiaugsmą ir įkvėpia.

Daugumos muzikų manymu muzika – alternatyvi žmonių komunikacija – jausmų, emocijų kalba L. Navickienė, (2001), A. Piličiauskas, (1998), G. Rinkevičius, (1998) ir kt..

A.Piličiauskas (1998), pažymi, kad muzikos jėga, jos meninė vertė ir socialinė reikšmė slypi tame, jog ji pajėgi išreikšti personalinius žmogaus išgyvenimus, t.y. emocijas. Panašiai svarsto ir Trevarthen ir Malloch – jie rašo jog potencialiai ar realiai muzikavimas yra intersubjektyvus aktas ir elgesio forma, pateikianti tiesioginę informaciją apie žmogaus išgyvenimus (2000).

Sutrikusio intelekto asmenys sąmoningai ar nesąmoningai siekia išskleisti savo prigimtį kaip ir kiekvienas kitas, tačiau negalia blokuoja potencialią saviraišką. Kita vertus, kaip teigia A. Pili-

čiauskas (1998), išugdyta muzikinė saviraiška gali įtakoti sėkmingesnę neįgaliųjų socialinę integraciją. P. Nordoff ir C. Robins, mano, jog pažadinus muzikalumą – pabunda ir vidinės vaiko vystymosi jėgos (1977).

Mokinį jaudinanti muzika daro tiesioginį poveikį jo asmenybei, kartu padeda ugdyti jautrumą kitam žmogui, draugui. Tada ji muzika suvokiama kaip menas, o ne vien tik kaip akustinis fonas. Toks klausymasis yra labai gera priemonė tikrojo grožio supratimui ugdyti, meniniam skoniui lavinti.

Žmogaus smegenys reikalauja ir sugeba integruoti stublinamai daug įvairių stimulų. Garsai skambantys teatro studijoje yra tokie pat svarbūs, kaip ir jų išvaizda. Mokiniam labai patinka muzika, todėl ją galima efektyviai panaudoti teatrinuose spektakliuose.

Muzikos ir teatro sąlytis neabejotinai praturtina vienas kitą, ir tik drauge su scenos menu muzika pati gali „vaidinti“, susitapatinti su veikėjų emocijomis arba skambėti greta kontra punktu.

Režisierius G. Padegimas, neįsivaizduojantis dramos spektaklio be muzikos, ją savo kūrinuose mato besikalbančią ne su minia, ne su abstrakčia publika, bet su individualybėmis, su žmogumi. Tad muzika yra tarsi tarsi švyturys, grandinė jungianti mus teatru.

Mokiniai vaidindami scenoje, klausydami muzikinio fono patiria malonumą, praturtina emocijomis supančio juos pasaulio vaizdinius, pagilina turimas žinias.

1.2.4. Judesys, šokio elementai teatrinėje veikloje

Pagrindinis šokio dalyko pagrindinėje mokykloje *tikslas* – išugdyti gebančią kurti ir komunuoti šokio raiškos priemones asmenybę, sudaryti galimybes įgyti šokio ir estetinės kompetencijos pagrindus, reikiamus mokiniui prasmingai dalyvauti aplinkos socialiniame kultūriniame gyvenime.

Tarptautinių žodžių žodynas (2001, 175) žodį **choreografija** (gr. Chorea – šokis + grapho – rašau; sk.choreografija) apibrėžia taip: „1. Meno šaka, meninius vaizdus grindžianti šokiu; jai būdinga šokio, judesio, ritminės plastikos, gesto ir muzikos derinys; 2. Šokio judesių užrašymas simboliniais ženklais; 3. Baletu, šokių scenos kūrimo menas“. Galime teigti, kad tiek kalbant apie choreografijos, tiek apie šokio meną, meniniai vaizdai grindžiami ritmingu, raiškiu judesiu bei muzika – šių abiejų sąvokų esmė ir turinys vienodas. Lietuvoje tradiciškai vartojam sąvoka „choreografijos menas“.

Anot R. Gaučaitės (2000), požiūris į šoki, kaip ir visur, taip ir Lietuvoje ilgam įsitvirtino šio meno žanro pragmatiškąją ugdymo vertę: šokis ilgą laiką buvo kaip būdas, metodas, skirtas įgyvendinti mokymo tikslams. Vis labiau įsitvirtinant naujoms ugdymo idėjoms Lietuvoje, bendrojo ugdymo programose skirta daugiau dėmesio šokio menui“.

Šokimas yra aktualus ne tik teatrinėje veikloje tačiau ir sociokultūriniu požymiu, nes determinuoja šokio kūrybinius pokyčius.

Kai kurie šokio elementai (valsas, ratelis, laisvo judesio elementai), labai tinka teatrinėje veikloje ir turi būti naudojami.

Scenos judesys – tai forma, ritmas, forma, kontrastas.

Valsas – vidutiškai greitas tempas, trijų dalių metro, vokiečių kilmės šokis, ypatingai populiarius buvo Vienos operetės klestėjimo laikotarpiu.

Ratelis – kai judama rateliu susikabinus rankomis.

Pantomima – (gr. pantomimos „viską mėgdžiojantis“ 1) Romoje dramatinis šokis, pagal mitologinį siužetą. 2) Teatrinis vaidinimas – mimika, gestais, judesiais pritariant muzikai. Šios srities vizualumas beveik neišnaudojamas postmodernistine prasme, jis nesusiejamas su efektinga scenografija ir teatro daile.

Mokant mokinius teatrinio, sceninio judesio, neturi jausti jokios metodikos. Viena iš pagrindinių metodinių taisyklių: mokiniams tai turi būti įdomu, nesunkiai suvokiama ir įvykdoma, jie turi būti drausmingi. **Scenos judesys** – tai forma, ritmas, kontrastas. Scenos judesio pratybos (ir trumpos, ir ilgesnės) turi būti tiksliai sukomponuotos, tinkamo ritmo, įdomios formos. Mokant aktorius meistriškumo, svarbiausia įpratinti atlikėją sąmoningai suvokti, ką jis veikia, ir aktyviai ieškoti, kokia plastika, koks ritmas geriausiai tinka tam veiksmui išreikšti.

Anot E. Savukynaitės (1998), plastikos mokymo būdų yra įvairių: fizinis – sportinis, choreografinis, veiksminis – pantomiminis ir kt. Fizinis – sportinis būdas – tai fizinis kūno treniravimas su visais fizinės kultūros ir sporto elementais pradedant mankšta ir baigiant įvairiais sporto žaidimais. Labai efektyvus veiksminis – pantomiminis plastikos mokymo būdas. Šis būdas ne tik fiziškai treniruoja mokinių kūną, bet ir padeda jiems atsipalaiduoti, lavina kūno pojūtį, aktyvų veiksmingumą, individualią plastiką.

Reikia skatinti mokinius stebėti visa, kas juda aplinkui, įsižiūrėti į paukščių, gyvūnų plastiką, vėliau pratinti pakartoti išorinį judesio piešinį.

Kadangi asmens dvasinių vertybių ugdymo sferoje vieną iš svarbiausių vietų užima menas ir su konkrečiomis jo formomis (daile, teatru, muzika, šokiu) susijusi veikla A. Gaižutis, (1998), V. Matonis, (2000), A. Piličiauskas, (1987), minėtoji veikla dar ikimokykliniame amžiaus tarpsnyje deda pamatus meninės, o kartu ir dvasinės kultūros susiformavimui, skatina jos ir apskritai asmenybės kultūros plėtotę bei brandą A. Hansen, (1997), K. R. Kaufmann, (1997), P.S. Weikart, (2003). Tai tinka ir šokio menui, drauge ir choreografinėi veiklai. Šokio menas yra sudėtingas ir daugiamačis reiškinys, kuris gali būti pažinamas jį analizuojant kompleksiskai – biologiniu, psichologiniu, sociokultūriniu, filosofiniu aspektais. Šokio meno gimimas ir raida yra neatsiejama nuo jų polifunktionalumo, atspindinčio visą asmenybės bei visuomenės poreikių spektrą.

Šokio menas, kaip reiškiny, kaip žmogaus kūrybos produktas, yra kultūrinė vertybė. Pedagoginės būties sąlygomis šokio menas, kaip ir bet kuri kita kultūrinė vertybė, tampa asmenybės ugdymo priemone, vadinasi ir pedagogine vertybe, padedančia asmenybei socializuotis. Ugdymas šokio menu, organizuojamas vadovaujantis humanistinės pedagogikos idėjomis, remiasi asmenybės kultūros pokyčiais. Asmeniniu požiūriu šokio menas ima funkcionuoti kaip asmeninė vertybė. Galima daryti išvadas, kad išsaugojus šokio meno aktualumą kultūriniu, asmeniniu bei socialiniu požiūriu, bus išsaugotas visapusiškas požiūris mokinio kultūros brandai, kartu reikšmingesnė bus ir šokio meno pedagoginė vertė.

Žmogaus sensoriniai receptoriai, kurie signalizuoja judesį, yra tiesiogiai susiję su smegenų dalimi, geniojančia emocijas, todėl judesiai turi emocines konotacijas. Mokinys šokio veiklos metu judesiais realizuoja estetinį jautrumą siedamas save su fiziniu pasauliu. Grupinio judėjimo metu komunikuojant sudaromos sąlygos mokinio socialinei raidai ir pan. todėl „įvairios šokio veiklos (atlikimo, kūrimo, stebėjimo, vertinimo) teikiami teigiami išgyvenimai pasitelkiami mokinio pažintiems, kūrybiniais, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimams ugdyti, vertybinėms nuostatoms formuoti“ (Bendrosios programos, 2003, 494). Tokiu būdu ugdymas šokiu daro įtaką mokinio sociokultūrinės kompetencijos raidai ir brandai. Kadangi šokio menas yra grindžiamas judesiu, judėjimu, tai remiantis mokiniui aktualia į raišką orientuota veikla ir naudojant nesudėtingas šokio raiškos priemones, dar ikimokykliniame amžiuje atsiranda galimybė keisti sceninio judesio bei judėjimo kokybę.

Šokio menas kaip sociokultūrinis fenomenas išreiškia socialines, visuomenines vertybes. Per šokio, kaip ir bet kurio kito meno, turinį vyksta žmogaus vidinio pasaulio išorinė transformacija. Šiame kontekste aktuali tampa ir šokio menui būdingų žinių sistema, kuri ir suteikia galimybę reikštis specifinėmis, būdingomis šokiui menui priemonėmis. Jų kokybiniai pokyčiai turi įtakos šokio raiškos patirties kaupimo ir realizavimo kokybei, tampa vienu iš orientyrų siekiant šokio veiklos kokybės pokyčių, o kartu tai tampa prielaida asmens kultūros ugdymui ir kaitai.

Šokio menui pažinti yra aktuali liaudies kūryba. Kartu tai ir savotiška, laiko patikrinta mokių ugdymo sistema. Ji grindžiama nesudėtingais judesiais, yra paprasta savo forma, joje glūdi vaikui suprantamas ir prasmingas turinys. Meninė veikla grindžiama judesiu, jo atlikimo technikos bei suvokiamos prasmės kokybe.

Kiekvienam iš mūsų poreikis judėti yra įgimtas ir būtinas. Jį slopinant kartu slopinama bei neigiamai veikiama medžiagų apykaita, sutrikdomas natūralus žmogaus santykio su aplinka procesas, ne tik fizinė, bet ir dvasinė asmenybės raida.

Kiekvienas išorinis kūno judesys yra vidinio gyvenimo išraiška, nes jis pasireiškia kaip įtampos ir atpalaidavimo kaita, verčianti judėti mūsų raumenis. Nuolatinio proceso dėka nuo nekoordinuoto, spontaniško judesio pamažu peraugama į valdomą, organizuotą ir kryptingą judėjimą

bei atitinkamus judesius. Kaip teigia J. Laužikas (1995), aukščiausia judėjimo išraiškos forma yra natūrali judesių gracija.

Judėjimą, judesius skatina ne tik žmogaus biologiniai, bet ir vidinio pasaulio poreikiai. Judesys, teatro studijose naudojamas, kaip meninės išraiškos priemonė, euritmiją suartina su šokiu ir pantomima. Muzikos garsas, dainuojamas ar tariamas žodis yra lydymas nematomo vidinio virpesio žmoguje. Ta vidinė būseną ir yra euritmijos pamatas.

1.3. Normalios raidos V – X klasių mokinių teatrinės saviraiškos bruožai

Bendrose programose ir išsilavinimo standartuose didelis dėmesys skiriamas prigimtinių asmenybės galių, gebėjimų ir įgūdžių ugdymui. Vienas iš svarbiausių jauno žmogaus ugdymo tikslų – savojo identiteto siekimas, vidinio pasaulio tobulinimas.

Pasak A. Grabauskaitės ir J. Morkytės (1997), tinkamai organizuojant grupinę, meninę veiklą, ugdomas mokinių jautrumas kitų asmenų reikmėms ir pažiūroms. Ugdomas aukšto lygio pažinimas, leidžiantis sutapti su gyvenamąja aplinka, kitų asmenų reikmėmis, padedantis vertinti kitų patirtį, naują situaciją, pamatyti, kas nauja, patrauklu. Jau ankstyvosios vaikystės metais dedamas įvairiausių mokinio sugebėjimų ir interesų pamatas. Tai, ką jis gana greitai įsisąmonina ir įsidėmi, paprastai lieka visam gyvenimui.

Mokinio vaidybos gebėjimų diagnostinį procesą sudaro trys lygiavertės, nuoseklios ir glaudžiai tarpusavyje susijusios procedūros: *1) stebėjimas, 2) analizė bei interpretavimas, 3) vertinimas*. Anot B. Reimerio (1992), yra pastebimi, todėl negalima pasiekti galimo prasmės pilnumo, kol nėra pajautimo. Pirmiausia iš mokinio judesių, gestų, mimikos, balso intonacijos panaudojimo formos stengiamės pajusti ir išsiaiškinti, ar mokinys elgiasi kaip komunikatorius, ar vaidybos raiškos medžiaga – judesius, kalbą, balso intonacijas naudoja tiksliai.

Vaidyba yra pagrindinis teatro kūrybos būdas. Ji grindžiama žmogaus gyvenimiška raiška, o meniškumo įgyja jungdama ir puoselėdama kitų meno rūšių (dailės, muzikos, šokio) verbalinę, vizualinę, garsinę, kinetinę raišką ir estetinius elementus. Teatro kalba labai materialinė – žmogaus psichofizika, esanti veiksmo ir vyksmo procese, glaudžiai susijusi su gyvenimu. Pačiu savo kūrybos procesu teatras visapusiškai ugdo asmenybę, augina ir brandina žmogų kultūrai.

Humanistinė pedagogika grindžiama proceso centre visada yra ugdytinis. Toks požiūris sudaro prielaidas skatinti asmens kūrybiškumą, suderinti tarpasmeninius santykius, o tai ypač palanku meniniam ugdymui. Šiam tikslui įgyvendinti pirmiausia reikia atitinkamo asmens dvasingumo ir meninio ugdymo vertinimo modelio. Toks modelis turėtų remtis meno samprata – būtent menas subjektyvaus pobūdžio turiniu atspindi asmens dvasingumo autentiškumą, kuris gali įsikomponuoti į bendrą humanistinio proceso tarpasmeninių santykių sistemą. Meniškumas yra svarbus ugdant ir koreguojant patį ugdymą bei jo raidą.

Pasak A. Vilkelienės (2004) XXI. a. visuomenės pokyčiai, išryškinę naujų technologijų, žinių visuomenės svarbą, demonstruoja ir žmogaus vidinio pasaulio dinamiką. Racionali ir vartojiška pažiūra į gyvenimą, vertybių niveliacija, meno dehumanizacija, dažni asmenybės susidvejinimo atvejai verčia ugdytoją atsigręžti į dvasinio žmonijos potencialo išsaugojimo problemas. Vadinasi meno reikšmė priklauso nuo laisvai išreiškiamo, nestruktūruoto, kūrybiškumo vaizduotės. Meninė mokinio raiška – tai jo vidinio pasaulio atskleidimas.

Anot V. Lowenfeldo (1967), kai mokinys kuria, jis labiau save ir savo vidinius poreikius pažįsta, darosi emociškai jautresnis, tad gali suprasti ir kitą žmogų, – tokiu būdu vykstanti vaiko socializacija.

Kūrybinė raiška, kūrybiniai sugebėjimai bei išgyvenimai išskiria žmogų iš kitų gyvųjų būtybių. Meno kūriniai – teatras, dailė, muzika, šokis – tai mąstančio, lyginančio, darančio išvadas žmogaus, menininko, kūrėjo pokalbis su savimi ir sociumu.

Pasak V. Kazragytės (1995) vaidinti, kaip ir gyventi, reiškia veikti, atlikti veiksmus gyvai, vientisai, motyvuotai: reaguoti į dirgiklius (pamatyti, išgirsti, užuosti), prisiminti, įsivaizduoti, mąstyti, jausti, natūraliai nuosekliai ir logiškai (dažnai pagal meninę, teatrinę logiką) elgtis. Tačiau gyvenime mokinys, jaunuolis ar net suaugusysis ne visada geba būti harmoningas. Emocijos dažniausiai nugalė mąstymą, racionalus protas išstumia intuiciją ir jausmus, kalbama viena, o daroma kita. Daug mokinių ir jaunuolių kenčia dėl baimės, nepasitikėjimo, stokoja savigarbos, saugumo jausmo, savo vertės pajautimo, yra pernelyg priklausomi nuo išorinių vertinimų.

Juk mokinio sukurtas vaidmuo scenoje yra toks, koks yra konkretus mokinys. Fizinės kūno ir balso ypatybės, socialinis patyrimas, išprusimas, intelektas, pažiūros bei nuostatos, kultūra – visas asmenybės turinys atsiskleidžia vaidinant. Svarbiausia, kad mokinys turi savarankiškai savo kūnu ir dvasia sukurti vaidybinę išraišką. Taigi teatrinė veikla stiprina asmens ego, pasitikėjimą, savigarbą, gyvenimo ir žmonių meilę.

1.4. Specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokinių teatrinės veiklos ypatumai V – X klasėse

Teatro studija ar pamoka apima kognityvinių bei intuityvinių gebėjimų raišką. Jos metodologinis pagrindas yra visuminis (holistinis) ugdymas, juo siekiama puoselėti laisvą, kūrybišką mokinio asmenybę.

Pasaulio sveikatos apsaugos organizacijos duomenimis pasaulyje gimsta apie 13 proc. vaikų, kuriems diagnozuojami vystymosi trūkumai ar sutrikimai, iš jų 3 proc. sutrikusio intelekto. Anot V. Karvelio, (1994), protinis atsilikimas sudaro gausiausią intelekto sutrikimų grupę. Požiūrio į šios negalės žmones ir jų padėties kitimas visuomenėje yra analizuojamas A. Ambrukaičio (1999), A.

Bakk ir K. Grunewald (1997), N. L. Gage ir D.C. Berliner (1994), V. Gudonio (1997), V. Gudonio ir E. Novogrodskienės (2000), D. Pūro (1996, 2000), J. Ruškaus (1997, 1998) darbuose.

Pripažįstama, kad mokiniai turi tokį pat poreikį kurti kaip ir kiti žmonės. Neįgalumas nėra pažeidęs kūrybos poreikio. Todėl specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai (SUP), gali save puikiai išreikšti teatrinėje veikloje. Pavyzdžiui, proto negalę turinčių žmonių meno kūriniai galime matyti galerijose, pasaulyje yra leidžiami reprezentaciniai šių asmenų meno albumai. Neįgalus menininkas paprastai šį darbą atlieka labai susikaupęs, įdeda labai daug pastangų bei energijos. Teatro studijų vadovas dirbdamas su ypatingųjų poreikių mokiniais, privalo pasitikėti jais ir ieškoti pozityvių galimybių. Jau apie 60 metų pasaulyje plėtojami neįgaliųjų meninio ugdymo ar veiklos metodai.

Intelektu sutrikimas – tai žmogaus protinių gebėjimų nukrypimas nuo normos, sukiantis elgesio, **emocijų** bei socialinio prisitaikymo sutrikimus (A. Bagdonas, 1995).

Protinis atsilikimas – (intelektu sutrikimo požymis) sudaro gausiausią intelektu sutrikimų grupę. Tai „sustabdyto“ arba nepilno protinio vystymosi būseną, apibūdinama pažeistais gebėjimais, pasireiškiančiais vystymosi metu ir apsprendžiančiais bendrąjį intelektu lygį.

J.G. Woititz (1999) išskiria esminius jiems būdingus bruožus ir teigia, kad tokie mokiniai dažniausiai jaučiasi kitokie, jiems sunku atsipalaiduoti ir juokauti, negali susikaupti, impulsyvūs. Jam nerimą kelia tai, kad atstumtasis lieka pasyvus. Nuo užgniaužto pykčio sunegaluoja skrandis, apima depresija ir pasireiškia kiti simptomai. Be to šie mokiniai patiria nerimą, o nerimaudami jaučiasi bejėgiai. Nedrįsta pasisakyti mokytojams ar psichologams. Nenori, kad pašaliniai sužinotų, viską laiko užslėpę savyje.

Įvairių užsienio autorių darbo patirtis su rizikos grupės mokiniais bei šiandienos situacija Lietuvoje rodo, kad daugėja atstumtų, uždarų mokinių, tampančių socialine problema. Serres (1998), teigia, jog negalė yra labai susijusi su jos matymu. Mes visi esame silpni, visi esame neįgalūs, tiek, kiek matosi mūsų negalė. Kažkuria tai forma visi esame silpni, visi esame neįgalūs tiek, kiek matosi mūsų negalė, juk visi turime silpnybių. Kartais mums trūksta žodžių išsakyti, judesių išreikšti, ne visi galime pasiekti laimėjimų sporto ar kalbų srityse. Kiekvienas turi galimybę pasireikšti individualiai. Reikia tik kiekvienam atrasti savąjį kelią tarp gausybės galimų, kad optimaliai vystytume savo gebėjimus. Atradę ir puoselėdami tą sritį, kurioje esame gabūs, slepiame savo kurią Brookas yra pavadinęs „nematomybės“ kalba. Jos dėka „niekas“ staiga įgyja formą – pamatyti jos negalima, bet neabejotinai galima pajusti (Česnulevičiūtė, 1998, p. 122).

Teatrinės veiklos užsiėmimai yra ta veiklos sritis, kurioje neįgalus mokinys turi galimybę kompensuoti sutrikusias funkcijas. Tai yra natūrali pažinimo evoliucijos veikla ir dominuoja jau vaikystėje.

Pirmą kartą pasaulio istorijoje sutrikusio intelektu žmonių ugdymas teisiškai įtvirtintas Jungtinių Tautų Vaiko Teisių deklaracijoje (1959m.), o ši humanistinė nuostata toliau puoselėjama

Generalinės asamblėjos rezoliucijoje dėl protiškai atsilikusių asmenų teisių (1991). Joje teigiama, kad protiškai atsilikęs asmuo turi kiek įmanoma įgyvendinti tas pačias teises, kaip ir kiti žmonės. Jis turi teisę gauti tokį išsilavinimą, išsimokslinimą, kurie leis jam ugdyti sugebėjimus ir galimybes.

Viena optimalių priemonių šiam tikslui siekti yra teatrinė – meninė veikla, atitinkanti protiškai atsiliekiančiojo asmens poreikius, gebėjimus bei individualias meninės raiškos galimybes.

Kaip pažymima specialiojo ugdymo literatūroje, protinis atsilikimas pažeidžia vaiko raidą visose sferose kognityvinėje, socialinėje, motorinėje, emocinėje ir tai lemia specifines ugdymo problemas.

Anot I. Papečkytės (1998), menas pasirodė pati universaliausia kalba, kai žmonės jausmais suvokia vieni kitus, o meninė kūryba, skatindama žmogaus saviraišką, ne tik ugdo asmenybę, bet ir padeda jai integruotis ir adaptuotis visuomenėje, lavina tarpusavio bendravimo įgūdžius, praturtina savo ir kito gyvenimą dvasinėmis vertybėmis. Ir jei žmogaus negalia yra sutrikęs intelektas, tai jo galia – jausmai – yra ne tik nesutrikę, bet ir ypatingai ryškūs, akivaizdūs.

Z. Plužekas (1996) tvirtina, kad gera šeimos atmosfera laiduoja gerus, šiltus santykius. Vaikams augantiems tokioje šeimoje paprastai būdingi šie bruožai: visuomeniškumas, džiugi nuotaika, optimizmas, užuojauta kitiems žmonėms, saiko jausmas. Nesveikoje šeimos atmosferoje augantys vaikai pasižymi negatyviais bruožais: jie priešiški, pavydūs, agresyvūs. Taigi vaidinant labai svarbu sukurti gerą, jaukią atmosferą, kad ugdytiniai gerai jaustųsi.

Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių teatrinis ugdymas visais laikais buvo sudėtinga problema. Ypač tų, kurių vystymasis sutrikęs. Pagrindinis teatro studijos vadovo uždavinys – padėti tokiam mokiniui integruotis į visuomenę, o tai reiškia – atskleisti neįgaliojo turimas galimybes, jas tobulinti, kiek galima labiau kompensuoti labiausiai nepalietas asmenybės vystymosi sferas. SUP – ugdymo procesas, tai pedagoginių, tinkamai ugdytojo sumodeliuotų situacijų grandinė, iš kurių kiekviena remiasi ankstesniais rezultatais. Dideles galimybes čia turi meninė ugdytinių raiška. Meninė veikla padeda jausmų ir intelekto pusiausvyrai, kuri svarbi kiekviename neįgalaus mokinio raidos etape.

Anot A. Brazauskaitės (2001), meninė veikla suteikia galimybę dalyvauti ir grupinėje kūryboje, taip pat bendrauti su bendraamžiais, lyginti savo kūrybą su kitų. SUP (specialiųjų ugdymosi poreikių) ugdytinis įgaudamas skirtingą patirtį, įprasmina save, o kartu ugdomas jo savęs suvokimas, savivoka.

M. Csikszentmihalyi, U. Schiefele (2000) nuomone negalima mokinių skirstyti į gabius ir nekūrybiškus, mokytojas turi stengtis padėti kiekvienam mokiniui atsiskleisti. Meno kūrybą yra labai sunku objektyviai vertinti. Meninio ugdymo rezultatai turėtų gerai atspindėti subjektyviai prasmingus išgyvenimus ir kūrybingumą bei originalumą. Apskritai praraja tarp mokslinio tiriamojo darbo ir meno dalykų mokymo pirmiausia atsirado dėl to, jog imta abejoti, ar racionalūs empiriniai

pedagogikos kriterijai taikytini meno dalykų mokymui, visų pirma susijusiam su jausmais ir kūrybingumu .

SUP – mokiniams ypač būdingas negatyvus požiūris į save bei žemi lūkesčiai ir siekiai. Tai atsitinka dėl to, kad visuomenė nepakankamai įvertina šiuos žmones, jų potencialaus indėlio į visuomenės gyvenimą. Dalyvavimas integruotoje veikloje sudaro natūralią aplinką, kurioje kiekvienas gali įveikti šias problemas. Tai įmanoma skatinant asmens sugebėjimus, pasitikėjimą, sudarant sąlygas meninei (teatro, dailės, muzikos, šokio) saviraiškai, kuri pagerina socialinę sąveiką su bendraamžiais.

Viena iš kūrybos rūšių yra meninė. Ši rūšis leidžia neįgaliajam save holistiškai išreikšti. Tačiau pirmiausiai privalome gerai pažinti ugdytinį; žinoti kokia menine veikla galime jį sudominti, t. y. kokios mokinio joslės yra aktyviausios: į kurią meninės veiklos formą – teatro, dailės, muzikos, šokio – nukreipti mokinio veiklą.

Daugelis neįgaliųjų tikrai ypatingi ir patrauklūs savo paprastu požiūriu į gyvenimą. Jų santykis su kitu žmogumi dažniausiai irgi nesudėtingas: jie nuoširdžiai džiaugiasi žmonėmis dažnai yra draugiški ir itin rūpestingi. „Dažnai sutrikusios psichikos žmonės gali suteikti įkvėpimo sveikiesiems, jie gali padėti mums suprasti pačius save, suprasti, kokios nežmoniškos, dažnai yra sveikųjų pasaulio vertybės“ (Žanas Vanje).

Neįgaliųjų ugdymo pažanga labai lėta. Todėl yra labai svarbu laiku pastebėti ir tiksliai įvertinti teigiamus pokyčius. SUP poreikių mokiniai yra ypatingai jautrūs, bet kokiems atmetimams. Paskatinimas, pagyrimas, pripažinimas yra viena iš sąlygų, formuojančių ugdytinių pasitikėjimą savimi. Ugdytojo ir ugdytinių sąveika negali būti formali.

Pasak A. Piličiausko (1998), galvojant apie neįgaliųjų meninio ugdymo taktiką nūdienos socialiniame kontekste, pirmiausia galima pagrįstai džiaugtis akivaizdžiu geranorišku pedagogų altruistiniu suinteresuotumu efektyvinti veiklą. Tai teikia ryžto ir vilties ateities darbams.

V. Ozolaitė (1994), teigia, jog SUP turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes jų elgesio kultūrą, poreikį grožiui, meninį skonį dažniausiai formuoja tik mokykla (namuose neretai prastos ne tik socialinės, bet ir higieninės, psichologinės sąlygos).

A. Piličiauskas (1997) meninės neįgaliųjų socializacijos taktiką vadina užsimiršimo terminu, kuomet pedagoginių priemonių dėka ugdytinis pamiršta savo negalią, t. y., kai galime teigti, kad ir nesveikame kūne gali būti puikios savijautos siela, o chroniškai pažeista psichika bent jau šiuo metu meno poveikio dėka gali jausti dvasinį komfortą, sielos harmoniją.

Meninė veikla turi didelę reikšmę SUP vaikų meninių gabumų ir kūrybiškumo lavinimui, tai yra pažinimo būdas, padedantis suvokti save ir supančią aplinką. Kurdami mokiniai prisimena ir įprasmina gyvenimo patirtį, išreiškdami ne tik teigiamus, bet ir neigiamus jausmus. Meninė veikla – tinkama priemonė formuoti neįgaliojo dvasinį komfortą. Juk dalyvaudamas meninėje veikloje

mokinys išlaisvina viduje susikaupusią įtampą, išsprendžia vidinius konfliktus, išreiškia jausmus. Svarbu, kad ši veikla yra integruojama ir į kitus mokomuosius dalykus bei užklasinius renginius. Ypatingai tai pastebima gimtosios kalbos, muzikos, geografijos, gamtos, istorijos bei kitose pamokose.

Šiuo metu Lietuvoje jau yra pripažįstama, kad mokyklose skiriamas per mažas dėmesys pirminei profilaktikai su vaikais kurių šeimose girtaujama ar vartojami narkotikai. (Leliūgienė 1997, 115).

Pirmųjų užsiėmimų metu, kuomet mokinių meniniai gebėjimai yra silpni, jie nenoriai piešia, vaidina, dainuoja, nemoka perteikti kūrinio nuotaikos. Tikslinga yra viską pradėti nuo – žaidimų ir improvizacijos. Taip pat labai svarbu neskubinti mokymo proceso, kad nepakenktume ugdytinių sveikatai.

Vaidindami teatro studijoje neįgalūs mokiniai yra pakankamai tikslūs, geranoriški, mokosi pastebėti ir suprasti kitų išgyvenimus, planuoti savo veiklą. Patraukli ir sudėtinga, spalvinga ir dramatiška meninė veikla padeda atsiskleisti neįgalaus specialiųjų ugdymosi poreikių mokinio individualybei.

Pasak A. Širiakovienės (2001), mokinių teatro kalboje turėtų dalyvauti visi norintys, o ne tik gabūs vaidybai mokiniai. Ypatingą dėmesį reikia skirti nedarnių, socialiai remtinų šeimų mokiniams, patyrusiems dvasinę prievartą. Per repeticijas mokytojas gali padėti jiems patirti džiaugsmą, ugdyti pasitikėjimą, žadinti kūrybines galias.

Anot I. Papečkytės (2002), SUP mokiniai – nesuvokdami teatro, kaip pačio gyvenimo prasmės, teatrą žaidžia. Tik svarbu, kad tas žaidimas netaptų nuobodžia daugkartine veikla, – tenka į pagalbą pasitelkti fantaziją, ieškoti įvairių darbo formų, improvizacijų. Visuose pasaulio teatruose kasdienybė yra sunki, o ypač – SUP – mokinių gyvenime. Todėl repeticijos turi vykti sklandžiai, pasižymėti aiškia, dinamiška veiksmų kaita, prisitaikant prie sudėtingų neįprastų aktorių asmeninių charakterio savybių; veiksmų sekoje atsirandantys įgūdžiai privalo kelti susidomėjimą, skatinti pasitangas, išryškinti galimybes, o repeticijų laikas nuo pusvalandžio prasitęstų iki valandos, dviejų ar viso pusdienio. Tik begalinė pagarba aktoriui teatre pasyvią ir bejėgią būtybę gali išjudinti prasmingai ir kūrybingai veiklai

Pasak A. Piličiausko (1998), taktikos požiūriu, būtų tikslinga kuo išsamiau įsivaizduoti neįgaliųjų meninio ugdymo procesą. Atrodytų, jame galima būtų pastebėti tris stadijas, ženklinančias laipsnišką veiklos efektyvumo augimą, nuoseklų emocinio ir racionalaus pradų santykio gerinimą, teigiamo neįgaliųjų požiūrio į menines vertybes puoselėjimą. Kitais žodžiais tariant, rekomenduojamieji etapai leistų vengti nūnai sutinkamo ugdymo tikslų chaotiškumo ir padėtų siekti tų pedagoginių vertybių, kurių nūnai neretai stokojame.

Ypatingą reikšmę neįgaliam mokiniui integruojantis į mikro ir makroaplinką turi tolerancijos principas. **Tolerancija** (lot. *tolerantia* – kantrybė, ištvermė) išreiškia naujas Vakarų visuomenės nuostatas į neįgalius suaugusius žmones ir vaikus: asmens skirtumų pripažinimą, jų pakantą. Platesne prasme *tolerancija* reiškia priešingos negu mūsų nuomonės, pažiūrų tikėjimo, įsitikinimų, elgesio gerbimą.

Tad galima drąsiai teigti, kad pati svarbiausia, labiausiai visas mokinio veiklos sritis integruojanti sritis yra teatrinė raiška.

1.5. Kūrybingumas teatrinėje veikloje

Besikeičiančioje šių dienų mokykloje aktualu ugdyti kuriančią asmenybę pvz. teatrinėje veikloje, vis labiau yra vertinamas kūrybingumas, gebėjimas nepriklausomai mąstyti, kelti originalias idėjas. Viena svarbiausių švietimo kaitos sąlygų – naujų pedagoginio darbo formų paieška ir kūrybiškas naujų edukacinių idėjų įgyvendinimas.

Kūrybinį mąstymą teatrinėje veikloje reikėtų traktuoti kaip *procesą*, o ne kaip rezultatą. Šis procesas nukreiptas į tikslą, kuris arba reikšmingas individui, arba naudingas visuomenei. Kūrybinis mąstymas turi skatinti sukurti ką nors naujo, unikalaus: tai gali būti verbalinis arba neverbalinis, konkretus arba abstraktus kūrinys. Kūrybiškumas nėra intelektualumo sinonimas. „Intelektas“ sąvoka daug platesnė, ji apima ir kitas proto savybes bei gebėjimus, ne tik mąstymą. Kūrybiniai gebėjimai daug priklauso nuo turimų žinių (ne išsimintinų, bet išsisaugančių, tokių, kuriomis individas gali laisvai operuoti) kiekio ir kokybės.

Didžiausią įtaką mokinių kūrybiškumo plėtoje teatrinėje aplinkoje turi aplinka. Nors įgimtos individo potencialios irgi svarbu, tačiau galima teigti, kad tai, ar jos atsiskleis ar ne, priklausys nuo fizinės ir socialinės mokinio aplinkos.

Kūrybinė veikla ypač suaktyvėja vaizdinio mąstymo stadijoje, kuriai būdinga suvokimu bei vaizduote grindžiama protinė veikla. Vaizduotės ir vaizdinio mąstymo reikšmę kūrybinei veiklai itin akcentuoja V. Sezemanas (1970), jo teigimu, jutiminio suvokimo, atminties, mąstymo procesams vaizduotė suteikia didesnę stabilumą, gilumą, galėjimą išsamiau suprasti ir interpretuoti tikrovę. Kūrybinei teatrinei veiklai itin reikšminga abstrahavimo mechanizmų veikla – gebėjimas atsirišti nuo tiesioginio suvokimo, pereiti į simboliškumą yra reikšmingiausias kūrybinės veiklos momentas, įgalinantis sukurti ką nors naujo, originalaus.

Anot A. Petrulytės (2001), kūrybiškumas – tai individo polinkis į naują, originalų ar novatorišką ko nors komponavimą, modeliavimą ar mąstymą. Ko nors naujo kūrimas gali būti paremtas vaizduote ar mąstymo operacijomis.

Pasak V. Jonynienės (1987), kūrybiškumas – tai individo polinkis į naują, originalų ar novatorišką ko nors komponavimą, modeliavimą ar mąstymą. Ko nors naujo kūrimas gali būti paremtas

vaizduote ar mąstymo operacijomis. Tik svarbu, kad jo rezultatas būtų ne paprastas turimos informacijos (vaizdinės, sąvokinės) susumavimas, o originalus, netikėtas jo derinys. Kuriant naujus modelius, neišvengiamai naudojamasi jau turimomis žiniomis, tačiau jos naujai komponuojamos, siejamos: arba ankstesnis patyrimas perkeliamas į naują situaciją, arba į turimą informaciją įtraukiami nauji kintamieji. Bet kuriuo atveju siekiama naujo, originalaus rezultato. Kūrybinė veikla turi būti tikslinga arba nukreipta į tikslą, o ne tuščias, bevaisis fantazavimas.

Žymus lietuvių filosofas V. Sezemanas (1970), analizuodamas kūrybos problemą nurodė tokius pagrindinius jos komponentus: a) vidinį susijaudinimą, b) kūrybinio sumanymo atsiradimą, c) sumanymo realizavimą. Visi šie komponentai, autoriaus nuomone, būtini ir vienodai reikšmingi kūrybos aktui.

Anot V. Jonynienės (1987) kūrybiškumas suprantamas kaip teigiamas asmenybės bruožas, leidžiantis išsamiau, ryškiau ir laisviau atsiskleisti jos gabumams. Pirmąsias kūrybiškumo apraiškas galima pastebėti jau ankstyvoje vaikystėje. Paprastai jis pasireiškia žaidžiant, o vėliau pereina (arba nepereina) ir į kitas veiklos sritis – mokymąsi, darbą, bendravimą.

Jeigu remsimės teiginiu, kad tarp intelekto ir kūrybinių sugebėjimų nėra jokio ryšio, tai, ugdydami kūrybišką asmenybę nekreipsime dėmesio į intelekto (proto) lavinimo svarbą ir skatinsime vaiko savarankiškumą, laisvumą, pasitikėjimą savimi, ryžtingumą kaip asmenybės savybes, būtinas kūrybinei veiklai.

Jei manytume, kad kūrybinius laimėjimus lemia vien protas, turėsime daugiausiai dėmesį kreipti į intelekto, pažinimo procesų ugdymą: plėtosime mokinio suvokimą, tobulinsime mąstymo veiksmus bei operacijas, lavinsime atmintį. Svarbu yra tai, kad kalbant apie kūrybiškumą ir jo ugdymą, būtina atsižvelgti ir į asmenybės savybes ir jos intelektą.

Pasak V. Jonynienės (1987) daugelis gabių mokinių pasiekia puikių mokymosi rezultatų, tačiau nedaugelis mąsto kūrybiškai, apsiriboja tuo, ką reikia išmokti, o jų interesai yra gana siauri. Taigi ir intelektą ir kūrybiškumą reikia ugdyti lygiagrečiai.

Ankstyvoje vaikystėje sudarytos palankios sąlygos gali ugdyti mokinio suvokimą, mąstymą, dėmesį, t.y. formuoti jo intelektinius gebėjimus, bet kūrybiškumo potencijų gali jos neatskleisti. Galima daryti išvadą, kad intelekto raida vaikystėje labiausiai priklausys nuo to, ką ir kiek vaikas gaus iš aplinkos. O jo kūrybinių galių plėtotę lems tai, kaip jam ta informacija bus pateikta. Griežti, autoritariniai mokymo ir auklėjimo metodai gali palankiai veikti mokinio intelekto plėtotę, tačiau slopinti jo kūrybiškumą. Tačiau jei nėra ypatingų kliūčių kūrybiškumo plėtočiai, intelekto ugdymas teigiamai veikia ir kūrybinio mąstymo raišką.

V. Dzigelienės (2002) nuomone, labai svarbu, kad tiek neįgaliųjų, tiek sveikų mokinių mėniam ugdymui būtų sudarytos tinkamos sąlygos. Priešingu atveju jų kūrybinės galios ima nykti ir gali visai dingti. Kad taip neatsitiktų, pedagogas turi padėti mokiniams atsiskleisti (jų gebėjimams,

kūrybiškumui). Pavyzdžiui, mokyklos teatro būrelyje, V. Dzigelienė stengiasi pastebėti kiekvieną atėjusį į dramos būrelį „artista“, sudominti jį, ugdytinio veiklą nukreipti taip, kad kuo greičiau atsi-skleistų jo gebėjimai, kūrybiškumas. Dzigelienė mano, kad dirbant su mokiniais privalu laikytis to-kių nuostatų – kurdamas mokinys turi jaustis laisvas, nevaržomas griežtų taisyklių, vaidmuo turi atitikti mokinio gebėjimus, charakterį, kad tas vaidmuo jam patiktų – tik taip mokinys geriau iš-jaus, kūrybiškiau, įtikinamiau išreikš save.

Kad kiekvienas mokinys yra kūrybingas, turi įvairių gabumų ir gali juos sėkmingai plėtoti, neabejojama. Tik labai svarbu, kad jam būtų sudarytos tinkamos sąlygos, kad jis būtų tinkamai ug-domas. Nes priešingu atveju, jo kūrybinės galios ima nykti, o laikui bėgant gali ir visai pradingti. Į pagalbą mokiniui turi ateiti mokytojas ir sudaryti maksimalias sąlygas jo meninei raiškai tobulėti.

Kūrybinei veiklai būtina ne tik dvasinė, bet ir fizinė autonomija, t.y. mokinys turi jaustis ne-priklausomas, bet ir turėti savo erdvę, kurioje jis galėtų netrukdomas veikti.

Pasak R. Noreikienės (1991), mokinio kūryboje svarbu ne tiek rezultatas – piešinio, lipdinio, dirbinio ir t. t. meninis lygis, kiek pats pažinimo ir kūrybos procesas, pastangos vaizdu išreikšti savo išgyvenimus, surasti situaciją, originalią kompoziciją. Pastebėti šiuos vidinius procesus, išvelgti to-lesnius mokymo ir auklėjimo būdus, individualias kiekvieno vaiko raidos perspektyvas gali tik mo-kytojas.

Psichologiniai tyrimai parodė, kad mokinių meniniai gebėjimai ir kūrybinė vaizduotė lavėja tik tuomet, kai jie patiria įvairius gamtos, aplinkos, bendravimo su žmonėmis ir meno pasaulio ke-liamus įspūdžius. Todėl nuo pat mažens reikia skatinti meilę, jautrumą grožiui, gėriui, atkreipti dė-mesį į gamtos formų, spalvų turtingumą ir įvairovę. Iš aplinkos mokinys pasisemia naujų žinių ir įgūdžių.

Kūrybinės veiklos sėkmę lemia daug veiksnių. Be būtinų mąstymo bruožų (laisvumo, pa-slankumo, jautrumo, originalumo ir kt.) jai labai didelę reikšmę turi, asmenybiniai, socialiniai kom-ponentai: savarankiškumas, autonomiškumas, polinkis į saviraišką ir dominavimą tarp kitų.

Kaip rodo literatūros šaltiniai mus dominančia tema, daugumos menų bloko pedagogų nuo-mone, meniškai ugdat mokinius, svarbiausia ne ugdytinių puikūs pasirodymai koncertuose, spek-takliuose, dailės, darbų parodose, laurai šventėse ir konkursuose, bet jauno žmogaus augimas suku-riant tokias sąlygas, kurios padėtų jam būti laisvam, išreikšti save, suteikti galimybę tenkinti savo poreikius.

1.6. Teatro studijos vadovo kūrybingumas ir kompetencija

Teatrinų studijų veiklos vadovams keliami vis didesni reikalavimai. Jie turi būti ir psicho-logai ir inžinieriai, ir dailininkai ir siuvėjai, bei konstruktoriai. Gal todėl šiandien ne visose Lietuvos

mokyklose rasime veikiančias teatro studijas. Teatro studijos vadovas turėtų neatsiriboti nuo mokinių gyvenimo, atsižvelgti į jų interesus, gebėjimus.

Jis turėtų mokiniams padėti suvokti aplinką, susikurti vertybių sampratą ir jos laikytis. Būtiną skatinantis vadovo pedagoginis išvalgumas, jautrumas, gebėjimas rasti būdų mokinius sudominti ir patraukti teatine veikla.

Vykdant bendrųjų programų nuostatus, teatro studijos vadovas turėtų per teatro užsiėmimus, ugdyti kūrybines galias ir dvasingumą, integruoti meninę ir darbinę veiklą, skatinti mokinius suvokti estetinę aplinką kaip vieną visumą. Mokiniai turi būti pratinami spręsti gyvenimiškas problemas, lavintis, mokytis būti savarankiškais ir jausti atsakomybę už kultūros palikimą.

Kūrybingas, veiklus dramos studijos vadovas gali išbandyti įvairias veiklos sritis. Svarbu surasti tokias veiklos formas ir sritis, kuriose dalyvaudami mokiniai, pedagogai galėtų atrasti save, kurti, tobulėti, improvizuoti.

Mokykloje turi išivyrauti dialogu ir teigiamu požiūriu grindžiami mokinio ir suaugusiojo santykiai. E. Stærfeldt ir CH. R. Matchiasen (1999) pabrėžia, kad pedagogas turėtų stengtis derinti profesines žinias su smalsumu ir pagarba kiekvieno atskiro mokinio elgsenai ir asmenybei. Moralės požiūriu neteisdami mokinių elgsenos ir saviraiškos, mokytojai su mokiniais turėtų stengtis bendrauti kuo natūraliau, kuo mažiau juos kontroliuoti ir varžyti, neliepti taikytis prie suaugusiųjų nustatytų normų, o pagarbiai leisti jiems atsiskleisti. Norėdamas ką nors išmokyti, teatro studijos vadovas turėtų atsakyti nuostatos, kad tik jis žino viską, ką šiame gyvenime privalu žinoti. Teatro studijos vadovas turėtų išmokyti mokytis kartu su mokiniais. Mokiniui turi būti sudarytos sąlygos tirti pasaulį, bandyti ir klysti, taisyti savo klaidas, keisti kitus ir keistis pačiam. Tik svarbu, kad mokinys žinotų ribas. Demokratiškas požiūris į mokinį atmeta formalias, mechaniskas vertybių sistemas ir atkreipia dėmesį į natūralų ir atvirą tarpusavio bendravimą (kūrybiškumą, spontaniškumą, improvizaciją, vadovavimą, saviraišką, poreikių tenkinimą ir t.t.

Anot N. L. Gage, D. C. Berliner (1994), mokytojo darbą galima suskirstyti į du etapus: planavimą ir sąveiką. Sąveikos etape mokytojas tiesiogiai, akis į akį, susiduria su mokiniais, jie vieni kitus veikia – duoda ir ima žinias.

Kūrybiškumą mokytojas gali ugdyti tik tada, kai klasėje sukuriama kūrybiškumą skatinanti atmosfera.

Mokytojas privalo išgirsti ir išklausyti kiekvieną mokinį, parodyti didžiulį susidomėjimą jo mintimis ar piešiniu. Jokiu būdu nedrausti jam pabaigti reikšti pradėtos minties ar kritikuoti jo darbą. Priešingu atveju gali atsitikti taip, kad mokinys jausis įžeistas, atstumtas, pradės nepasitikėti savimi.

Mokytojas turi pastebėti individualius mokinių skirtumus ir jų kūrybinius darbus vertinti lygindamas ne vieną mokinį su kitu, o kiekvieno mokinio individualius laimėjimus. Tik tada moki-

nys galės saugiai ir netrikdomas klasės draugų ir mokytojo akivaizdoje drąsiai reikšti savo mintis, emocijas ir jausmus .

Itin daug dėmesio teatrų studijų vadovai turi skirti mokinių teigiamam savęs vertinimui ugdyti. Mokiniai nuolatos turi būti skatinami daryti savarankiškus sprendimus, tikinami, kad jų veikla svarbi ne tik jam pačiam, bet ir kitiems.

Dirbant su neįgaliaisiais reikia žinoti, kad labai dažnai negalios paliesti mokiniai yra sužaloti ir kūnu, ir dvasia. Dvasinis išgyvenimas yra viena iš „mokymosi gyventi“ sričių – kaip valgis, gerimas, apsitarnavimas, komunikacija. Kiekvienas iš negalios mokinių yra labai unikalūs, todėl yra labai sunku nustatyti vieningas darbo kryptis. Veikloje taikant bendro pobūdžio nurodymus būtina atsižvelgti į mokinio sugebėjimus mokytis, komunikuoti, esamus organų (ir ypač proto) pažeidimus. Mokiniui reikia patirti, kad jis yra priimtas. Tas patyrimas sukelia didžiulį džiaugsmą ir dėkingumą. Kaip ir sveikiesiems, taip ir specialiųjų poreikių ugdytiniams ypač svarbūs teigiami emociniai išgyvenimai.

Psichologiniai tyrimai parodė, kad mokinių meniniai gebėjimai ir kūrybinė vaizduotė lavėja tik tuomet, kai jie patiria įvairius gamtos, aplinkos, bendravimo su žmonėmis ir meno pasaulio keliamus įspūdžius.

Mokinių kūrybinis nuovargis ir jo įveikimas – tai gana dažnai pasitaikantis reiškinys. Nuovargio priežastys gali būti įvairios. Mokytojas turi pastebėti tokius atvejus, įvertinti susidariusią situaciją ir bandyti pašalinti priežastis.

Mokytojas neturi slopinti įgimtų mokinio gabumų, jo pareiga išryškinti ugdytinio pasąmonėje glūdinčius klodus ir juos aktyvinti. Kiekvieno pedagogo pareiga prisitaikyti prie kiekvieno mokinio, toleruoti jo individualias savybes. Keičiasi švietimo ugdymo prioritetai, naujai pažvelgta į specialiųjų ugdymo(si) poreikių (SUP) mokinių ugdymą bei socialinę integraciją. Humanistinių nuostatų ir demokratinių vertybių plėtra, nauja visuomenės nuostata į neįgalųjį asmenį paskatino išsamiau pasidomėti proto negalę turinčių moksleivių meniniu ugdymu, siekiant efektyvesnio jų poreikių tenkinimo būdų, lanksčiau organizuoti SUP mokinių ugdymą.

Viešas mokinio galių pripažinimas – geriausia jo valios ugdymas, skatinantis pabaigti kiekvieną pradėtą darbą. Tai tampa terapine priemone, jeigu mokinys jo imasi su meile, su vidine paskata: būdamas tarp žmonių ir bendraudamas su jais, SUP mokinys sėkmingai įveikia psichologinius barjerus.

V. Spolin (1963), N. McCaslin (1968), nuomone, tam tikri ypatumai būdingi ir mokinių vaidybinės veiklos organizavimui, teatro studijos vadovas turi ne tik režisuoti, o vadovauti mokinių vaidybinei veiklai. Rengdamas vaidybai skirtą tekstą, pedagogas neturi būti susidares išankstinės nuomonės apie tai, kaip tai turėtų būti suvaidinta. Jis turi jautriai reaguoti į ugdytinio kūrybines galias ir sumanymus, bet nesitikti tobulumo. Teatro studijos vadovas taip pat turi pasižymėti sugebė-

jimu išvelgti mokinių elgesio ir bendravimo problemas bei rasti optimaliausius šių problemų sprendimus. Būtina vengti bendravimo didaktizmo – su vaidinančiais mokiniais netinka elgtis pagal tokią nuostatą „Aš mokau, jūs mokotės“.

Anot E. Staerfeld, CH. R. Mathiasen (1999), mokytojas, bendraudamas su mokiniu turi siekti darnios komunikacijos. Jei pedagogas siunčia vienokius signalus, o mintyse turi visai ką kita, jis labai greitai gali prarasti ugdytinio pasitikėjimą. Bendravimas turi būti gyvybingas, artimas ir aktyvus. Autoritetą suteikia patirtis ir žinios, o ne priimtas „viršininko vaidmuo“ ar „aukštesnis statusas“.

Pasak B. A. Johansen (1999), pedagogas – kvalifikuotas ugdymo veikėjas. Demokratinėje sistemoje mokytojas yra daugiau konsultantas, patarėjas, tarpininkas tarp mokinio ir pasaulio kultūros. Jis – ugdymo dalyvis, nuolat besimokantis, gaunantis daug galimybių augti per nuolatinį bendravimą su savo mokiniu. Mokytojo vaidmuo mokyme yra pats svarbiausias.

Pasak L. Stoll ir D. Fink (1998), labai didelis dėmesys turi būti skiriamas pedagogų kvalifikacijos kėlimui. Stoll ir Fink (1998) teigia, kad mokinių pažangos, augimo ir laimėjimų įmanoma pasiekti tik tuomet, kai mokytojai nuolatos mokosi, tobulėja. Mokytojai, kurie yra patenkinti savo profesija ir darbu, kurie turi pakankamai žinių ir įgūdžių, jaučia savo veiklos veiksmingumą ir labiau sugeba skatinti mokytis mokytis.

Anot J. Kievišo, R. Gaučaitės (2000), rengiant mokytojus, svarbus ne tik bendrasis, bet ir specializuotas jų meninis ugdymas – meninės savirealizacijos patirtis, būdinga konkrečiau amžiaus mokiniui. Mokytojas nėra menininkas profesionalas. Jis tik turi meninės veiklos patirties, jos pagrindus, dailės dalyko žinių ir geba būti meninės vaikų veiklos organizatorius bei partneris. Pedagogų savirealizacija neapsiriboja tik suaugusiam ir vaikui būdingos meninės savirealizacijos patirtimi. Kaip asmenybei ir specialistui jam būtina ir savireguliacijos pedagogine veikla patirtis, t. y. profesinė kompetencija. .

V. Kučinskas (1997) teigia, kad ugdymo veiklos komfortas – tai ugdytojo ir ugdytinio būseną, kuri atsiranda pritaikius ugdymo priemones ir sąlygas palaikant gerus santykius tarp visų veiklos dalyvių, teigiamą nusiteikimą siekti optimalių rezultatų, mažinant nuovargį ir monotoniją, didinant ugdymo proceso dalyvių darbingumą .

Tik gerai suvokdamas teatrinę aplinką, pasitikėdamas savo teatro studijos vadovu mokinys pradės kurti. Nuo mokytojo sumanumo, komandos išradingumo priklauso , kiek neįgalūs mokiniai sužinos, emociškai praturtės, pasirengs gyvenimui.

Tačiau ugdytinis, meninės saviraiškos metu nerodantis individualumo apraiškų, savojo „aš“, subjektyvumo elementų, dažnai žvelgia į savo pedagogą, laukdamas jo nuolatinio įvertinimo („na, kaip atlikau užduotį?“) ir tolesnių nurodymų („ką dabar reikės daryti?“). Toks auklėtinis – marione-

tė ugdytojo rankose. Šis labai nepageidautinas faktas nejučia sukuria vaizdą: scenos priekyje – didžiulė išpūdinga pedagogo figūra, už kurios, deja, nesimato ugdytinių.

Kiekvienas žmogus yra unikalus ir jo įnašas – neįkainuojamas. Teatro studijos vadovas savo ugdytiniams turi ne vadovauti, o padėti mokiniams geriau suprasti tai kas juos domina. Svarbiausia, kad mokiniai veiktų iš vidinių paskatų, o ne bijodami pastabų, ar tikėdamiesi, kad jiems už tai bus atlyginta. Mokytojas turi kurti tokią aplinką, kurioje mokiniai turėtų galimybę laisvai reikšti savo mintis. Geri pedagogai turėtų išklausti ir atsižvelgti į mokinių pasiūlymus.

Teatro studijos vadovas turi nuolatos skatinti mokinius savarankiškai kelti idėjas, iš anksto nuramindamas mokinius, kad jų idėjos nebus kritikuojamos ir neigiamai vertinamos. Tik šitaip galima pasiekti, kad mokinys laisvai reikštų savo mintis, nesibaimindamas suklysti arba būti išjuoktas. Mokytojo darbas turi būti demokratinio stiliaus.

Nuovokus, dalykiškas, stimuliuojantis ir kūrybiškas mokytojo darbo stilius glaudžiai koreliuoja su produktyvia mokymosi veikla.

Mokinių kūrybiškumui didelę įtaką daro paties mokytojo kūrybiškumas. Be abejo reikšmingą vaidmenį vaidina ir motyvacija. Jo kūrybinis darbo stilius ir metodai yra itin reikšmingas mokinių kūrybinio mąstymo ugdymui. Taigi tik kūrybiškas mokytojas gali išugdyti laisvą, savarankišką mokinio asmenybę, pasižyminčią ryškia individualybe ir socialiniu aktyvumu.

2. TYRIMO REZULTATAI JŲ ANALIZĖ

2.1. Tyrimo bazė, imtis, metodika

Tyrimui buvo pasirinkta tikslinė atranka. Apklausoje dalyvavo 3 respondentų grupės: bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai, bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokiniai. Respondentų nuomonėms tirti buvo sudaryti 2 struktūrizuoti klausimynai. Duomenys apdoroti SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programine įranga.

Apklausoje dalyvavo 22 Alytaus rajono pagrindinių ir vidurinių mokyklų, 9 Kauno miesto ir rajono, 7 Klaipėdos miesto, 5 Lazdijų rajono pagrindinių mokyklų mokytojai, 7 Marijampolės, 4 Mažeikių, 2 Panevėžio, 5 Šiaulių, 15 Vilniaus miesto ir rajono teatrų studijų vadovai.

Tyrimo dalyvavo 100 mokytojų. Tiriamųjų amžius nuo 22 iki 59 metų. Tiriamieji buvo pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu iš įvairių Lietuvos mokyklų.

Taip pat tyrime dalyvavo 62 V – X klasių bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai ir 42 V – X klasių specialiųjų mokyklų mokiniai. Iš viso 100 respondentų. Tiriamųjų amžius 12 – 18 metų. Tiriamieji pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu, orientuojantis tik į ugdytinių klasę ir amžių.

Į atvirus klausimus respondentų išsakyti teiginiai buvo gana įvairūs. Ieškojome tipišku surinktų duomenų požymių, pagal kuriuos sisteminome atsakymus. Atsakymai kategorizuoti: apibendrinus teiginių grupes, gautos kiekvieno klausimo kategorijos. Teiginių grupėms sugalvojome pavadinimus.

2.1. Tyrimo tikslas, uždaviniai metodika ir organizavimas

Darbo tikslas – ištirti bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovus, jų požiūrį į meninės veiklos ypatumus ir jų reikšmę asmenybei. Taip pat bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų V – X klasių mokinius, jų požiūrį ir supratimą apie menų integraciją teatrinėje veikloje, inkliuziniame, neformaliajame mokinių ugdyme.

Tyrimo uždaviniai mokytojams:

1. Ištirti, kas Lietuvos mokyklose vadovauja teatro studijoms. Sužinoti tiriamų teatro studijų vadovų kvalifikaciją. Įvardinti kokios meno studijos vyksta bendrojo lavinimo mokyklose.
2. Išanalizuoti, ar teatro studijų vadovai integruoja menus popamokinėse veiklose.
3. Išsiaiškinti teatro studijų vadovų patirtį teatro, dailės, muzikos, šokio srityse.
4. Sužinoti, ar teatrų studijų vadovai naudoja inkliuzą, organizuodami teatro studijos veiklą? Formuoja grupes, kuriose yra ir SUP mokiniai.
5. Išanalizuoti vizualinės aplinkos šokio, judesio kūrimo situaciją V – X klasėse.

Išanalizuoti, kokios didžiausios problemos teatrų studijų vadovams iškyla meninėje veikloje, ar pakanka metodinės literatūros?

Tyrimo uždaviniai mokiniams:

1. Išsiaiškinti, kurią meninės veiklos studiją mokiniai labiausiai mėgsta lankyti.
2. Nustatyti, ar mokiniai mėgsta lankytis meniniuose renginiuose.
3. Sužinoti bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių patirtį teatrinės vaidybos srityje.
4. Ištirti V – X klasių mokinių scenografijos, muzikinę, judesio kūrimo situaciją.
5. Sužinoti bendrojo lavinimo mokyklos mokinių nuomonę, kaip jie jaučiasi kartu vaidindami teatro studijose su SUP poreikių mokiniais, ir sužinoti, kaip SUP mokiniai jaučiasi kartu vaidindami su bendrojo lavinimo mokyklos mokiniais.

Tyrimo objektas, organizavimas

Tyrimas vyko 2005 metų lapkričio – 2006 metų vasario mėn. Tyrime dalyvavo 100 Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų teatrų studijų vadovų, 62 V – X klasių bendrojo lavinimo mokyklų ir

42 V – X klasių specialiųjų mokyklų mokiniai. Tiriamieji pasirinkti atsitiktinės atrankos būdu, orientuojantis tik į ugdytinių klasę ir amžių.

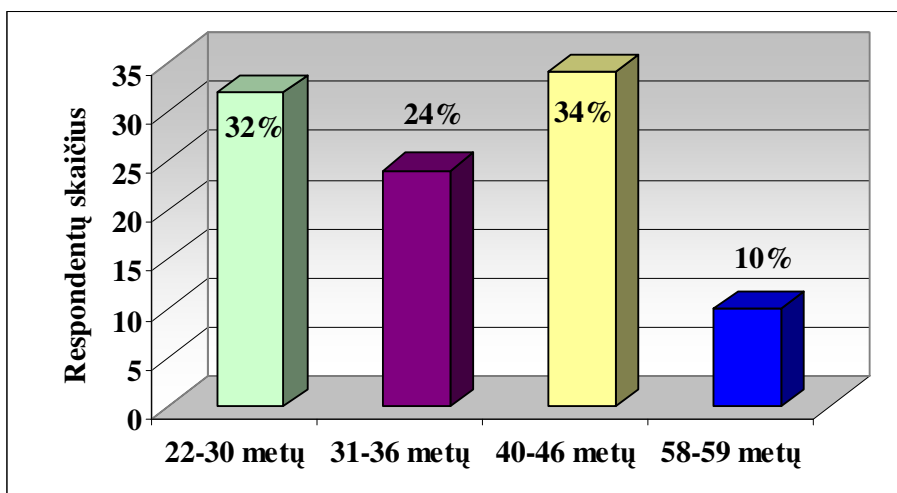
Tyrimo metodai

Atliekant darbą buvo naudojami tokie **metodai**:

- Teoriniai – pedagoginės ir psichologinės literatūros analizė.
- Empiriniai – anketinė mokinių ir mokytojų apklausa.
- Statistiniai – aprašomoji statistika.

Buvo norima išsiaiškinti apklausoje dalyvaujančių teatrų studijų vadovų – mokytojų amžių.

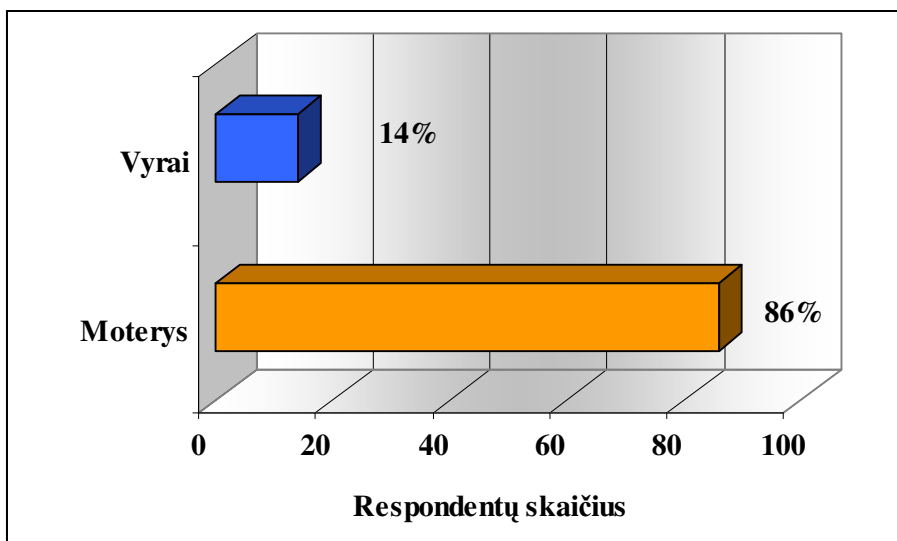
2.2. Pedagogų anketinės apklausos apie teatrinį ugdymą rezultatų analizė

1 pav. Tiriamųjų bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų amžius (n = 100)

Apklausoje dalyvavusių teatro studijų vadovų amžius svyruoja nuo 22 metų iki 59 metų.

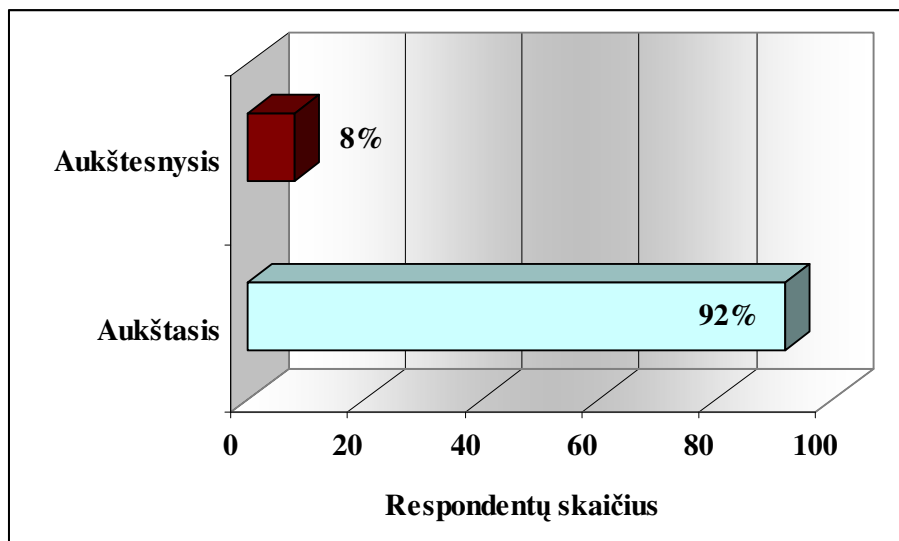
Sekančiame paveiksle matysis, kiek procentų moterų ir vyrų Lietuvoje vadovauja teatro studijoms.

2 pav. Tyrime dalyvavusių teatro studijų vadovų lytis (n = 100)

Pagal pateiktus duomenis matome, kad dažniausiai Lietuvos mokyklose teatro studijoms vadovauja moterys net 86 %, ir tik 14 % vyrų.

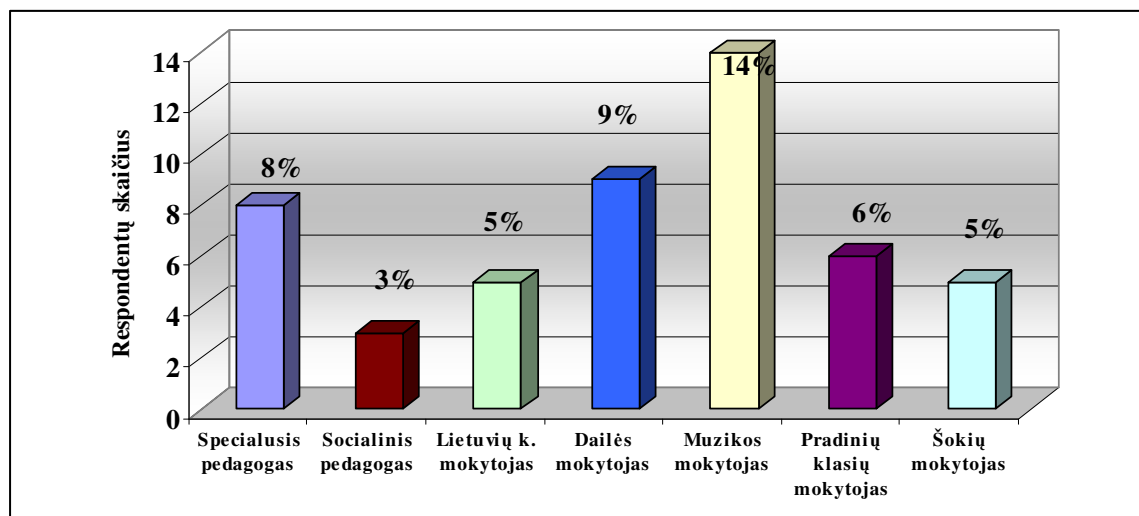
Buvo norima išsiaiškinti, kokį išsilavinimą turi teatrų studijų vadovai.

3 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų išsilavinimas (n = 100)

Gauti tyrimo duomenys rodo, kad 92 % teatro studijų vadovų dirbančių su mokiniais meninio ugdymo srityje yra įgiję aukštąjį išsilavinimą, ir 8 % tyrime dalyvavusių vadovų turi aukštesnįjį išsilavinimą.

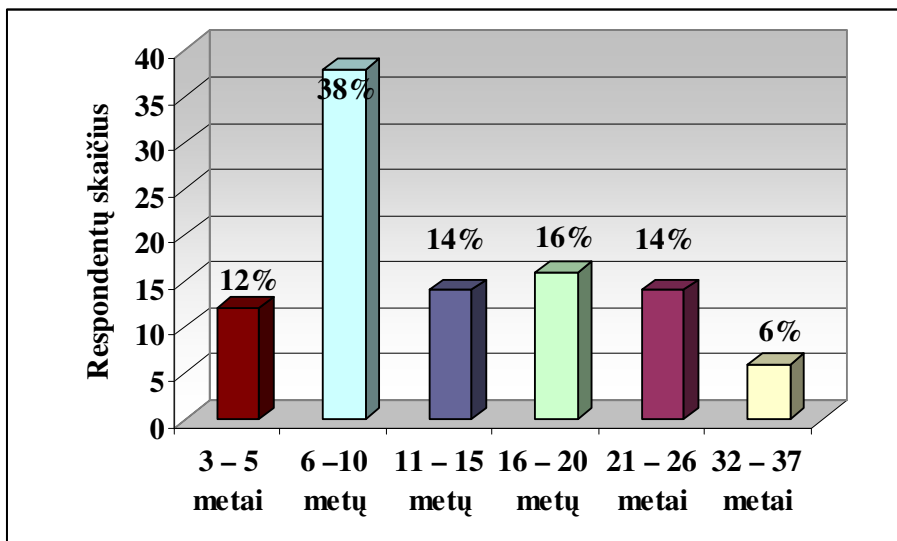
Anketoje buvo teirautasi, kokia teatro studijų – būrelių vadovų kvalifikacija.

4 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų tiriamųjų teatro studijų vadovų kvalifikacija (n = 100)

Pagal gautus duomenis matome, kad dažniausiai teatro studijoms vadovauja muzikos mokytojai 14 %, 9 % dailės mokytojai, 8 % specialieji pedagogai, 6 % pradinių klasių mokytojai, 5 % lietuvių kalbos mokytojai ir 3 % socialiniai pedagogai. Įdomus faktas iš 100 respondentų nei vienas teatrų studijos vadovas neturi specialaus teatrinio išsilavinimo.

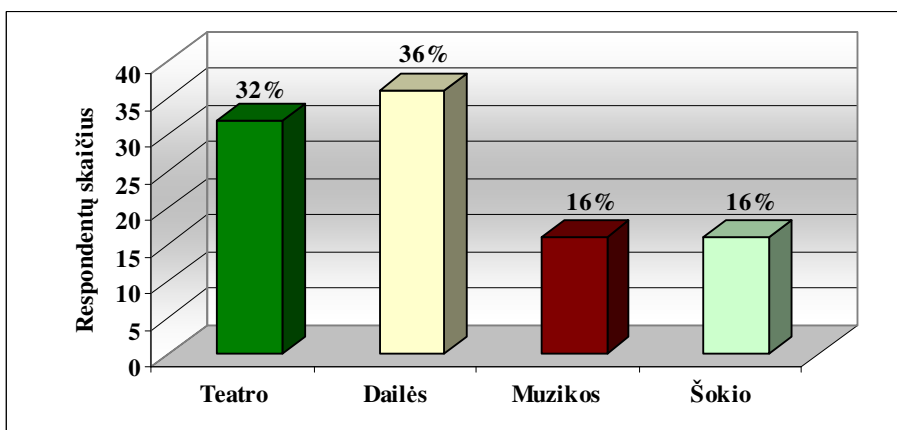
Buvo siekta išsiaiškinti teatro studijų vadovų pedagoginį darbo stažą teatrų studijų srityse.

5 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų tiriamų teatro studijų vadovų pedagoginis darbo stažas (n = 100)

5 pav. gauti duomenys rodo, kad 38 % tiriamųjų mokytojų turi darbo stažą nuo 6 iki 10 metų, 16 % turi nuo 16 iki 20 metų darbo stažą, po 14 % tiriamųjų turi darbo stažą nuo 21 iki 26 metų ir nuo 11 iki 15 metų, 12 % turi nuo 3 iki 5 metų ir 6 % turi nuo 32 iki 37 metų darbo stažą. Analizuojant tyrimo rezultatus galima teigti, kad didžioji dalis teatro studijų vadovų turi darbo patirties šioje srityje.

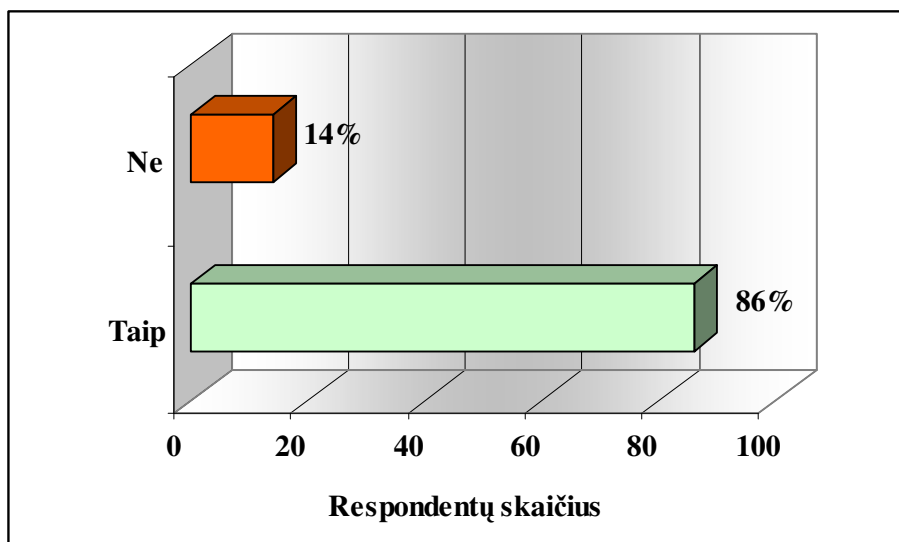
Tyrimo apklausoje buvo aiškintasi, kokie meno būreliai vyksta tiriamų teatro studijų vadovų mokyklose.

6 pav. Menų studijos bendrojo lavinimo mokyklose (n = 100)

Gauti duomenys 6 pav. rodo, kad dažniausiai mokyklose veikia tokie būreliai: dailės 36 %, teatro 32 %, muzikos ir šokio po 16 %. Duomenys įtikino, kad dažniausiai mokyklose veikia dailės studijos, antroje vietoje teatro ir trečioje vietoje muzikos ir šokio.

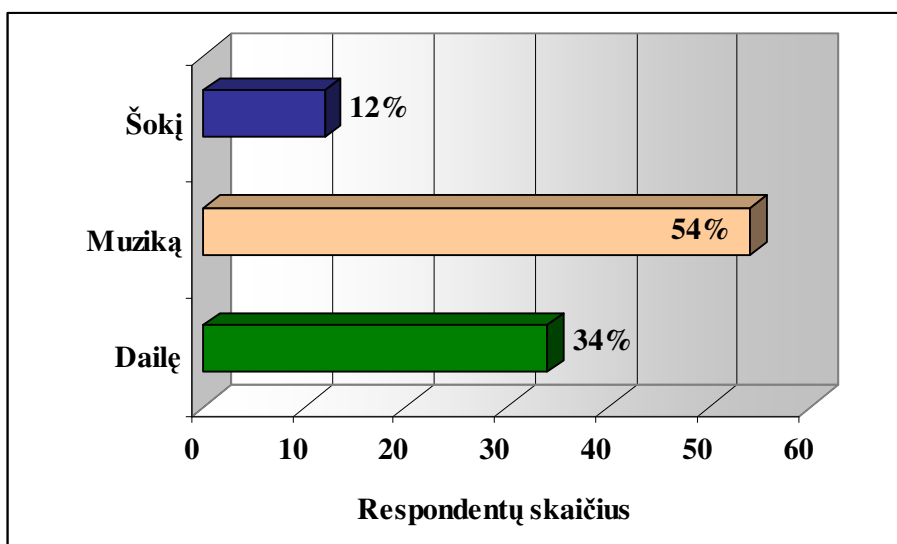
Tyrimo teatro studijų vadovų buvo teirautasi, ar integruoja meno dalykus teatrinėje, popamokinėje veikloje.

7 pav. Meno dalykų integravimas teatrinėje neformalioje veikloje V – X klasėse (n = 100)

Kaip matome 7 pav., kad didžioji dalis teatrų studijų vadovų 86 % integruoja meno dalykus į pamokinę veiklą. Tik 14 % anketose nurodė, kad neintegruoja meno veiklos popamokinėje – teatrinėje veikloje. Tai rodo, kad didžioji dalis pedagogų integruoja meninės veiklos dalykus teatrinėje, popamokinėje veikloje. Taip sudaro geresnes sąlygas atsikleisti, mokinių meniniams gebėjimams teatrinėse studijose.

Norėdami išanalizuoti, kokie konkrečiai meno dalykai integruojami teatro studijose, klausime teatro studijų vadovų kokius menus integruoja teatro studijose.

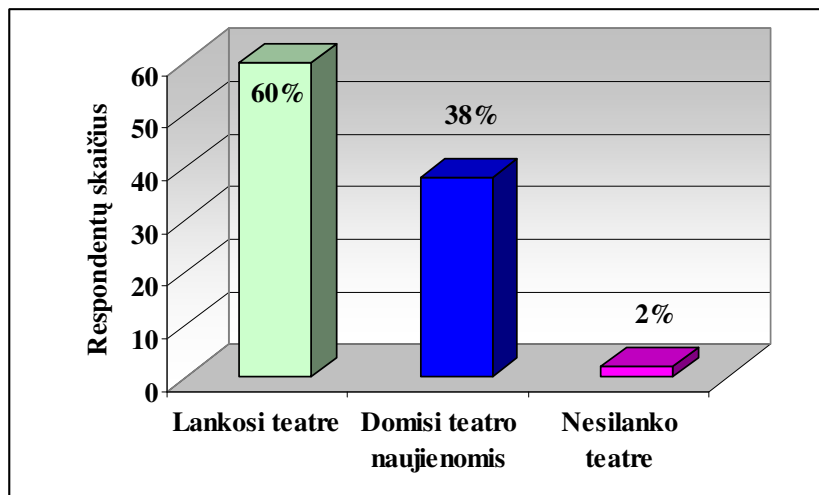

8 pav. Menų integravimas teatro studijose V – X klasėse (n = 100)

Surinkti ir apibendrinantys duomenys rodo, kad meninę veiklą teatrų studijų vadovai skatina labiausiai ir integruoja į teatro studijas, nes per jas atsiskleidžia mokinio asmenybė, jis gali geriau save suprasti ir pažinti. Menų integracija teatro studijose ugdo visapusišką asmenybę, tad visos meno rūšys dailė, muzika, šokis yra vienodai svarbios mokinio asmenybės sklaidai. Iš 8 pav. matosi,

kad dažniausiai mokytojai į teatro studijas integruoja muziką net 54 %, dailę 34 %, ir mažiausiai teatro studijų vadovai į teatro studijas integruoja šoki tik 12 %.

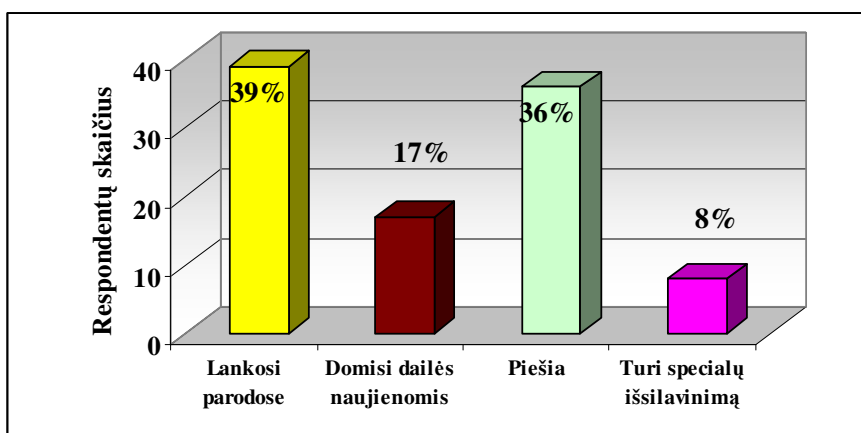
Tyrimo apklausoje buvo aiškintasi tiriamų teatro studijų vadovų patirtį teatro srityje.

9 pav. Bendrojo lavinimo neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovų patirtis teatrinės veiklos srityje (n = 100)

Tyrimo buvo teirautasi, kokia teatrų studijų vadovų patirtis teatro srityje: 60 % respondentų atsakė, kad reguliariai lankosi teatre, 38 % nuolatos domisi teatro naujienomis, lankosi specialiuose seminaruose, 2 % pažymėjo, kad nelabai domisi teatru, jame nesilanko, tačiau vadovauja teatro studijoms. Motyvas – jų darbo krūviui trūksta valandų, todėl mokyklų vadovai pasiūlo vadovauti teatro studijoms. Visi apklausti mokytojai neturi specialaus teatrinio išsilavinimo.

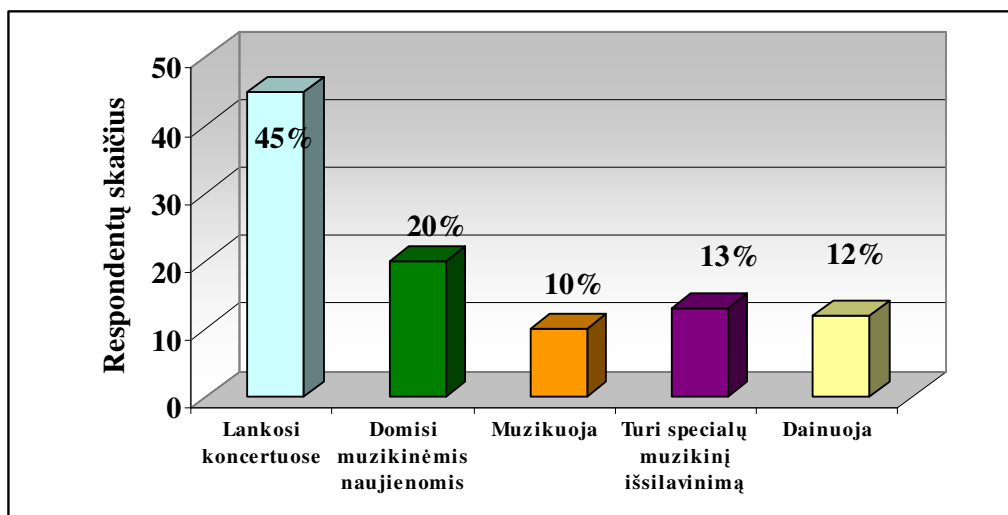
Siekėme išsiaiškinti teatro studijų vadovų patirtį dailės srityje.

10 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų patirtis dailės srityje (n = 100)

Matome, kad 44 % teatro studijų vadovų lankosi dailės parodose, 40 % piešia, 12 % domisi dailės naujienomis, 9 % turi specialų išsilavinimą, 4 % įvardijo, kad norėtų įgyti dailės mokytojo kvalifikaciją.

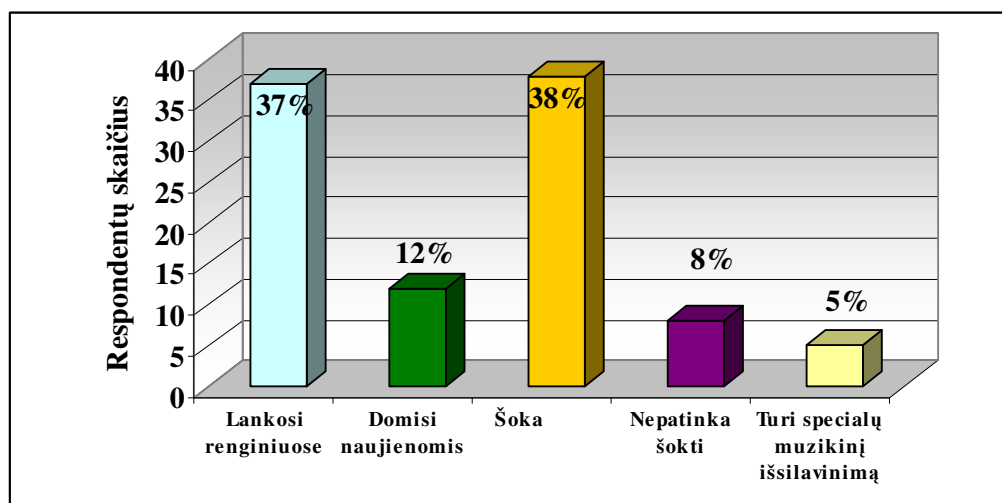
Tyrimo apklausoje buvo teirautasi kokia teatro studijų vadovų patirtis muzikos srityje.

11 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų patirtis muzikos srityje
(n = 100)

Iš pateiktų rezultatų matyti, kad 45 % tirtų respondentų lankosi koncertuose, 20 % domisi muzikinėmis naujienomis, 13 % turi specialų muzikinį išsilavinimą, 10 % reguliariai muzikuoja, ir 10 % dainuoja.

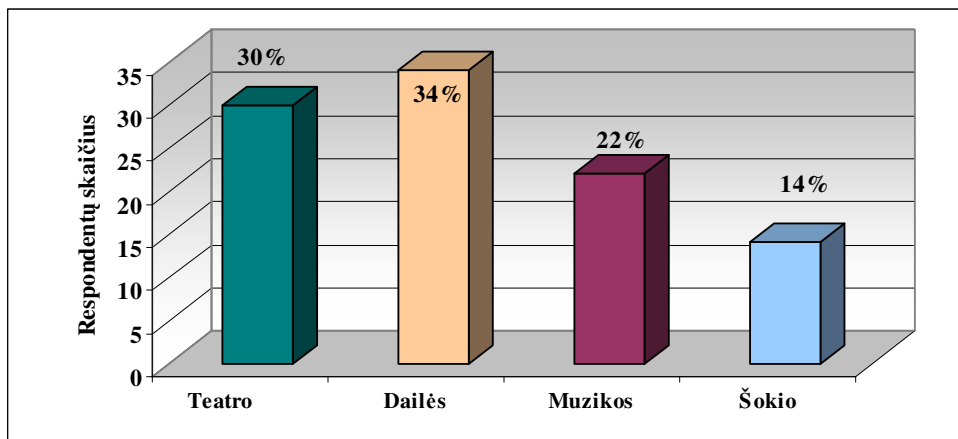
Mus domino teatro studijų vadovų patirtis šokio srityje.

12 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų patirtis šokio srityje (n = 100)

37 % apklausoje dalyvavusių teatro studijų vadovų lankosi specialiuose šokių vakaruose, renginiuose, tiek pat 38 % šoka, 12 % domisi šokių naujienomis, ir 8 % nurodė, kad jiems nepatinka šokti, 5 % turi specialų muzikinį – choreografinį išsilavinimą.

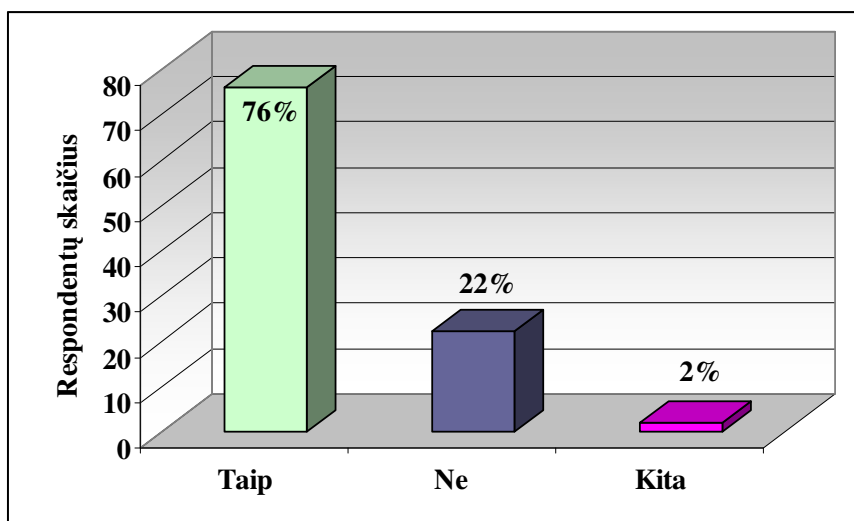
Mus domino, kokioje meninėje veikloje dalyvauja mūsų tiriama teatro studijų vadovai.

13 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų meninės veiklos pasirinkimas
(n = 100)

Iš 13 pav. atsakymų matyti, kad 34 % teatro studijų vadovų užsiima dailės veikla, 30 % pasirinko teatrinę veiklą, jie vaidina mėgėjiškuose teatrų kolektyvuose, 22 % pažymėjo, kad renkasi muzikinę veiklą ir 14 % šokio. Tyrimo metu išaiškėjo, kad integruojamoje meninėje veikloje mažiausiai teatro studijų vadovai kompetetingi šokio ir judesio srityse.

Tyrimo metu buvo teiraujama ar mokiniai noriai lanko meninės krypties būrelius.

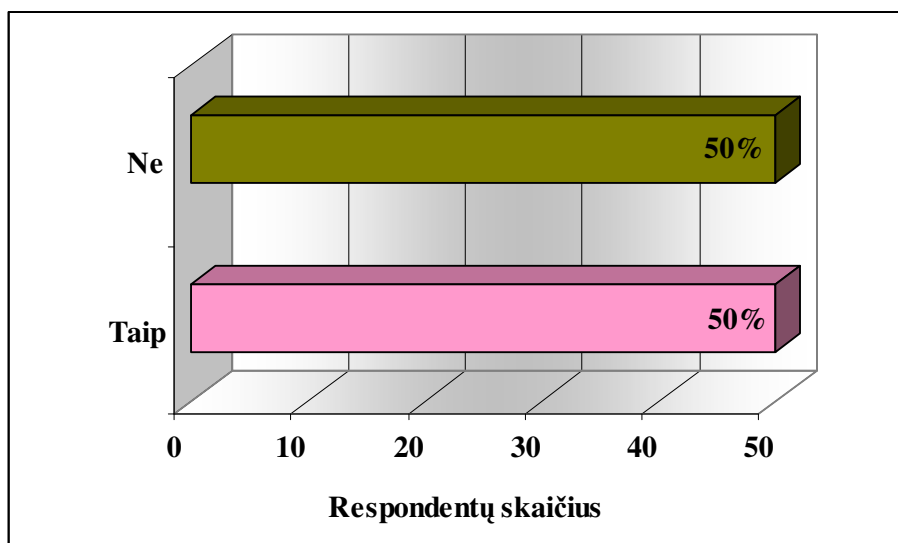

14 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių noras lankyti menines studijas V – X klasėse
(n = 100)

Teatro studijų vadovų buvo klausama „Ar noriai mokiniai lanko meninės krypties studijas?“ 76 % apklaustų vadovų nuomone mokiniai noriai lanko meninės krypties būrelius. 22 % atsakė, kad nenoriai, jų nuomone trūksta mokiniams motyvacijos. 2 % pažymėjo, kad mokiniai yra labai užimti, nuolatos sunkėja mokymosi programos ir jiems lieka vis mažiau laiko lankyti

neformaliojo ugdymo būrelius. Galima daryti išvadą, kad meninių studijų vadovai turėtų labiau stengtis sudominti mokinius menine veikla.

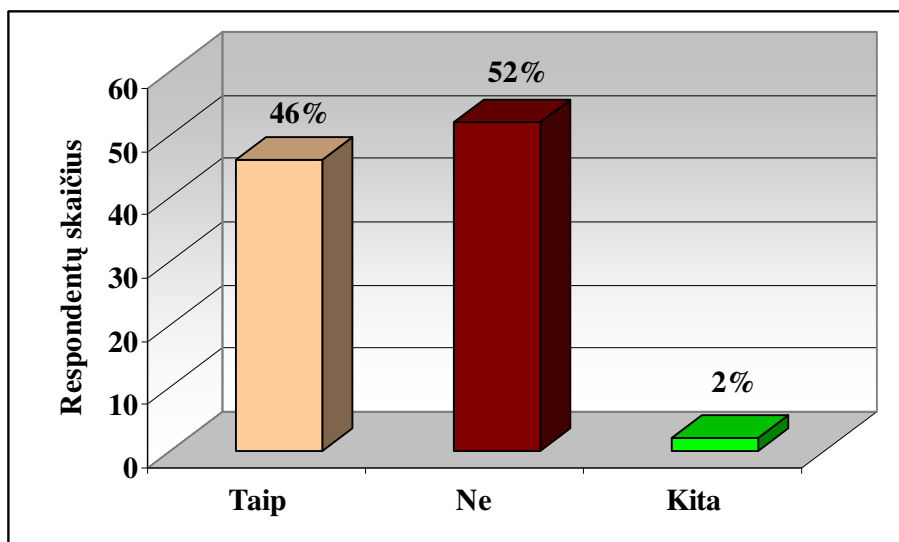
Mus domino ar teatro studijų vadovai – pastebi, kad jų teatro studijų užsiėmimus lanko specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokiniai. Ar yra jiems tokia galimybė?

15 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų pastabumas specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokinių atžvilgiu (n = 100)

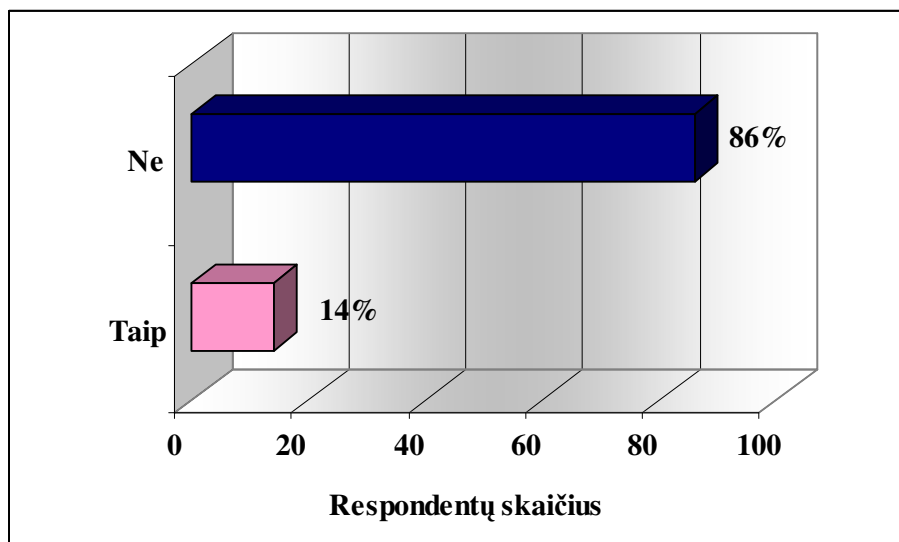
Šiuo klausimu lygiai pusė 50 % visų apklaustųjų teatro studijų vadovų nurodė, kad jie pastebi specialiųjų ugdymosi poreikius mokinius, pažymėjo, kad šie mokiniai turi tokią pačią galimybę, teisę kaip ir bendrojo lavinimo mokyklos mokiniai vaidinti teatro studijų spektakliuose. 50 % atsakė, kad jų teatro studijose ne vaidina SUP poreikių mokiniai. Jie mano, kad išskyla didelės problemos kai teatrų studijose vaidina SUP mokiniai, jie sunkiai adaptuojasi, nepritampa prie kolektyvo, konfliktuoja su mokiniais.

Sekančiu klausimu norėjome sužinoti ar yra galimybė specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokiniams patekti į teatro studijas.

16 pav. **Galimybės specialiųjų poreikių (SUP) mokiniams patekti į teatro studijas bendrojo lavinimo mokyklose** (n = 100)

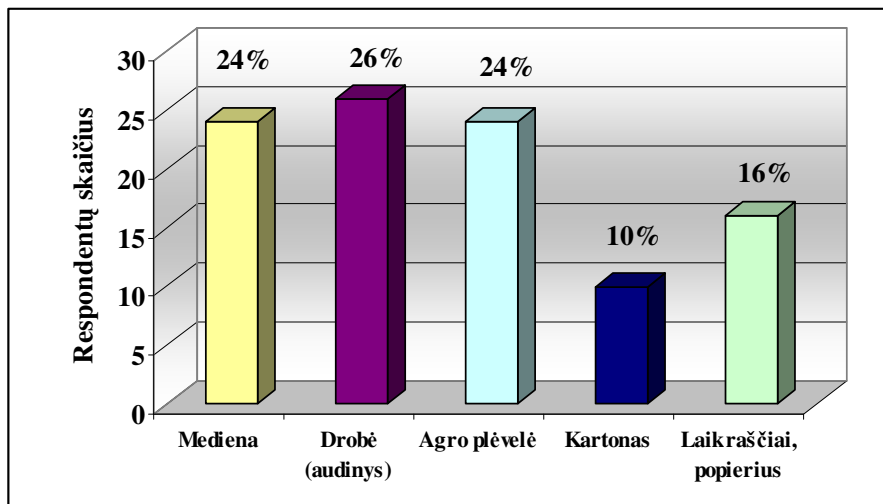
Kaip minėjome, labai svarbu yra neformaliajame ugdyme inkluzinis ugdymas, todėl norėjome sužinoti ar neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovai jį naudoja.

17 pav. **Inkluzinio ugdymo naudojimas teatro studijų V – X klasių veikloje** (n = 100)

Pagal anketos suvestinės rezultatus matome, kad 86 % apklaustųjų teatro studijų vadovų ne-naudoja inkluzinio ugdymo neformalioje teatro studijų veikloje, kol kas jiems tai yra svetima, tam nėra pasiruošę. Tik maža dalis teatro studijų vadovų 14 % teatrinėje veikloje naudoja inkluziją.

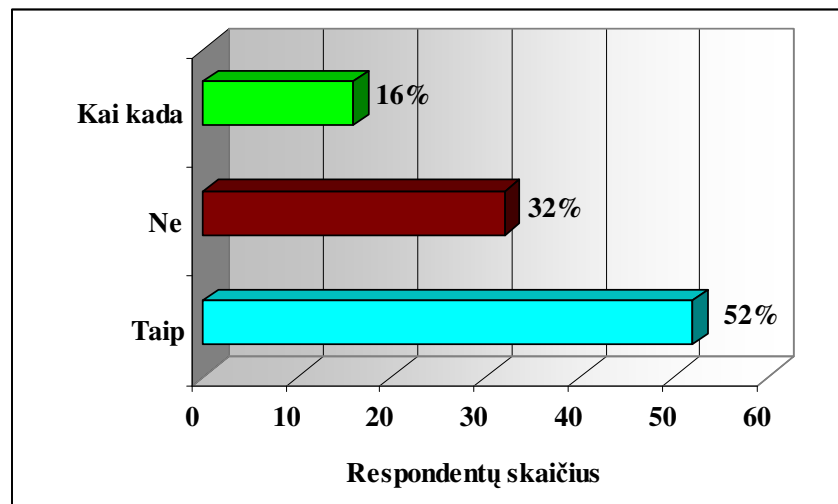
Anketoje buvo teirautasi kokias dažniausiai medžiagas teatro studijų vadovai naudoja kuriant, gaminant spektakliams dekoracijas.

18 pav. Dažniausiai naudojamos medžiagos kuriant spektakliams dekoracijas teatro studijose V – X klasėse (n = 100)

Kadangi Lietuvos mokyklos dar negali pasigirti labai gera finansavimo sistema daug kam trūksta lėšų, didžioji dalis teatro studijų vadovų vartoja paprastas ir pigias medžiagas. Iš tyrimo duomenų matosi, kad net 26 % mokytojų renka drobę (audinį), 24 % apklaustų respondentų renka medieną, toks pat kiekis mokytojų renka agro plėvelę, 16 % naudoja laikraščius ir popierius, 10 % naudoja kartoną.

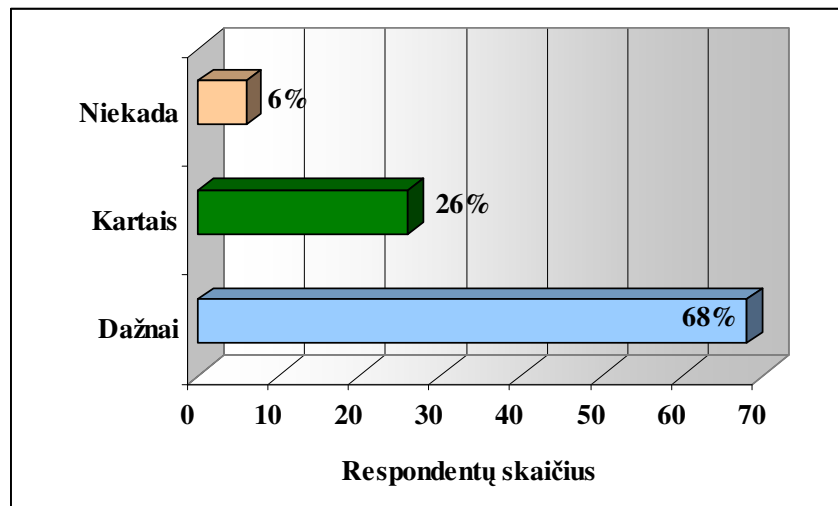
Domėjomės, ar teatro studijų vadovai pataria, padeda mokiniams parinkti spalvas piešiamoms dekoracijoms.

19 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų vadovų bendradarbiavimas su mokiniais parenkant spalvas dekoracijoms bei scenos kostiumams (n = 100)

Apžvelgiant 19 pav. rezultatus, galime teigti, kad 52 % teatro studijų vadovų mano, kad reikia mokiniams patarti, kokios spalvos turėtų dominuoti dekoracijose, 32 % galvoja, kad mokiniai patys turi pasirinkti spalvas dekoracijų piešimui, ir 16 % vadovų pataria mokiniams kai kada pagal situaciją.

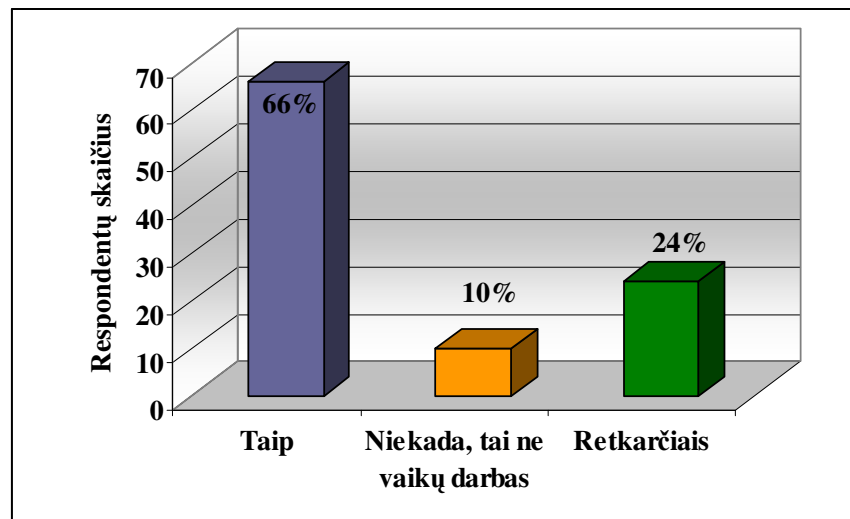
Buvo teirautasi teatro studijų vadovų ar jie duoda laisvės mokinių kūrybai.

20 pav. Laisvė mokinių meninėms improvizacijoms V – X klasėse teatro studijose (n = 100)

Duomenys įtikina, kad didžioji dauguma 68 % teatro studijų vadovų, atsižvelgia į mokinių nuomonę ir duoda laisvės jų kūrybai, 26 % kartais duoda laisvės mokinių kūrybai ir tik labai nedidelė dalis teatro studijų vadovų 6 % niekada neduoda laisvės mokinių kūrybai. O juk laisvė mokinių kūryboje visapusiškai ugdo asmenybę, stiprina mokinių asmeninę kompetenciją, prisideda prie sėkmingos socialinės integracijos.

Buvo norima išsiaiškinti mokinių indelį teatro studijose kuriant sceninius kostiumus.

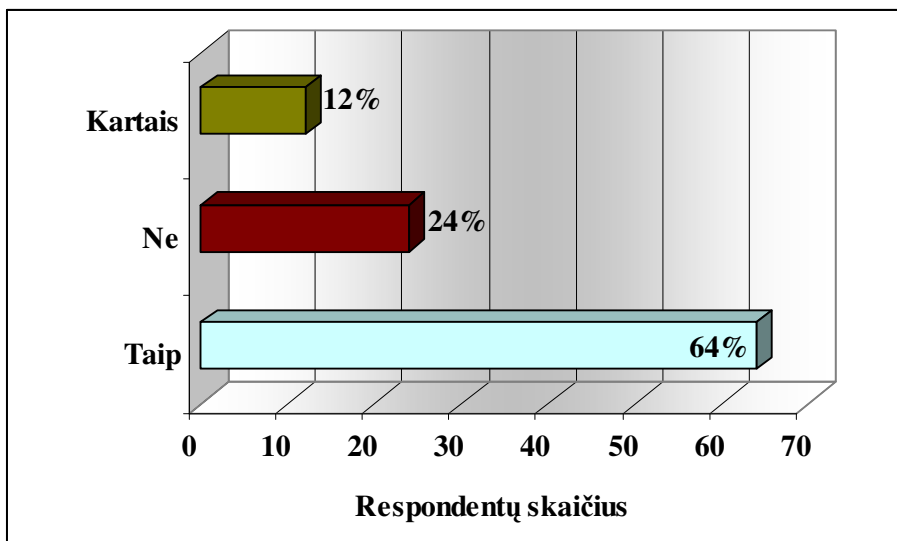
21 pav. Mokinių indelis kuriant sceninius kostiumus teatro studijose V – X klasėse

(n = 100)

21 pav. rezultatų analizė rodo, kad didžioji dalis teatro studijų vadovų tai yra 66 %, suteikia mokiniams laisvę ir leidžia prisidėti prie kūrybos proceso kuriant sceninius kostiumus. Jie mano, kad kurdamas mokinys gali save realizuoti, atrasti, atsiranda jam daugiau galių tapti kūrybingesniu. Juk mokytojų pagrindinis tikslas ir yra, kad mokiniai taptų kūrybingesni, o suteikiant laisvę jie tobulėja. 24 % mokiniams kūrybinę laisvę suteikia retkarčiais ir 10 % teatro studijų vadovų mano, kad šis darbas ne mokiniams. Kostiumų kūrimu turėtų rūpintis mokinių tėvai. Dalis vadovų pagal-

bos šioje srityje prašo, pas kolegas dailės mokytojus, taip jie bendradarbiauja. Galime daryti išvadas, kad mokiniams patinka kurti sceninius kostiumus, ir galima pasidžiaugti, kad didžioji dalis tai ir daro.

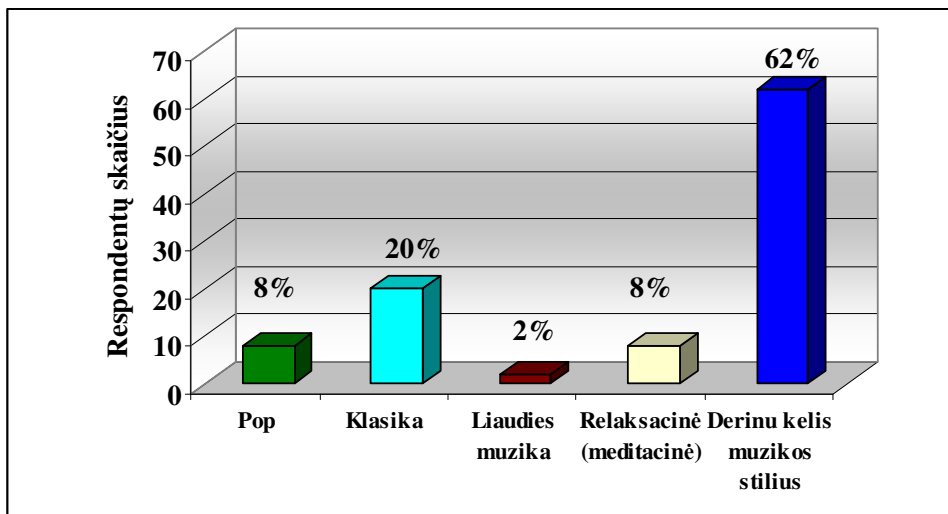
Aiškinomės ar teatro studijų vadovai atsižvelgia į mokinių nuomonę parenkant spektakliui muzikinį foną.

22 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų teatro studijų – vadovų ir mokinių bendradarbiavimas parenkant spektakliui muziką (n = 100)

Teatro studijų vadovų buvo klausama ar atsižvelgia jie į mokinių nuomonę parinkdami spektakliui muziką, iš atsakymų galima spręsti, kad taip, nes 64 % tirtų respondentų aptaria su teatro būrelyje vaidinančiais mokiniais, koks muzikos stilius geriausiai tiktų spektaklyje, 24 % studijų vadovų į tai neatsižvelgia, patys parenka muziką ir 12 % mokytojų kartais klausia mokinių nuomonės. Šie tyrimo rezultatai parodo, kad didžiąjai daliai mokytojų svarbi ir mokinių nuomonė.

Tyrimo apklausoje buvo teirautasi teatro studijų vadovų kokius muzikinius žanrus jie naudoja teatrinėje veikloje.

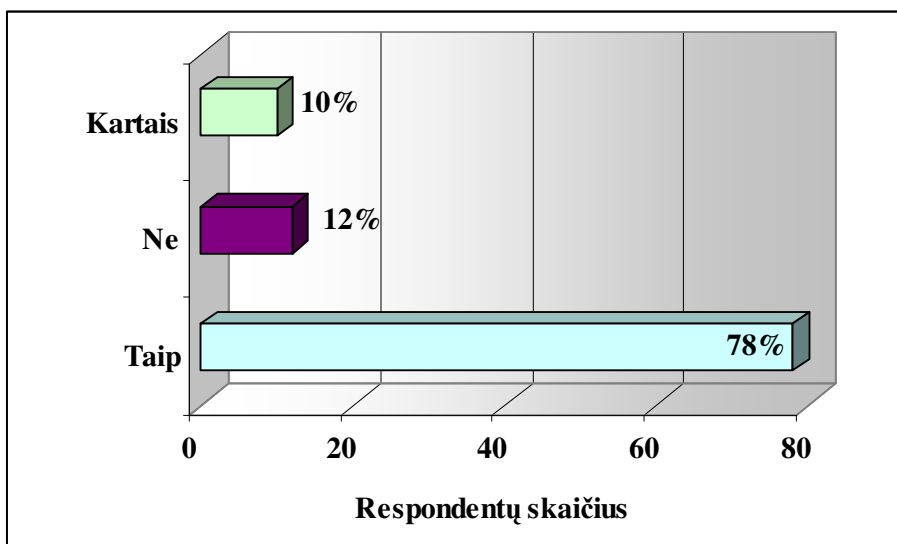

23 pav. **Muzikos žanrų pasirinkimo populiarumas teatrinėje veikloje V – X klasėse**

(n = 100)

23 pav. rezultatų analizė rodo, kad dažniausiai teatro studijų vadovai net 62 % derina kelis muzikos stilius, 20 % tirtų respondentų renkasi klasiką muzikiniam spektaklio apipavidalinimui, 8 % renkasi pop muzikos stilių, toks pat kiekis tiriamųjų renkasi relaksacinę (meditacinę) muziką, 2 % renkasi liaudiškos muzikos motyvus. Matome, kad teatro vadovų skoniai labai skirtingi, tačiau ir statomi spektakliai visų skiriasi.

Aiškinomės ar naudoja teatro studijų vadovai teatrų studijų veikloje laisvas judesio improvizacijas.

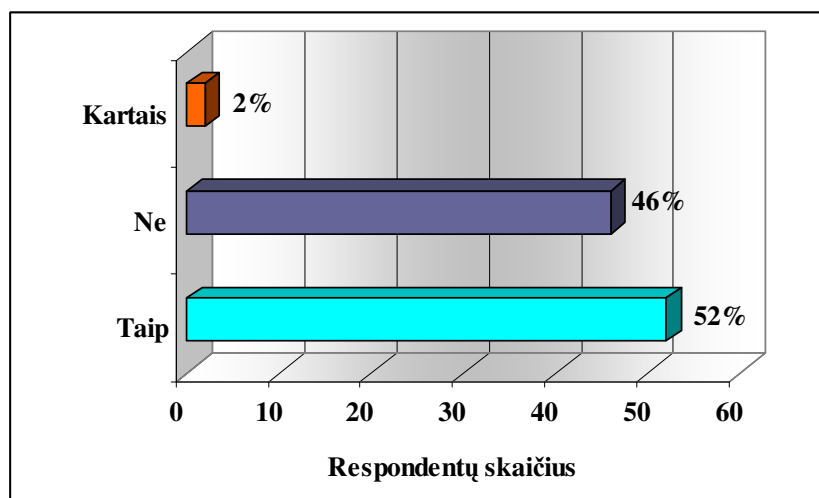

24 pav. **Judesio improvizacijų naudojimas teatro studijose V – X klasėse** (n = 100)

Taigi, 24 pav. matome, kad labai didelė tiriamųjų teatro studijų vadovų dalis, net 78 %, spektaklių metu naudoja laisvas judesio improvizacijas, visiškai nenaudoja 12 %, kartais 10 %.

Galima daryti išvadą, kad neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovai yra pakankamai kūrybingi ir naudoja laisvas judesio improvizacijas.

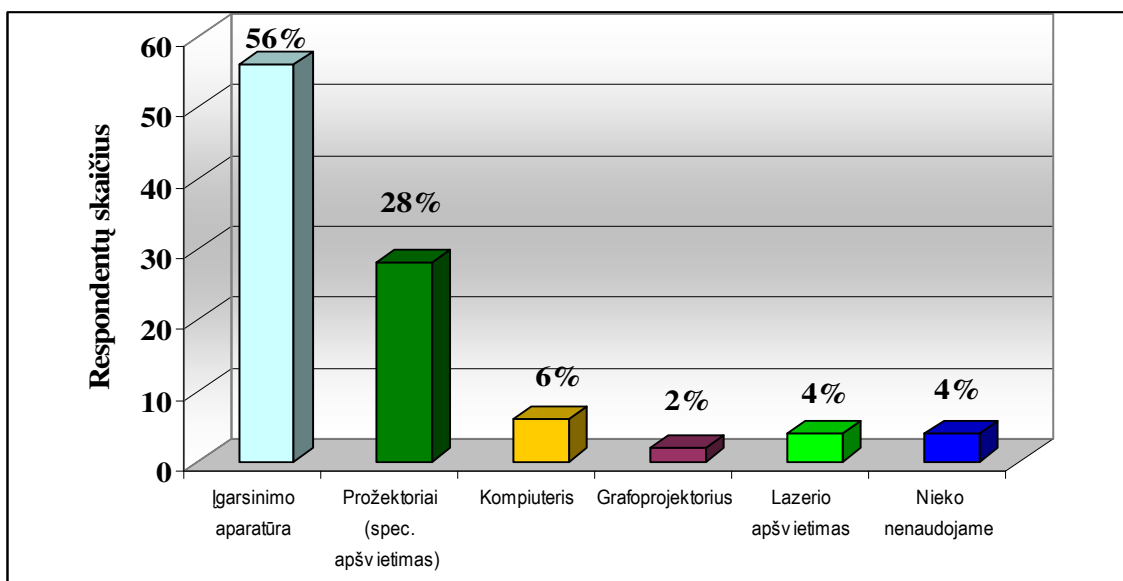
Norėjome sužinoti, ar neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovai naudoja šokio elementus statydami spektaklius.

25 pav. Šokio judesių elementų panaudojimas teatro studijose spektaklių metu (n = 100)

Iš atsakymų matyti, kad 52 % respondentų teatro studijose naudoja šokio elementus, t.y. ratelis, valsas, bei laisvi improvizuojami judesiai. Gana didelė dalis net 46 % tiriamųjų nenaudoja, jie mano, kad teatro nereikia painioti su šokiu, tam užtenka laisvo judesio improvizacijų, 2 % kartais naudoja šokio elementus.

Sekančiu klausimu buvo norima išsiaiškinti, kokias technines priemones teatro studijų vadovai naudoja spektakliuose.

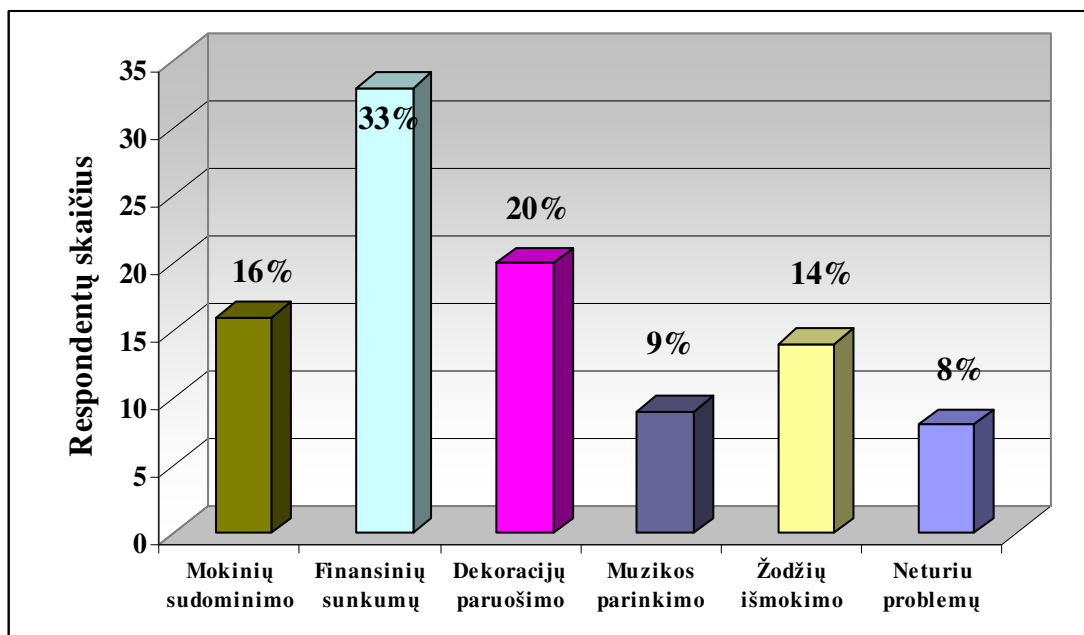

26 pav. Dažniausiai naudojamos techninės priemonės spektaklių metu teatro studijose (n = 100)

26 pav. rodo, kad 56 % tirtų teatro studijų vadovų naudoja ilgarsinimo aparatūrą t.y. magnetolos, muzikiniai centrai, 28 % naudoja spec. apšvietimą, 6 % kompiuterį, 4 % naudoja lazerinį apšvietimą, tiek pat procentų tiriamųjų nieko nenaudoja ir 2 % naudoja grafoprojektorių. Apibend-

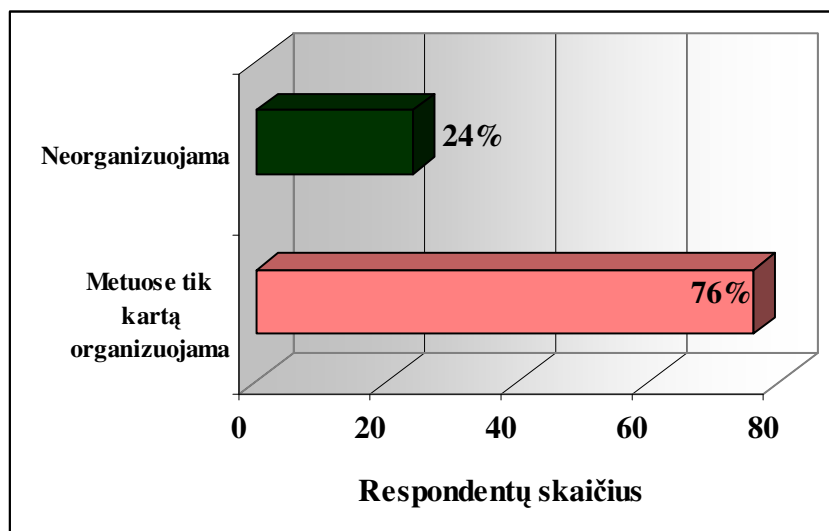
rinant galima daryti išvadas, kad mokyklose yra skurdi materialinė bazė, dėl to dažnai nukenčia sceninis spektaklių vaidas.

Buvo domėtasi, kokios didžiausios problemos iškyla teatro studijų vadovams statant spektaklius.

27 pav. Dažniausiai iškylančios problemos organizuojant teatrinę veiklą V – X klasėse (n = 100)

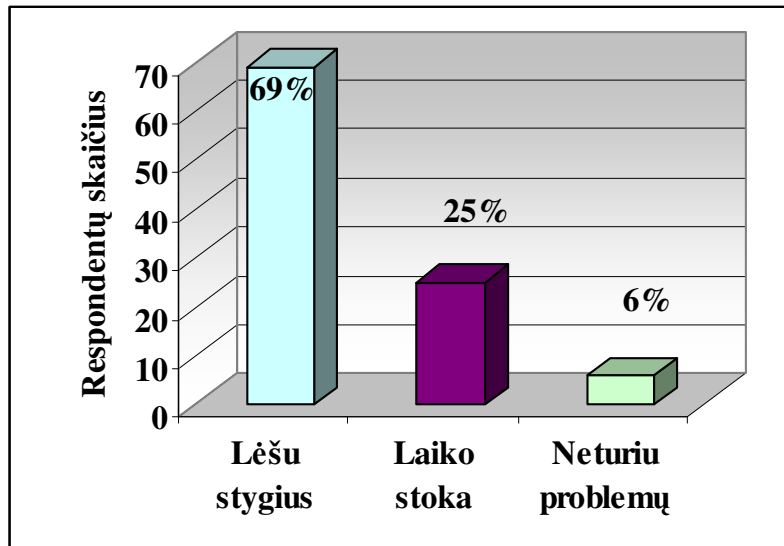
27 pav. rodo, kad didžiausia teatro studijų vadovams iškylanti problema statant spektaklius yra finansiniai sunkumai, net 33 % respondentų tai pažymėjo anketose. Pasidomėjome, kai dažnai teatro studijų vadovai organizuoja teatro šventes, festivalius.

28 pav. Teatro festivalių, švenčių organizavimas neformaliojo ugdymo teatro studijose V – X klasėse (n = 100)

28 pav. rodo, kad didžioji dalis 76 % neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovų organizuoja teatro šventes, festivalius kartą metuose. 24 % nurodė, kad neorganizuoja tokių švenčių. Galima daryti išvadas, kad teatro studijų vadovai per mažai organizuoja teatro švenčių, kaip jie nurodė dažniausiai pasirodo teatro dienos šventėse.

Pasiteiravome, kokie didžiausi sunkumai atsiranda organizuojant teatro šventes.

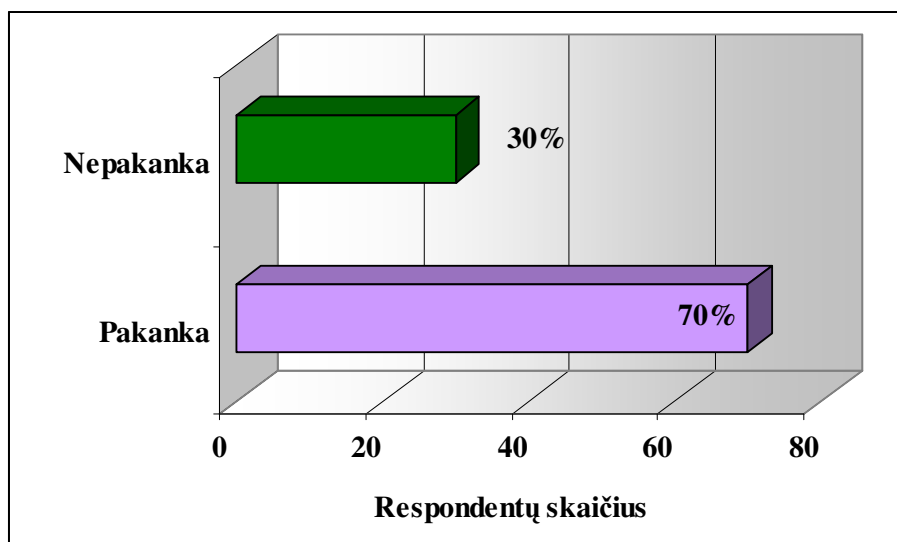

29 pav. Išskylantys sunkumai, organizuojant teatro šventes, festivalius V – X klasėse

(n = 100)

Iš 29 pav. galima teigti, kad didžiausia dalis teatro studijų vadovų, net 69 % organizuodami teatro festivalius susiduria su lėšų stygiumi.

Pasidomėjome, ar pakanka metodinės medžiagos, literatūros, kuria teatro studijų vadovai gali remtis statydami spektaklius.

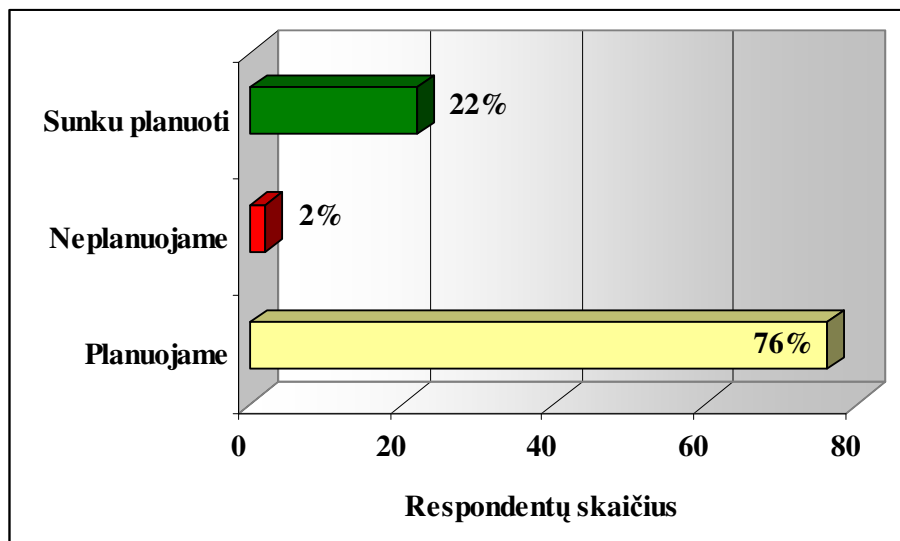

30 pav. Metodinės medžiagos, literatūros pakankamumo situacija teatrinės veiklos srityje

(n = 100)

Matyti iš 30 pav., kad 70 % teatro studijų vadovams pakanka metodinės literatūros, medžiagos, 30 % vadovų teigia, kad nepakanka. Taigi galima daryti išvadas, kad neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovams pakanka metodinės medžiagos, ja gali remtis statydami spektaklius.

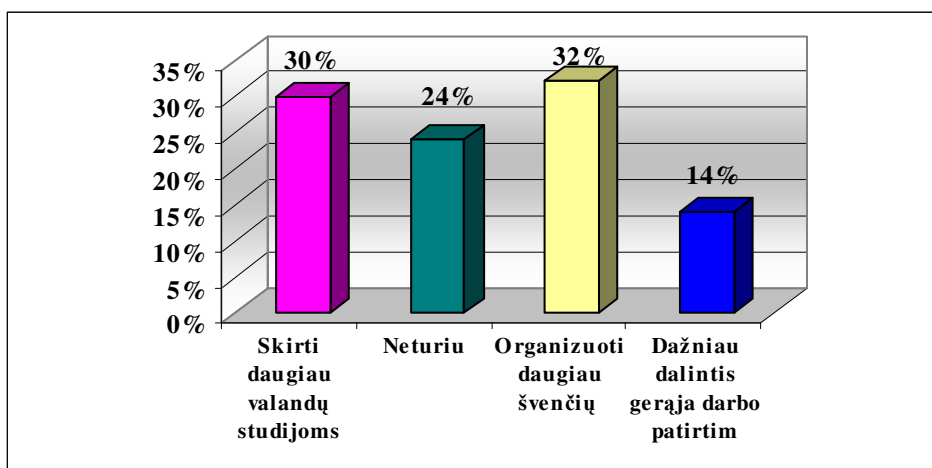
Pasiteiravome, ar planuoja teatrinę studijų vadovai savo veiklą.

30 pav. Teatrinės veiklos planavimas, neformaliajame ugdyme V – X klasėse (n = 100)

31 pav. rodo, kad 76 % teatro studijų vadovų planuoja savo teatrinę veiklą, ir ja remiasi, 22 % teigia, kad yra sunku planuoti teatrinę veiklą ir 2 % neplanuoja.

Tyrimo apklausoje teiravomės, kokių pasiūlymų ir pageidavimų turi teatro studijų – vadovai.

32 pav. Neformaliojo ugdymo teatro studijų vadovų pasiūlymai ir pageidavimai

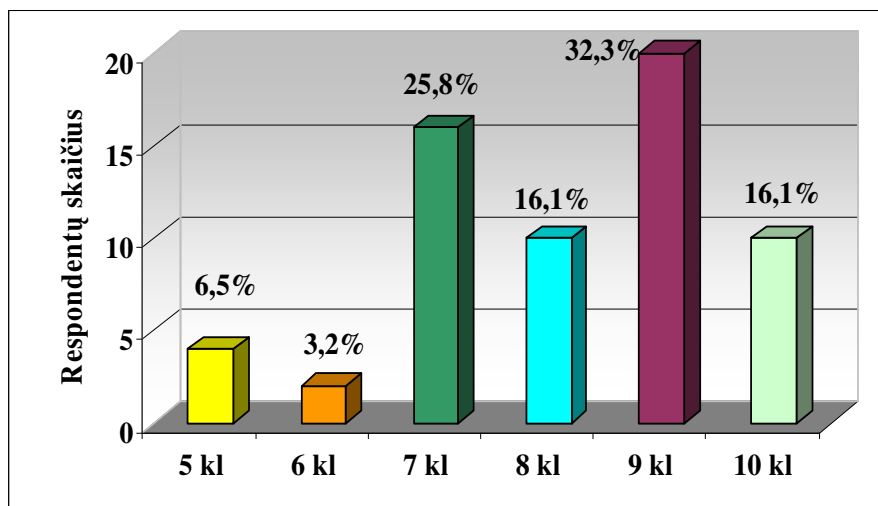
(n = 100)

Kaip matyti iš 32 pav. 32 % teatro studijų vadovų siūlo daugiau organizuoti teatro švenčių, nes šiuo metu teatro renginių organizuojama per mažai. 30 % teigia, kad būtina daugiau skirti va-

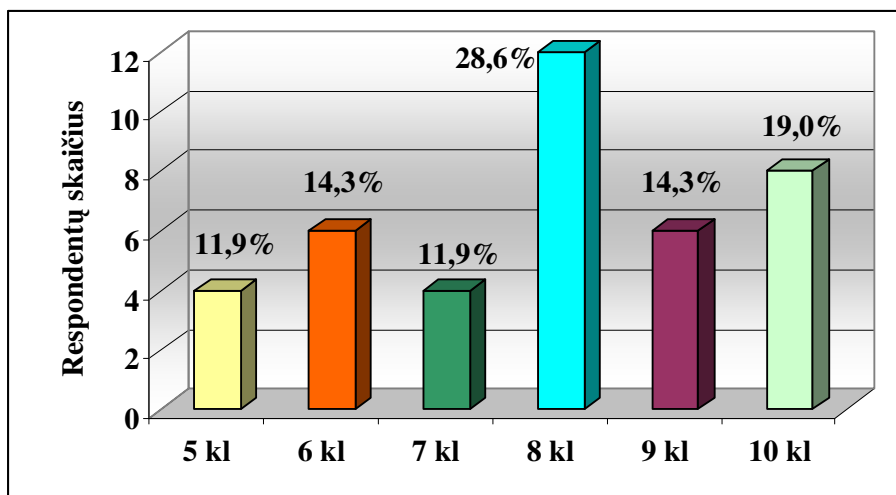
landų teatro studijoms, 24 % šioje srityje dirbančių pedagogų nesūlo nieko, nes mano, kad viskas yra ir taip gerai, 14 % siūlo dažniau dalintis gerąja darbo patirtimi, organizuoti seminarus.

2.3. Mokinių anketinės apklausos apie teatrinį ugdymą rezultatų analizė

Tyrimė dalyvavo dviejų tipų Lietuvos mokyklų: bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų tiriamieji. 33 ir 34 pav. norėjome sužinoti kurių klasių mokiniai dalyvavo tyrimė.

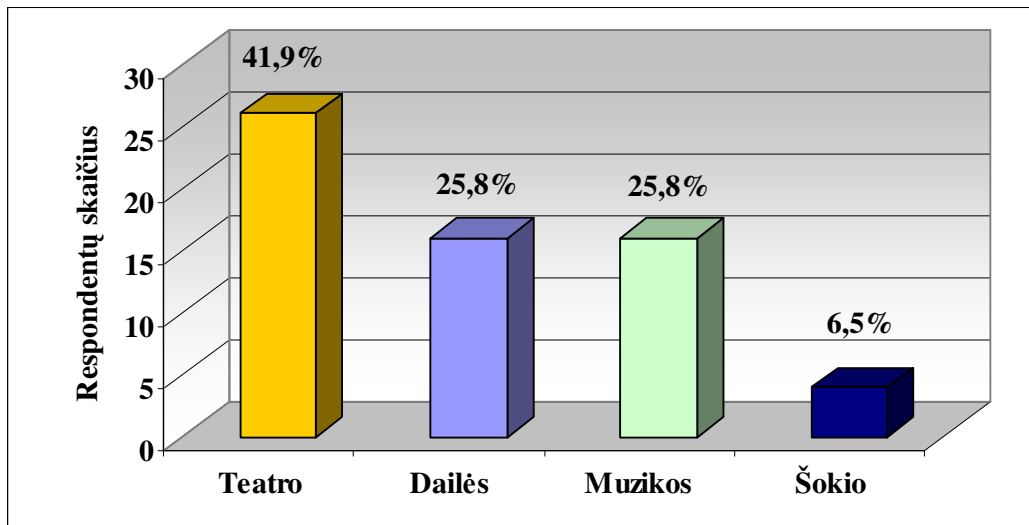
33 pav. Klasės, kuriose buvo tiriami bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) mokiniai (n = 62)

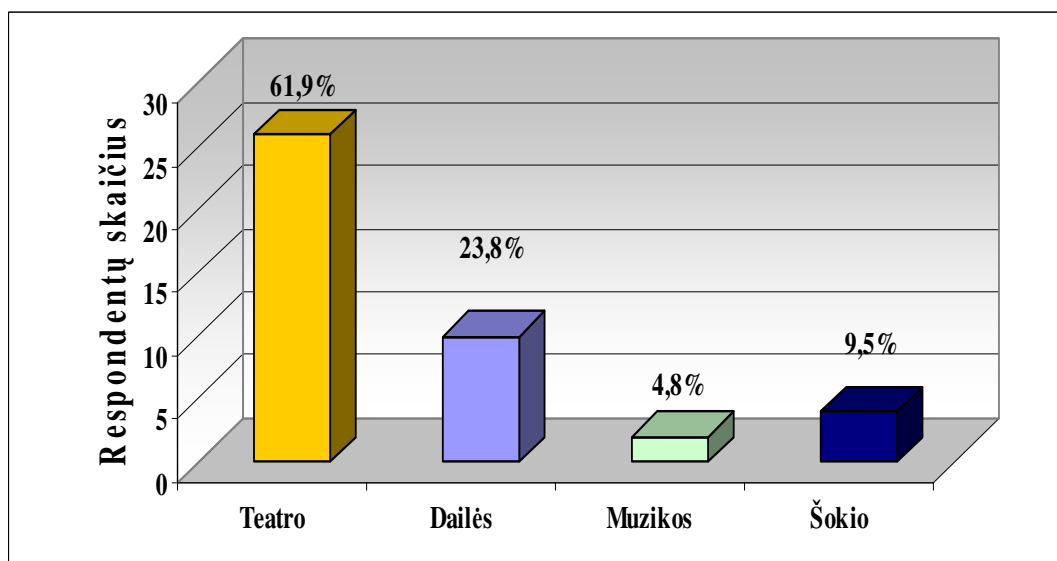
34 pav. Klasės, kuriose buvo tiriami specialiųjų mokyklų (SM) mokiniai (n = 42)

33 pav. diagrama rodo, kad daugiausia tyrimė dalyvavo 9 klasės 32,3 % Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų mokinių (BLM), 25,8 % 7 klasės, 16,1 % 8 – 10 klasių, 6,5 % 5 klasių, 3,2 % 6 klasių mokinių. 34 pav. rodo, kad tyrimė daugiausia dalyvavo 28,6 % 8 klasės specialiųjų ugdymosi poreikių (SM) mokinių, 19,0 % 10 klasės, 14,3 % 6 – 9 klasės, 11,9 % 5 – 7 klasės mokinių. Tyrimė dalyvavo BLM – 54 % mergaičių ir 45,2 % berniukų. SM 28,60 % mergaičių ir 71,40 % berniukų. Toks mokinių santykis pasiskirstė todėl, kad specialiose mokyklose mokosi daugiau berniukų nei mergaičių. Visų tiriamųjų amžius svyravo nuo 12 iki 16 metų.

Mokinių buvo teirautasi, kokias popamokinės veiklos studijas labiausiai mėgsta lankyti.

35 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių popamokinės veiklos studijų lankomumas (n = 62)

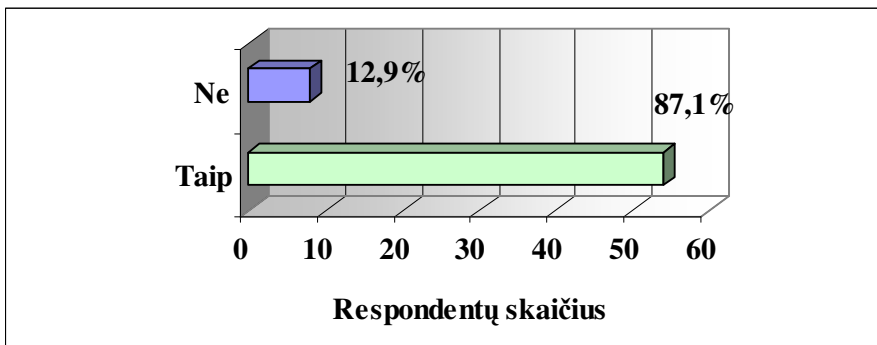

36 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X mokinių popamokinės veiklos studijų lankomumas (n = 42)

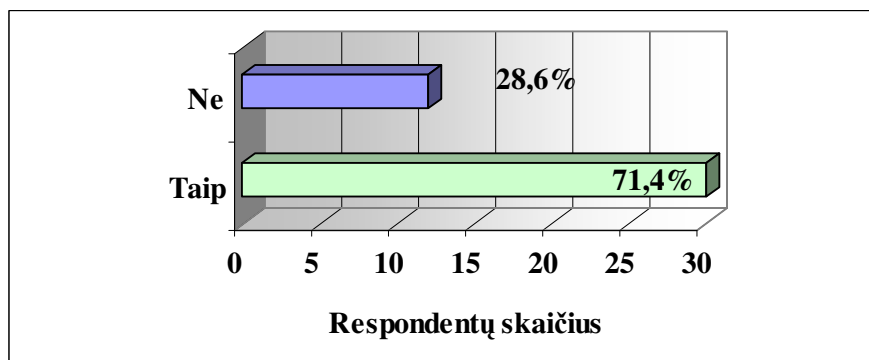
Analizuojant 35 ir 36 paveikslų atsakymus: matosi, kad V – X klasių mokiniams labiausiai patinka lankyti teatro studiją, net 41,9 % Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) mokinių ir 61,9 % specialiųjų ugdymosi poreikių (SM) mokinių įvardijo šią studiją. Antroje vietoje pagal lankomumą BLM mokiniai lanko dailės studijas 25,8 %, toks pat kiekis 25,8 % BLM mokinių lanko muzikos studijas. Antroje vietoje pagal lankomumą SM mokiniai renkasi dailės studijas 23,8%. Trečioje vietoje pagal lankomumą 9,5 % SM mokiniai renkasi šokio studijas – būrelius. Ketvirtoje vietoje 4,8 % SM mokiniams pagal lankomumą yra muzikos studijos ir 6,5 % BLM mokinių lanko,

renkasi šokio studijas. Iš pateiktų duomenų matosi, kad iš šių meninių būrelių populiariausi yra teatro, dailės ir muzikos.

Norėjome sužinoti, ar V – X klasių mokiniai mėgsta lankytis teatro spektakliuose.

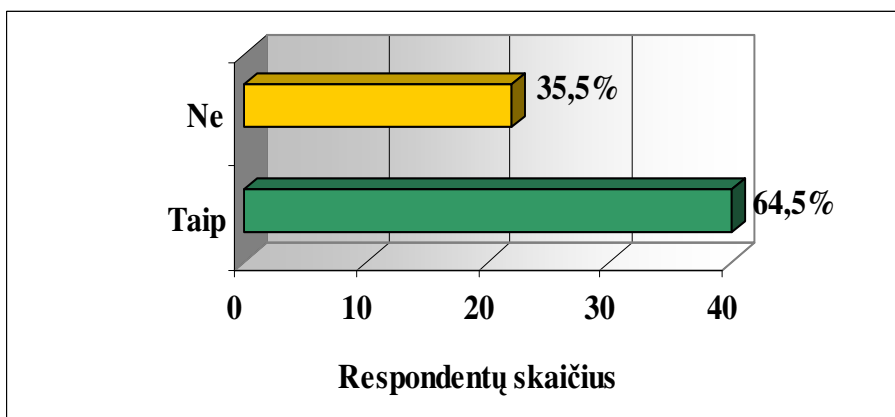
37 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių lankymasis teatre (n = 62)

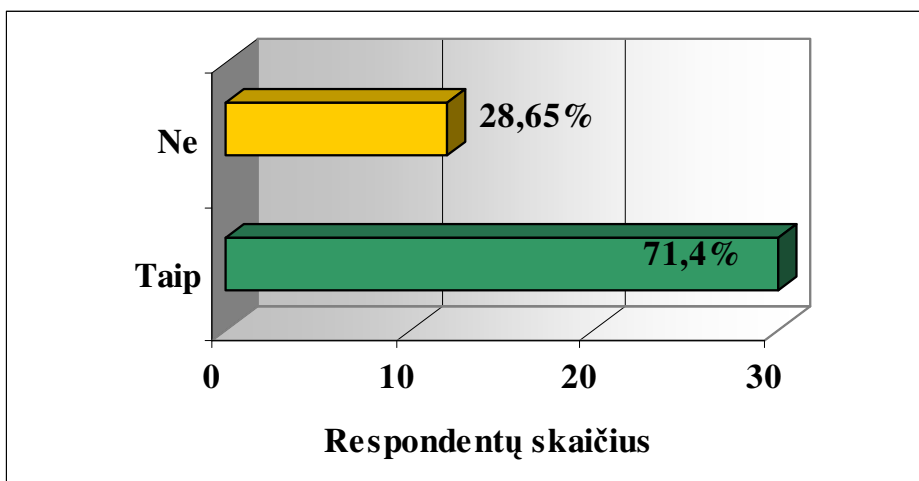
38 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių lankymasis teatre (n = 42)

Apžvelgiant 37 – 38 pav. galima teigti, kad 87,1 % BLM mokinių mėgsta lankytis teatre, nemėgsta 12,9 %. 74,4 % SM ugdytiniai atsakė mėgsta lankytis teatre – nemėgsta 28,6 %. Iš atsakymų matyti, kad didžioji dalis mokinių mėgsta lankytis teatre. Teatro studijų vadovai turėtų labiau sudominti mokinius teatru.

39 – 40 pav. matysime ar mokiniai mėgsta lankytis dailės parodose.

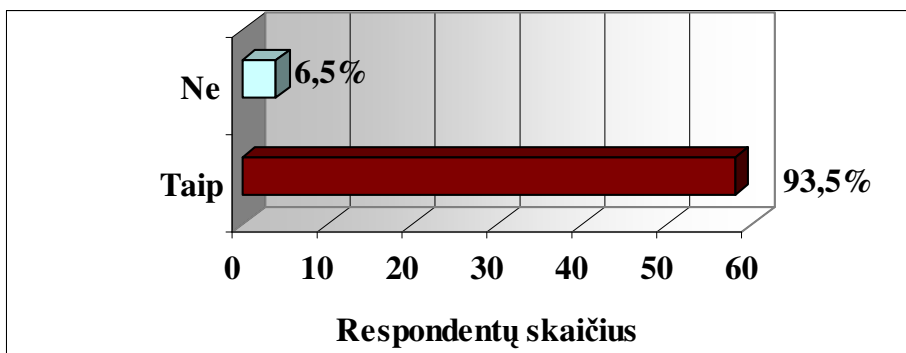
39 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių domėjimasis dailės naujovėmis (n = 62)

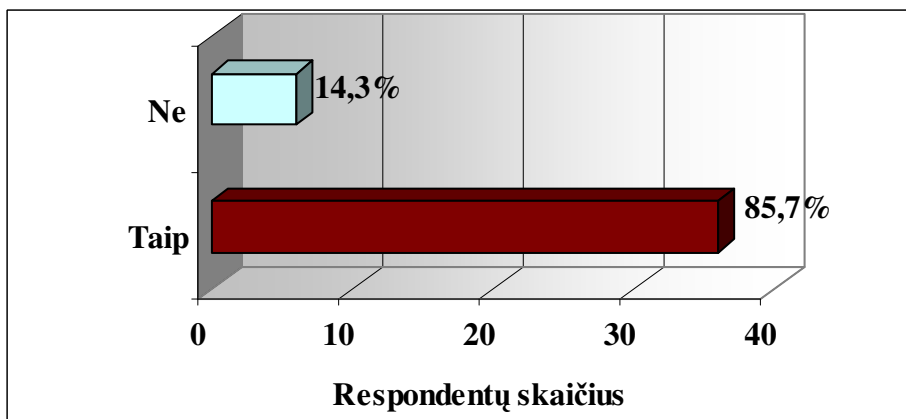
40 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių domėjimasis dailės naujovėmis (n = 42)

40 pav. matome, kad BLM mokiniai dailės naujovėmis domisi 64,5 % – 35,5 % „ne“. 71,4 % SM ugdytinių atsakė, kad mėgsta lankytis dailės parodose – nemėgsta 28,65 %.

Mokinių buvo teirautasi, ar jie mėgsta lankytis muzikiniuose koncertuose. Atsakymus matysime 41 ir 42 paveiksluose.

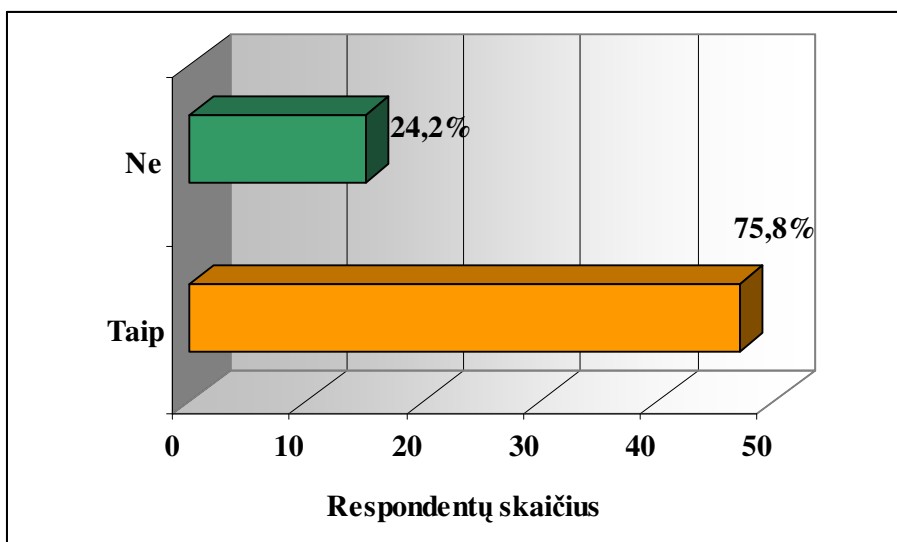
41 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių domėjimasis muzikos naujovėmis (n = 62)

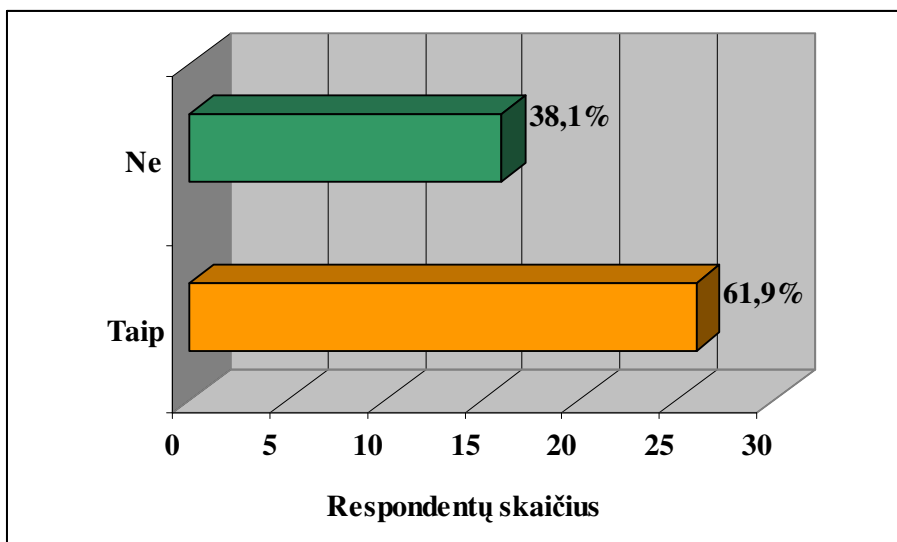
42 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių domėjimasis muzikos naujovėmis (n = 42)

41 – 42 pav. atsakymai buvo tokie, BLM mokiniai 93,5 % anketose pažymėjo, kad jiems patinka lankytis muzikiniuose koncertuose, nepatinka atsakė 6,5 %. 85,7 % SM mokinių atsakė „taip“, kad jiems patinka lankytis muzikiniuose koncertuose, „ne“ atsakė 14,3 %. Analizuojant šio klausimo rezultatus matosi, kad tiek BLM tiek SM mokiniai mėgsta lankytis muzikiniuose koncertuose, domisi muzikinėmis naujovėmis.

Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių buvo pasiteirauta ar jiems patinka šokti, atsakymus matysime 43 – 44 pav.

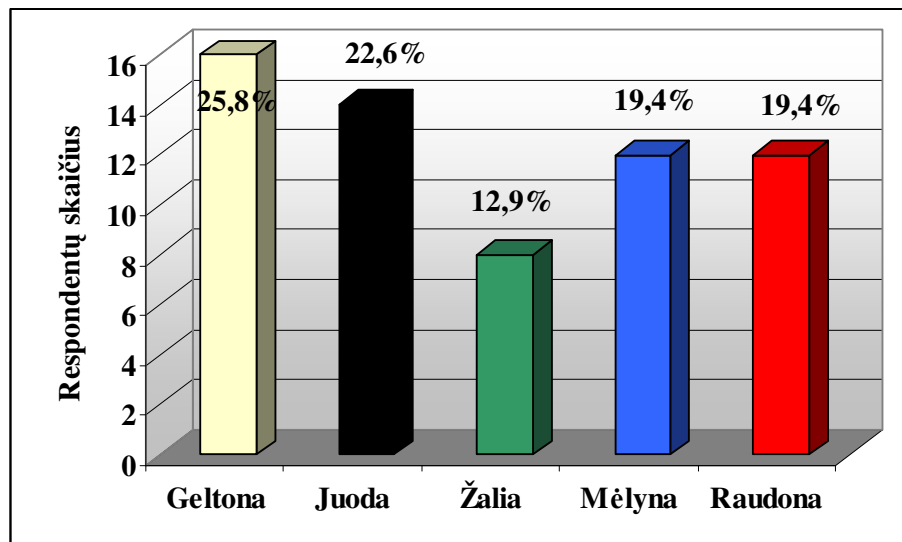
43 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių noras šokti (n = 62)

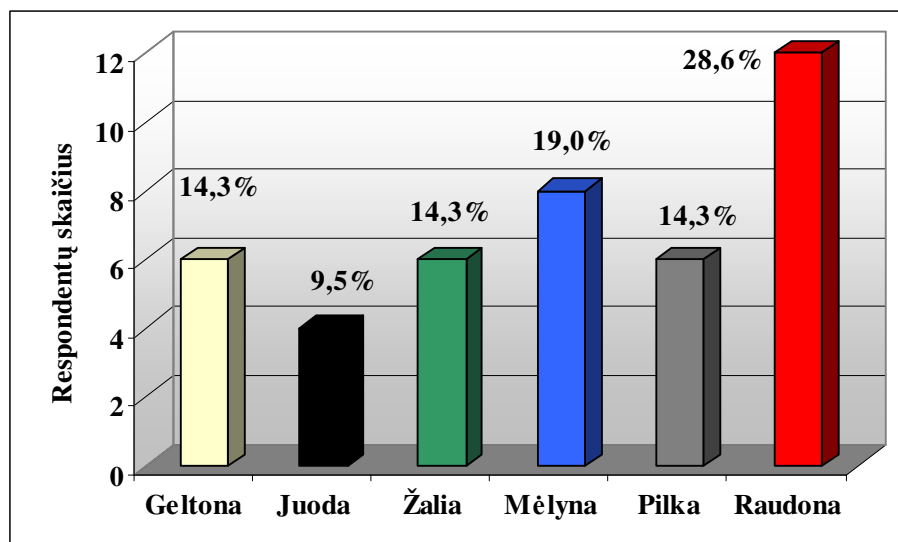
44 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių noras šokti (n = 42)

43 ir 44 pav. rezultatų analizė rodo, kad mūsų tiriami BLM mokiniai atsakė „taip“ 75,8 % „ne“ 24,2 %. SM mokiniai, „taip“ atsakė – 61,9 % – „ne“ 38,1 %. Žiūrint penktojo klausimo rezultatus, galime pastebėti, kad šokti labiau mėgsta BLM mokiniai.

Tiriamųjų mokyklų mokinių buvo klausama, kokios spalvos jiems labiausiai patinka. Atsakymai pateikti 45 – 46 paveiksluose.

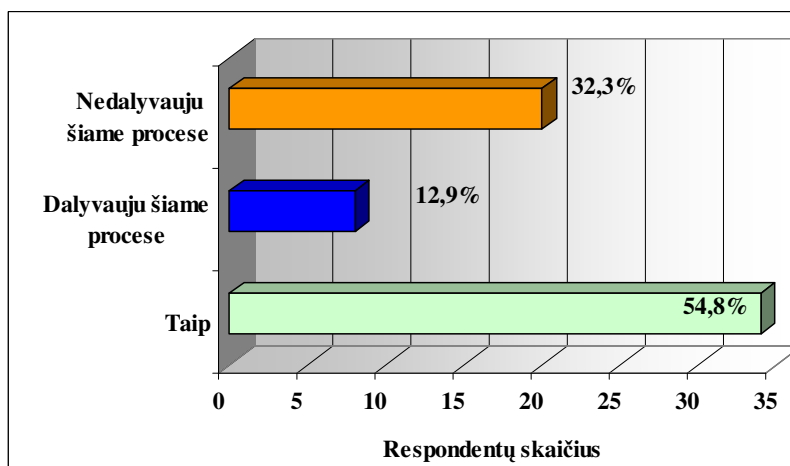
45 pav. Noras, kad dominuotų šios spalvos vizualioje teatro aplinkoje bendrojo lavinimo (BLM) V – X klasių mokiniai (n = 62)

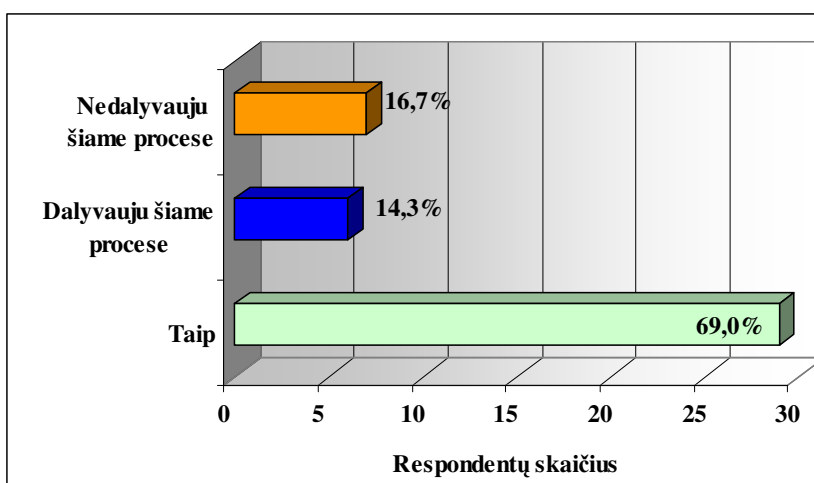
46 pav. Noras, kad dominuotų šios spalvos vizualioje teatro aplinkoje specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokiniai (n = 42)

45 – 46 pav. rodo, kad mokinių atsakymai labai skyrėsi. Į šį klausimą tiriamieji atsakė labai įvairiai, iš anketos duomenų suvestinės matyti, kad mokiniams labai patinka įvairios spalvos: chromatinės, achromatinės. BLM mokiniams labiausiai patinka „geltona spalva“ 25,8 %, – antroje vietoje yra „juoda spalva“ 22,6 %, – „raudona ir mėlyna spalvos“ patinka 19,4 % mokiniams, – 12,9 % mokinių nurodė, kad jiems patinka „žalia spalva. SM mokiniams labiausiai patinka „raudona spalva“ 28,60 %, – antroje vietoje mokiniams patinka „mėlyna spalva“ 19 %, – trečioje vietoje po 14,30 % mokiniai nurodė jog jiems labiausiai patinka „žalia, geltona ir pilka spalvos“, – 9,5 % tiriamų respondentų nurodė, jog jiems patinka „juoda spalva“. Iš atsakymų matyti, kad mokinių skoniai labai skirtingi, todėl ir labiausiai patinkančios spalvos labai skirtingos.

Šiuo klausimu buvo norima išsiaiškinti, ar mokiniai dalyvauja, ir ar norėtų dalyvauti sceninių kostiumų kūrimo.

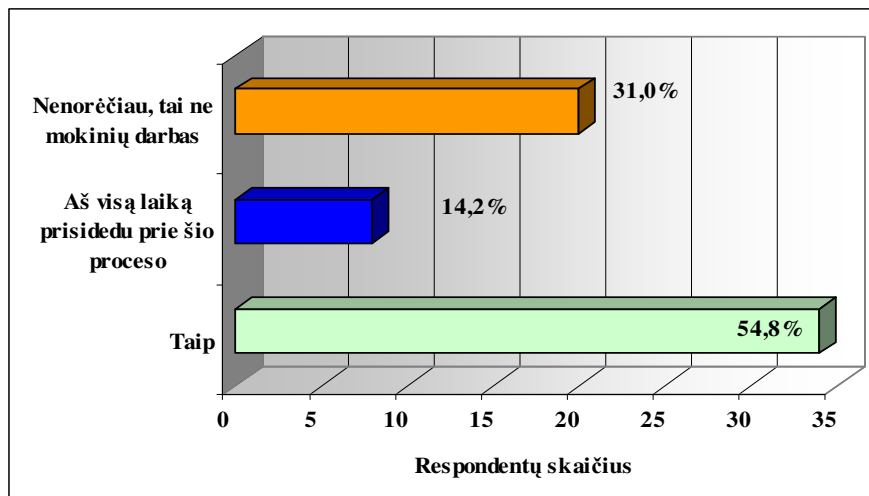
47 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių dalyvavimas sceninių kostiumų kūrimo teatro studijose (n = 62)

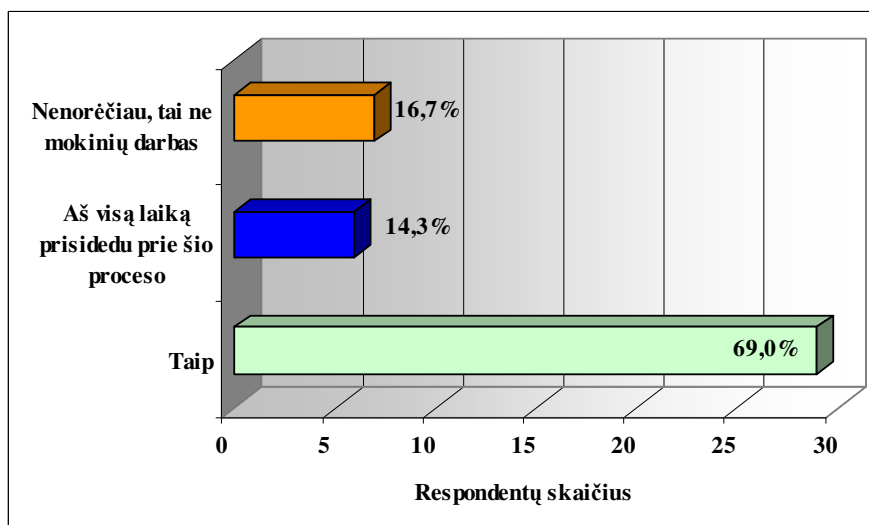
48 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių dalyvavimas sceninių kostiumų kūrimo teatro studijose (n = 42)

47 – 48 pav. rodo, kad didžioji dalis BLM mokyklos mokinių, daugiau negu pusė 54,8 % norėtų prisidėti prie „sceninių kostiumų kūrimo, dekoracijų piešimo“, – 32,3 % jie mano, kad tai ne mokinių darbas, – 12,9 % „visą laiką prisideda prie šio proceso“. SM 69,0 % ugdytinių norėtų prisidėti prie šio proceso, – 16,7 % atsakė, kad „nenorėtų, tai ne mokinių darbas“, – 14,3 % „visą laiką prisideda prie šio proceso“. Iš pateiktų rezultatų matyti, kad tik labai nedidelė dalis procentų tie SM ir BLM mokinių prisideda prie kuriamojo proceso. Taip pat iš atsakymų matosi, kad tiek SM, tiek BLM mokiniai norėtų prisidėti prie šio proceso. Teatro studijų vadovai turintys teatro studijas turėtų į tai atsižvelgti. Mokytojų pagrindinis tikslas, kad mokiniai taptų kūrybingi, duodant laisvę jų kūrybai, jie tobulėja, atsiskleidžia, tampa laisvi. Šiuo atveju matyti, kad kostiumais rūpinasi vadovai.

Buvo norima išsiaiškinti mokinių dalyvavimą dekoracijų piešime.

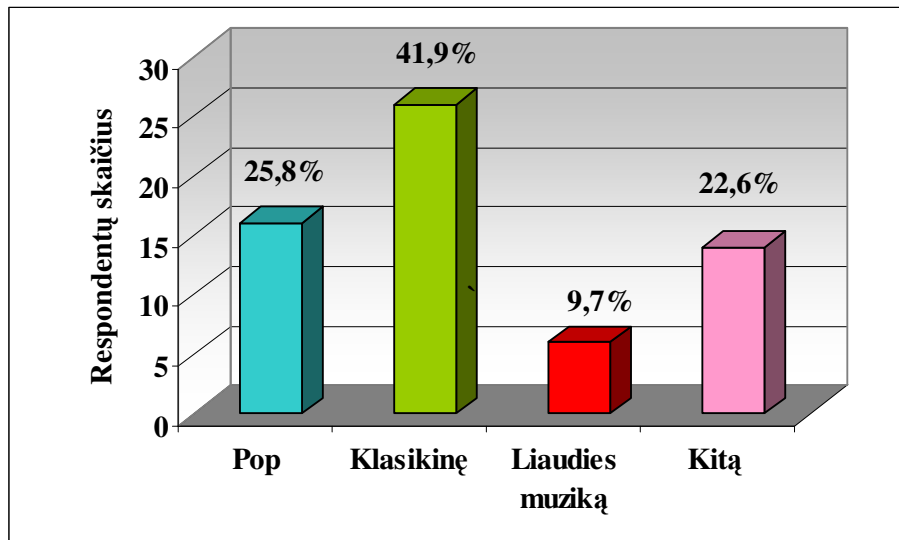
49 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokinių dalyvavimas dekoracijų piešime teatro studijose (n = 62)

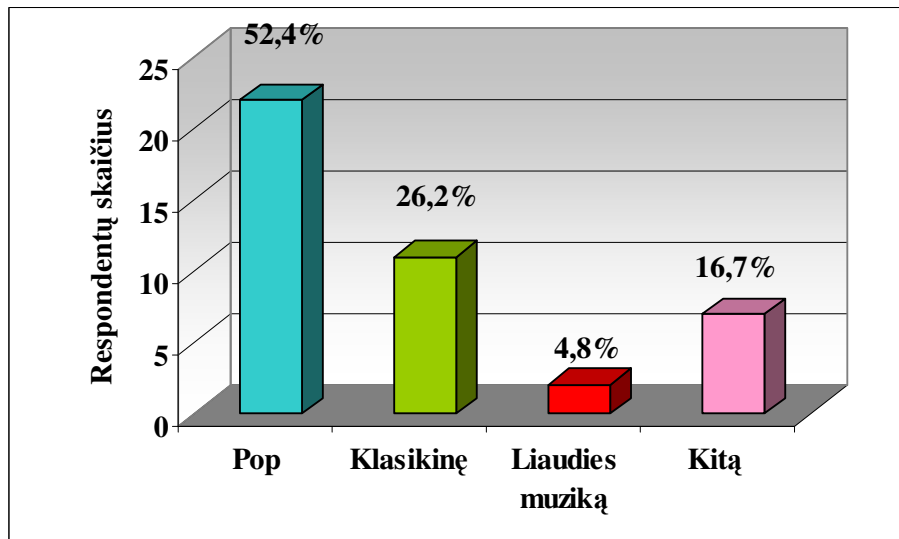
50 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokinių dalyvavimas dekoracijų piešime teatro studijose (n = 42)

49 – 50 pav. rodo: dauguma BLM mokinių rezultatai gana stipriai skyrėsi, didžioji dalis tiriamųjų 54,8 % norėtų prisidėti prie dekoracijų kūrimo proceso – 31,0 % nenorėtų, nes mano, kad tai ne mokinių darbas, – 14,2 % visada dekoracijas piešia patys. SM mokiniai į šį klausimą atsakė „taip“ 69,0 % ,kad norėtų prisidėti prie dekoracijų piešimo proceso – 16,7 % „nenorėtų, nes mano, kad tai ne mokinių darbas“, – ir 14,3 % tiriamųjų nurodė, jog jie visada prisideda prie šio procese. Galima daryti išvadas, kad didžioji dalis mokinių norėtų patys piešti dekoracijas.

Sekančiu klausimu buvo norima išsiaiškinti, kokį muzikos žanrą mokiniai norėtų pasirinkti spektaklių metu.

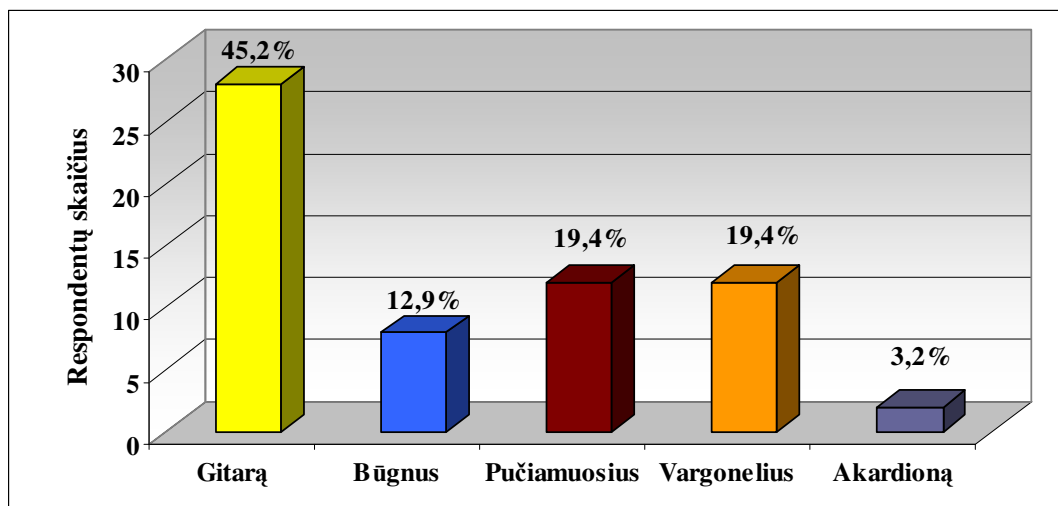
51 pav. Muzikos žanro parinkimas spektakliui bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) mokiniai V – X klasėse, teatro studijose (n = 62)

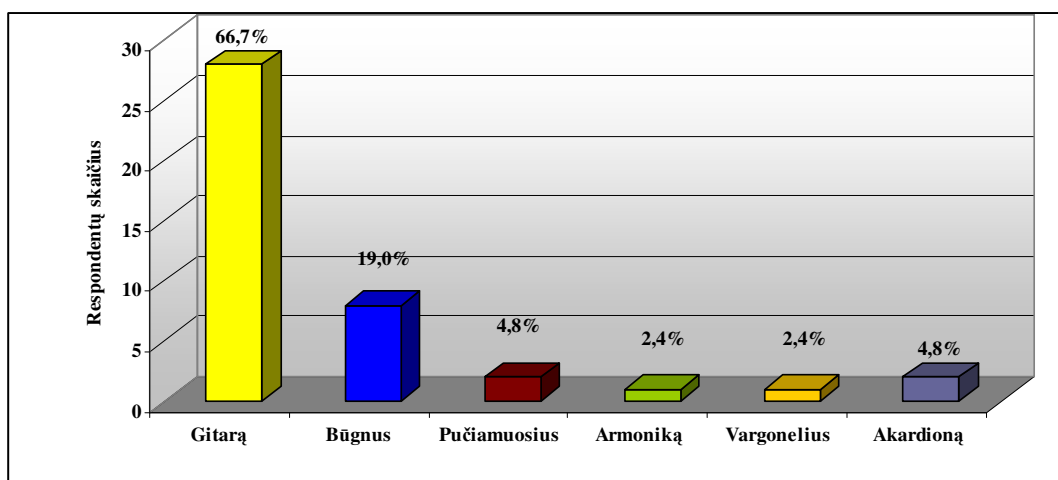
52 pav. Muzikos žanro parinkimas spektakliui specialiųjų mokyklų (SM) V – X klasių mokiniai, teatro studijose (n = 42)

Analizuojant 51 – 52 pav. rezultatus matosi, kad didžioji dalis BLM mokinių spektaklio metu norėtų girdėti klasikinę muziką tai sudaro 41,9 %, – 25,8 % rinktusi „pop“ muziką, – 22,6 % nurodė „kitą“ tai yra jų pamėgtų grupių muzika, – 9,7 % norėtų, kad spektaklio metu grotų „liaudies muzika“. SM ugdytiniai 52,4 % nurodė, jog jiems labiausiai patiktų spektaklio metu girdėti „pop“ muziką, – 26,2 % norėtų, kad muzikinį foną scenoje sudarytų „klasikinė muzika“, 16,7 % paminėjo savo „mylimiausių grupių atlikėjus“, ir 4,8 % rinktusi „liaudies muziką“. Taip pat mokiniai įvardijo, kad muzikinis fonas vienoks ar kitoks spektaklyje yra būtinas, jis atspindi nuotaiką, padeda žymiai geriau įsijausti į kuriamą vaidmenį, išgyventi vaidinamą momentą, suteikia spektakliui nuotaiką, suteikia gyvumo.

Norėjome išsiaiškinti, kokius muzikos instrumentus mokiniai pasirinktų vaidindami spektakliuose.

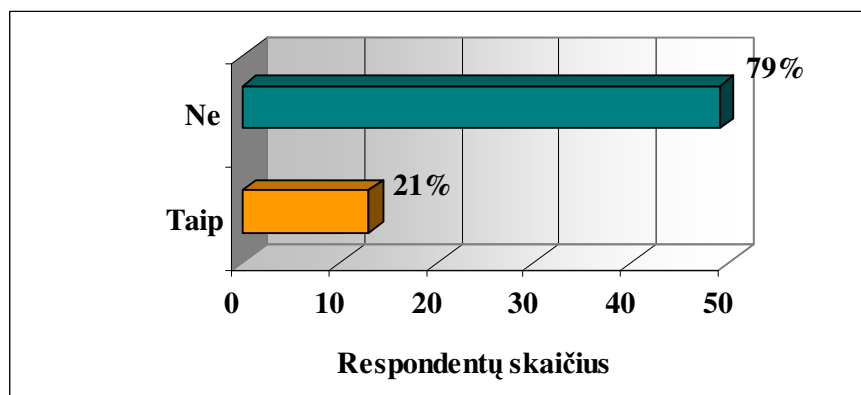
53 pav. Muzikos instrumentų pasirinkimas vaidinant teatro studijų spektakliuose (BLM) mokiniai V – X klasėse (n = 62)

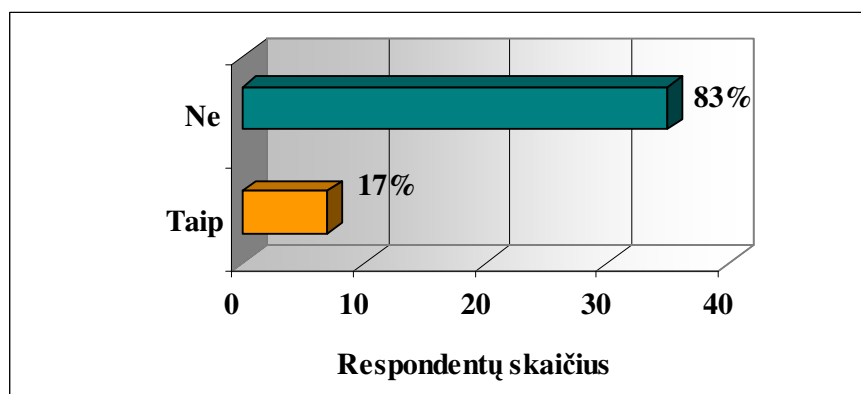
54 pav. Muzikos instrumentų pasirinkimas vaidinant teatro studijų spektakliuose (SM) mokiniai V – X klasėse (n = 42)

Iš atsakymų matyti, kad didžioji dauguma 45,2 % BLM mokinių, taip pat didžioji dalis 66,7 % rinktųsi „gitarą“, – 19,4 % BLM mokinių rinktųsi pučiamuosius instrumentus, vargonėlius“, – 12,9 %, – 3,2 % akordioną. SUP mokinių 66,7 % rinktųsi „gitarą“, – 19,0 % „būgnus“, – 4,8 % „pučiamuosius instrumentus ir akordioną“, – 2,4 % rinktųsi „vargonėlius ir armoniką“.

Šiuo klausimu norėjome sužinoti, ar mokiniai norėtų improvizuoti muzikos instrumentais teatro studijų spektakliuose.

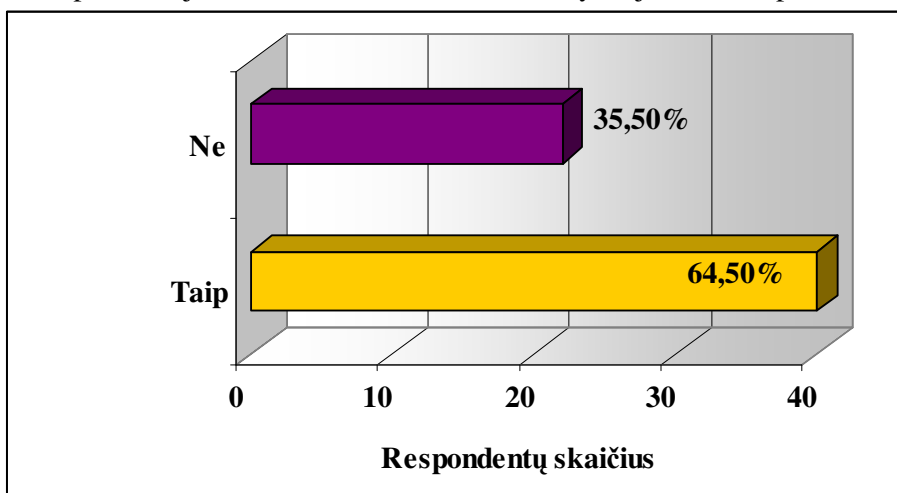
55 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) mokinių noras improvizuoti muzikos instrumentais teatro studijų spektakliuose (n = 62)

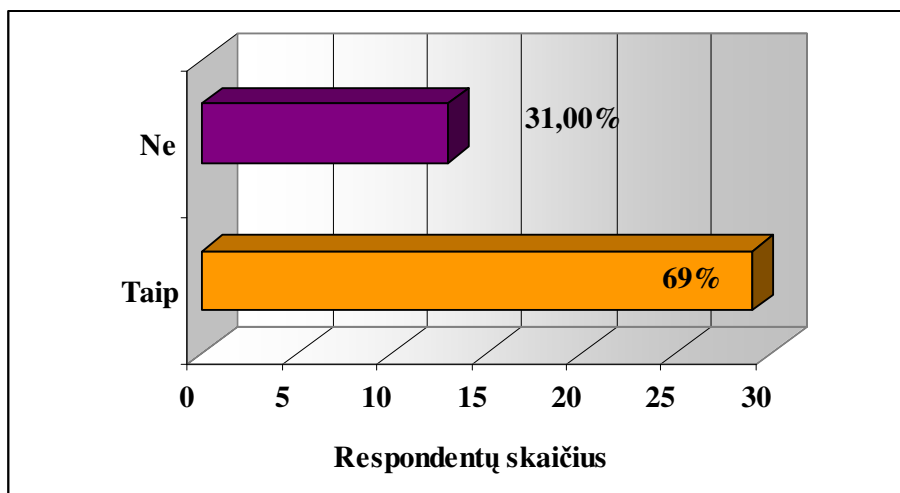
56 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) mokinių noras improvizuoti muzikos instrumentais teatro studijų spektakliuose (n = 42)

Apžvelgiant 55 ir 56 pav. matome, kad tik labai nedidelė BLM mokinių dalis – 21 % norėtų spektaklių metu improvizuoti muzikos instrumentais, ir 79 % – nenorėtų. SM mokinių atsakymai labai panašūs, 17 anketinėje apklausoje dalyvaujančių mokinių norėtų ir didžioji dalis 83 % nenorėtų.

57 – 58 pav. norėjome išsiaiškinti, ar mokiniai dalyvauja muzikos parinkimo procese.

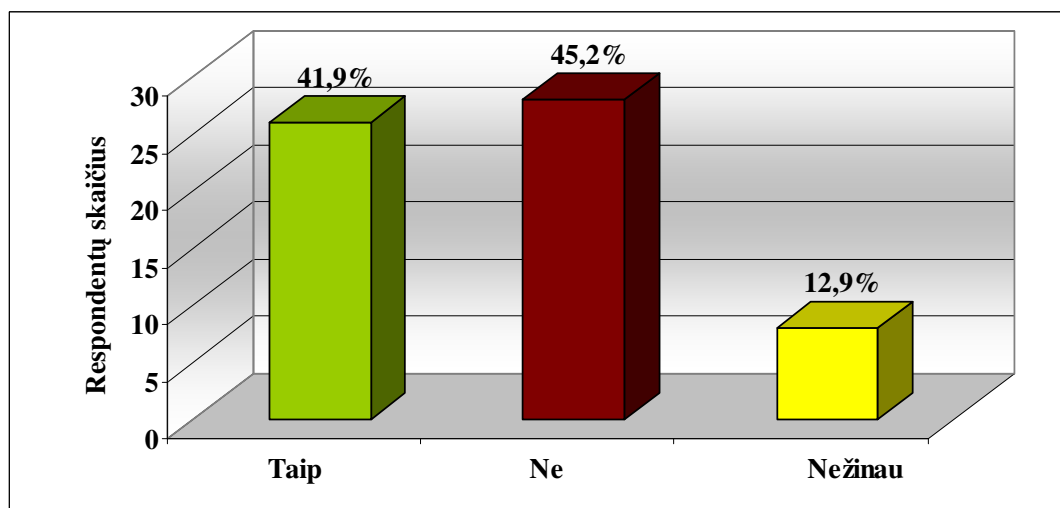
57 pav. Teatro studijų mokinių dalyvavimas muzikos parinkimo procese spektakliams bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) V – X klasių mokiniai (n = 62)

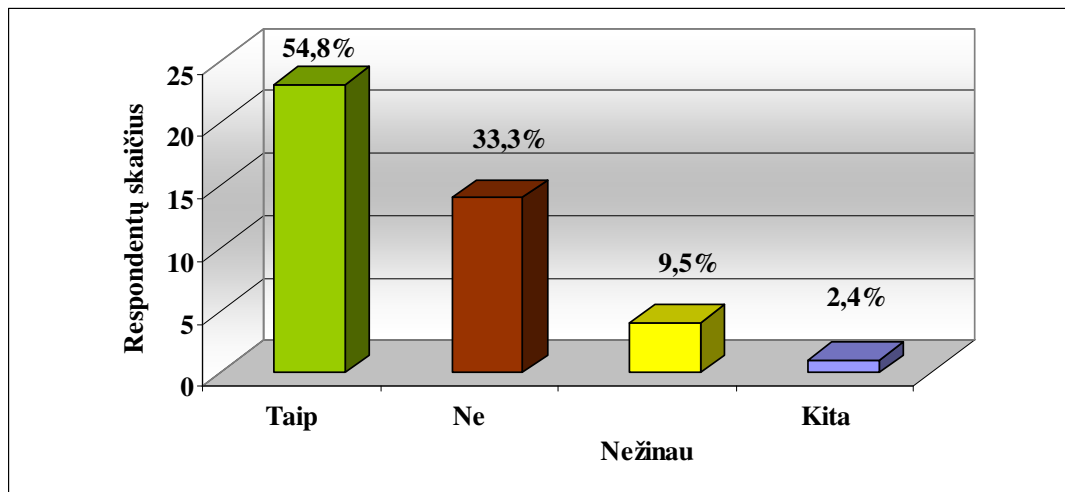
58 pav. Teatro studijų mokinių dalyvavimas muzikos parinkimo procese spektakliams specialiųjų mokyklų (SM) mokiniai (n = 42)

Iš atsakymų matyti, kad 64,50 % BLM mokinių dalyvauja parenkant muziką spektakliams – 35,50% nurodė, kad nenorėtų prisidėti prie muzikos parinkimo proceso, ir niekada nedalyvauja muzikos parinkimo procese. Didžioji dauguma SM ugdytinių 69 % atsakė, kad dalyvauja muzikos parinkimo procese. 31 % mokinių nurodė, kad niekada nedalyvauja parenkant muziką. Analizuojant šiuos paveikslų rezultatus matosi, kad didžioji dauguma mokinių prisideda prie muzikos parinkimo proceso. Galima teigti, kad teatro studijų vadovai atsižvelgia ir į mokinių atsižvelgia nuomonę parinkdami spektakliams muzikinį foną.

Bendrojo lavinimo ir specialiųjų mokyklų mokinių buvo klausta ar jie norėtų kartu vaidinti teatro spektakliuose.

59 pav. Bendrojo lavinimo mokyklų (BLM) mokinių požiūris į specialiųjų mokyklų (SM) mokinius kartu vaidinančius teatrų studijose V – X klasėse (n = 62)

60 pav. Specialiųjų mokyklų (SM) mokinių požiūris į bendrojo lavinimo (BLM) mokinius kartu vaidinančius teatrų studijose V – X klasėse (n = 42)

Paskutinis anketos klausimas BLM mokiniams buvo toks „Ar Jums patinka vaidinti teatro studijose, kai šalia Jūsų vaidina neįgalus žmogus?“ SUP mokiniams šiek tiek skyrėsi „Ar Jums patinka vaidinti teatro studijose, kai su jumis vaidina bendrojo lavinimo mokyklos mokiniai? – 41,9 % BLM mokinių nurodė, kad jiems patinka vaidinti su SM specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokiniais, nenorėtų 45,2 %, mokinių, nežino 12,9 %. SUP mokinių rezultatai skyrėsi 54,8 %, norėtų vaidinti su BLM mokyklų mokiniais, nenorėtų 33,3 %, nežino 9,5 %, ir 2,4 % atsakė, kad nejaukiai jaustųsi kartu vaidindami su bendrojo lavinimo mokyklos mokiniais .

Iš pateiktų rezultatų matosi, kad bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai, dar nėra pilnai pasirėngę į savo tarpą priimti specialiųjų poreikių mokinius.

3. MENŲ INTEGRACIJOS GALIMYBĖS TEATRINĖJE VEIKLOJE, INKLIUZINIAME NEFORMALIAJAME MOKINIŲ UGDYME V – X KLASĖSE

Teatro studijos „Runa“ eksperimentinis – inkliuzinis spektaklis „Coliukė“ pagal H. K. Anderseno pasaką „Coliukė“

Teatrinė studija „Runa“ Simno mieste gyvuoja nuo 1993 metų. (vadovas Arūnas Naraukas). Eksperimentas vyko nuo 2005 rugsėjo mėnesio iki 2006 metų gegužės mėnesio. Eksperimento metu pastatėme dvyliką inkliuzinį spektaklį „Coliukė“. Jame vaidino dvi mokinės iš Simno vidurinės mokyklos, penki V – X klasių mokiniai iš Simno specialiosios mokyklos bei du specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) jaunuoliai iš dienos užimtumo centro:

Simno vidurinės mokyklos X klasės mokinės:

Agnė Rutkauskaitė – 15 m;

Giedrė Venčkauskaitė – 15 m;

Simno specialiosios mokyklos mokiniai;

Ramunė – 17 m – vidutinio laipsnio protinis atsilikimas;

Kęstas – 15 – vidutinio laipsnio protinis atsilikimas;

Jonas – 13 m – lengvo laipsnio protinis atsilikimas;

Jūratė (– 15 m – lengvo laipsnio protinis atsilikimas;

Aida – 14 m – lengvo laipsnio protinis atsilikimas;

Dienos užimtumo centro jaunuoliai;

Mindaugas – 29 m. – vidutinio laipsnio protinis atsilikimas;

Arnoldas – 23 m.– vidutinio laipsnio protinis atsilikimas.

Repetuodavome keturis kartus savaitėje kartą po valandą.

Eksperimentiniame spektaklyje dalyvavo bendrojo lavinimo mokyklos ir specialiosios mokyklos mokiniai, taip pat du neįgalūs jaunuoliai iš dienos užimtumo centro. Specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) mokiniai turėjo įvairaus laipsnio protinį atsilikimą. Esant sutrikimų skirtumui kūrybinės užduotys buvo individualiai planuojamos, derinamos konkrečiai prie kiekvieno mokinio.

Kiekvienai teatrinei studijai ir veiklai būtina vadovauti ir krypti ją norima linkme, nes tik tuomet galima veiksmingai siekti užsibrėžtų tikslų. Pagrindinis švietimo organizacijos tikslas yra žmogaus ugdymas. Toks pat tikslas yra ir teatrinėse studijose. Tam, kad ugdymas tokiose organizacijose vyktų kryptingai, reikalingi ugdymo procesą išmanantys vadovai.

Vadybos funkcijos. Nuo pat vadybos kaip savarankiško mokslo atsiradimo pradžios įprasta skirti keturias pagrindines jos funkcijas: planavimą, organizavimą, vadovavimą ir kontrolę.

Eksperimento tikslas – pateikti galimybes, kad teatrinė veikla bus sėkminga vystoma, jei kūrybingai ir tikslingai integruosime menus (dailę, muziką, šokį).

Teatrinėje veikloje labai svarbu planavimas. Geras teatro studijos vadovas turi būti geras vadybininkas. Vadyba – tai veiksmingas ir produktyvus organizacijos tikslų siekimas, pasitelkiant planavimą, organizavimą, vadovavimą ir organizacijos išteklių kontrolę (Daft, 1997).

Planavimas yra pirmoji iš keturių pagrindinių vadybos funkcijų. Tai labai aktualu teatrinėje veikloje, juk visi teatriniai festivaliai, šventės susiję su planavimu, su juo nuolatos susiduriame savo įprastinėje veikloje. Planavimas – ne vienkartinis veiksmas, bet nenutrūkstamas procesas, kurio metu atsižvelgiama į organizacijos viduje ir aplink ją vykstančius pokyčius. Planavimo proceso metu nustatomi tikslai ir numatomos priemonės šiems tikslams pasiekti. Vadyboje egzistuoja įvairių planavimo sistemų. Planai paprastai skirstomi į strateginius ir operatyvinius.

Geras teatro studijos vadovas turi būti ir geras vadybininkas. Viena iš svarbių vadybininko savybių – gebėjimas tinkamai planuoti savo laiką. Vadybinėje literatūroje yra plačiai paplitęs terminas „laiko valdymas“. Deja, jis kuria klaidingą mūsų galimybių įvaizdį, kadangi laiko valdyti tikraja šio žodžio prasme neįmanoma. Mes galime viso labo tik kontroliuoti save ir tai, kaip panaudojame savo laiką. Taigi laiko valdymas iš tiesų reiškia vadovavimą pačiam sau. Kuo daugiau skirsime laiko veiklos planavimui, tuo mažiau laiko sugaišime pačiai veiklai.

Želvys (2003) išskyrė keletą efektyvaus laiko planavimo principų, jie tinka ir teatrinėms studijų vadovams:

1. Aiškiai formuluokite tikslus ir uždavinius. Tikslai ir uždaviniai turi būti suformuluoti taip, kad būtų visiškai aišku, kiek laiko užtruks jų įgyvendinimas. Kiekvienai užduočiai atlikti turi būti numatytas konkretus terminas.

2. Analizuokite savo laiko panaudojimą ir turėkite darbo kalendorių. Tai darbo ir susitikimų kalendorius arba užrašų knygutė, kur užrašomi ne tik būsimos darbo užduotys ir susitikimai, bet ir datos, kada turi būti atlikta viena ar kita užduotis. Naudinga pasižymėti net ir nedaug laiko užimančias užduotis. Nuolatos, bent kartą per savaitę, darbo kalendorių reikia peržiūrėti ir nustatyti išryškėjusius laiko panaudojimo dėsningumus.

3. Nustatykite, kurios užduotys yra skubios, o kurios – svarbios. Vienos užduotys būna skubios, kitos – svarbios. Su jomis reikia elgtis skirtingai.

Šiame spektaklyje siekiama:

- kad mokiniai tenkintų norą save išreikšti teatrine vaidyba ir teatro menu;
- atskleistų mokinio asmenybės lankstumą integruojant menus teatrinėje veikloje;
- įgytų norą ir pasitikėjimą kurti bei tobulėti;
- lavintų estetinę kūno, kalbos ir balsu raišką;
- padėti įsisąmoninti, kad dailė, muzika ir šokis – tai neatsiejama nuo vaidybos teatrinėje veikloje.
- menų integracijos dėka teatrinėje veikloje skatinti mokinių kūrybines galias;

suvoktų teatrinės veiklos ryšius su kitomis meno rūšimis;

- ugdyti bendrąją mokinio elgesio kultūrą scenoje;

organizuoti darbą grupėse, ugdyti vadovavimo ir bendradarbiavimo gebėjimus;

■ plėsti scenografinį, muzikos, kūno plastikos suvokimą bei patyrimą teatrinėje veikloje, tobulinti meninės raiškos gebėjimus;

Eksperimentinis spektaklis įgyvendintas per vienerius akademinius metus. Ypatingas dėmesys buvo kreipiamas į menų integracijos principus bei galimybes. Normalios raidos mokiniai teatrinėje veikloje pasiekia rezultatus be specialaus dėmesio, bei specifinio mokymosi. Tiek scenografijos, muzikinėje, bei judesio srityse dirbant su specialiujų ugdymosi poreikių mokiniais reikalinga speciali pedagogo kompetencija. Daugelis specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP), mokinių turi iškreiptą fizinį bei emocinį savęs suvokimą. Menų integracija teikia galimybę pilnavertiškam savęs suvokimui. Norėdami pateikti inkliuzinio spektaklio pavyzdį pateikiame 1 lentelėje spektaklio struktūrą menų integracijoje. Spektaklio scenarijų žiūrėti prieduose. Taip pat prieduose yra spektaklio nuotraukos ir vaizdajuostė.

**Eksperimentinis – inkliuzinis spektaklis
„Coliukė“ pagal H.K.Anderseno pasaką**

1 lentelė

Pavadinimas, eilės numeris	Vizualinė aplinka	Muzikos parinkimas	Judėsio improvizacija	Pastabos
1.Coliukės gimimas	Scenos gale matosi didelė ant baltos medžiagos piešta dekoracija. Joje pavaizduota daug gėlių ir drugelių mėlynos ir žalios spalvos tonuose. Taip pat matosi didelė saulė, skraidanti kregždutė ir varlė su savo sūnumi, (galima nupiešti visus pasakų personažus). Viduryje scenos matosi raudonas žiedas. Žiedo viduryje sėdi Coliukė. Jis padarytas iš raudonos medžiagos. Coliukė apsirengusi balta suknele. (Ši spalva laikoma neutralia, ji turi didžiausią šviesos atspindžio koeficientą). Varlės drabužiai: sijonas pasiūtas iš žalio tiulio, juodi marškiniai, ji padeda išgauti	Spektaklio pradžioje su mokiniais pasirinkome Mag vit terapijos (relaksacinė muzika) kompaktinį diską, pirmą kūrinį „Heartbeat (the beginning)“ Šiai scenai naudojome Ennio	Scenoje žiedas turi išsiskleisti. Tam naudojamos laisvos judėsio improvizacijos. Keturi mokiniai medžiagą paima iš keturių pusių ir laisvai ja išskleidžia, daro tarsi mažas bangeles. Varlė su sūnumi	Atsitraukus scenos uždangai matosi pagrindinė piešta spektaklio dekoracija ir didelis raudonos spalvos žiedas. Žiedas turi būti tokio dydžio, kad jame tilptų Coliukė. Ši spalva labai gerai sukonzentruoja žiūrovų dėmesį. Tai labai valinga, ryžtinga spalva. Regėjimo lauke pastebimiausia. Sukelia artėjimo išpūdį. Židonytė (2002) teigia, kad ši spalva gali sukelti ir šilumos išpūdį. Ši spalva gyvybingumo ir veiklos spalva. Stipriai kelia tonusą. Žmogaus akis pirmiausiai pamato raudoną ir oranžines spalvas. Dėl to pasirinkome šią spalvą spektaklio pradžioje.

2. Varlės ir jos sūnaus Kurkulo gyvenimas pelkėje	geresnį spalvų kontrastą. Ant kaklo užkabinta didelė žalia gėlė (ji pagaminta iš žalio popieriaus), tokios pačios gėlės prisegtos prie rankų. Varlės plaukai susegti mažomis žaliomis gumytėmis, gaunasi daug kasyčių. Varliuko drabužiai yra tokie: žalias naro kostiumas, margas visokių spalvų perukas, sportiniai batai. Tiek varlei, tiek varliukui ant veidų daromas (piešiamas grimas). Daugiausiai dominuoja žalia spalva. Kadangi varlė su sūnumi gyvena pelkėje, tam naudosisime daug žalios ir mėlynos spalvos audinio. Coliukė tuo metu miega ant žalio audinio, varlė su sūnumi ją neša kartu su tuo audiniu. Žalio audinio paskirtis tarytum neštuvai.	Morricone – grand collection kompaktinį diską. 10 – 11 kūrinius. Šiai scenai parinkome muzikinį	pastoviai šokinėja scenoje (naudojamos laisvos judesio improvizacijos). Šoka susikabinę rateliu. Taip pat keturi mokiniai iš šonų suima mėlyno audinio kampus ir daro nedideles bangeles, kad būtų geriau išgautas banguojančio vandens efektas. Varlė su sūnumi ruošiasi pagobimui. Eina pagal	

3. Coliukės pagrobimas	Drugelio sceninis kostiumas padarytas iš didžiulio audinio gabalo. (Tas audinys yra baltos spalvos ir nudažytas visomis esamomis spalvomis, geriausiai tinka naudoti guašą). Drugelio grimui naudojame specialų grimą – dažus	foną Ennio Morricone – grand collection kompaktinį diską 8 kūrinių. Siūlytume Magvit terapijos (relaksacinė muzika) kompaktinį diską 9 kūrinių „Intimate moments“	muzikos foną. Varlė išsitiesusi, iškėlus galvą, varliukas susikūprinęs. Naudojama laisva judesio improvizacija. Drugelis laisvai plasnoja (laisvo judesio improvizacija).	
4. Drugelis išgelbėtojas	Pelės sceninis kostiumas: suknelė kurioje vyrauja ruda, juoda ir geltonos spalvos, megzta skara. Ilgas juodas perukas supintas į kasą, tai primena tarytum ilgą pelės uodegą. Pelės gyvenamoji vieta labai paprasta kėdė, ant jos užtiesta didelis gabalas žalio audinio.	Siūlytume Waiting for a dream music for relax kompaktinį diską 16 kūrinių „The southern cross (from in the wake of the wind“.		Aqua Make – up. Nereikia scenos perkrauti įvairiomis dekoracijomis, nes mokyklų scenos nėra labai didelės. Daugiau laisvės ir erdvės geriau palikti vaidinantiems mokiniams.
5. Coliukės gyvenimas pelės urve				

6. Coliukės pažintis su kurmiu	Kurmio sceninis įvaizdis: juodos kelnės, juodi baltiniai, kaklaraištis arba skarelė, frakas, poilgis perukas, akiniai, lazda.			
7. Coliukė globoja kregždutę	Kregždutės įvaizdis: pilkas perukas (galima ir nedėti), juoda skarelė, juodos kelnės, didžiulis gabalas juodos medžiagos. Baltos ir juodos spalvų skraistė. Makiažas: kregždutės veidas išpiešiamas baltos ir juodos spalvos grimui skirtais dažais. Coliukė apsi- rengusi ta pačia baltos spalvos suknele, tačiau pelė jai ant galvos uždeda baltą galvos apdangalą, jis padarytas iš balto tiulio.	Siūlytume Waiting for a dream music for relax kompaktinį diską 1 kūrinį „The north wind (from a childhood remembered)“.	Kurmis senas todėl labai sunkiai vaikščioja su lazda. Kregždutė ištiesusi rankas skraido, naudojamos laisvos judesio improvizacijos.	Būtinai kurmis turi turėti skaitliukus). Grimas tamsūs ratilai apie akis (juk kurmis nemato saulės, gyvena po žeme). Galima nupiešti ūsus ir barzdą.
8. Coliukė ruošiasi vestuvėms	Elfo sceninis įvaizdis: ant	Patartume Waiting for a dream music for relax kompaktinį diską 5 kūrinį „The rug merchant (from in the		

9. Kregždutė gelbėja Coliukę.	galvos šviesus garbanotų plaukų perukas. Ilgas aksominis mėlynos spalvos kostiumas, tokios pačios spalvos ir medžiagos galvos apdangalas. Grimui naudojame specialius grimo dažus, truputį parusvinami skruostai padaromi ūsiukai.	wake of the wind“. Siūlytume Ennio Morricone – grand collection kompaktinį diską 4 kūrinių. Siūlytume Richard Clayderman „Perhaps love“.	Coliukė rankomis apsikabina kregždutės pečius ir abi skrenda. (Imituoja, laisvo judesio improvizacija).	
10. Susipažinimas su elfu, gėlių karalystėje.			Coliukė spektakliui pasibaigus susikabinusi su elfu už rankų nueina į scenos gilumą.	

Kaip matome, lentelėje yra pateikta minėto spektaklio eiga, skaidant jį epizodais. Menų integracija pateikta atskirose skiltyse (vizualinės aplinkos, muzikos parinkimo, judesio improvizacijų). Šiose skiltyse komentuojami įvardintų menų, principai ir galimybės spektaklio eigoje.

Metodinės rekomendacijos

Bendrieji principai specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams teatrinėje veikloje naudojant menų integraciją:

- Teatro studijos vadovo ir specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių demokratinis bendradarbiavimas;
- Individualus požiūris į kiekvieną specialiųjų ugdymosi poreikių mokinį.
- Atsižvelgimas į specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių jausmus, poreikius.
- Mokinio kūryba teatrinėje veikloje integruojant menus nekritikuojama, mokiniai skatinami pagyrimu. Ugdomas mokinių pasitikėjimas savimi. Mokinys įgauna vis daugiau patirties.

- Visi mokiniai skatinami kurti. Mokinys kuria laisvai, nevaržomai.
- Kiekvienai teatrinei studijai ir veiklai būtina vadovauti ir kreipti ją norima linkme, nes tik tuomet galima veiksmingai siekti užsibrėžtų tikslų. Tam, kad ugdymas tokiose teatro studijose vyktų kryptingai, reikia planuoti veiklą.
- Teatro studijos vadovas stebi kūrybinį procesą ir pataria.
- Teatrinio mokymo metodai turi skatinti mokinių saviraišką bei savirealizaciją, plėtoti kūrybingumą.
- Siūlomos mokinių raiškai temos, problemos aktualios jų amžiui ir patirčiai.
- Kad vykstantys teatriniai užsiėmimai vyktų sklandžiai reikia mokiniams sukurti atitinkamą kūrybinę aplinką. Mokiniai turi jaustis saugiai ir nevaržomai tiek psichologiškai, tiek fiziškai;
- Mokytojas nekritikuoja, bet vertina mokinių kūrybinius rezultatus kartu su juo. Mokiniai vertina vienas kito veiklą;
- Teatrinė užsiėmimų vieta turi būti tikslingai parinkta. Erdvė turi būti pakankama, mokiniai turi judėti nevaržomai.
- Gyvos, estetiškos, įvairios ir turtingos patalpos, skatinančios mokinių vaikų vaizduotės kūrimas;
- Mikrokomfortas darbo vietoje (geras apšvietimas, normali patalpos temperatūra, gera ventiliacija ir kt.);
- Erdvė, kurioje vyksta teatrinės veiklos procesas, turi būti estetiška ir funkcionali, be to, erdvę ir vietą reikia dažnai keisti; mokiniai turi aktyviai dalyvauti kuriant aplinką ir pasirenkant teatrinio mokymosi erdvę bei vietą;
- Patys mokiniai turi aktyviai dalyvauti aplinkos kūrimo procese;
- Turi būti pakankamai daug erdvės patalpoje.

Temos

- Mokinių temos turi atitikti amžiaus tarpsnį, būti suprantamos ir aktualios. Jos turėtų skatinti mokinius suvokti savo jausmus, emocijas, savo kūną ir aplinką;
- Temos meninei raiškai turėtų būti orientuotos įvairioms kompetencijoms ugdyti;
- Pati raiškos priemonė ar medžiaga taip pat gali būti užsiėmimo tema.

Motivacija

- Pasitenkinimas vykstančiu procesu, sėkmės jausmas ir suvokimas kūrybiniame procese tampa veiksmingu motyvu mokinio sėkmingai veiklai ir plėtrai;
- Mokinio galių atskleidimas – kiekvienas mokinys skatinamas siekti daugiau, negu jis išgali;
- Mokymas (– is) labiau orientuotas į procesą;
- Mokymas (– is) paremtas įgimtu mokinių poreikiu saviraiškai;
- Tiek mokytojas, tiek mokinys – vienodai atsakingi už mokymo (– si) ir asmenybės tobulėjimo sėkmę.

- Kreipiamas dėmesys į raiškos priemonių jutimines savybes siekiant atsipalaidavimo ir didesnio malonumo kūrybiniame procese;

Veiklos principai su specialiųjų poreikių mokiniais

- Įžvelgti mokinių problemas, pamatyti, kada reikia pagalbos, tinkamai įvertinti fizines sąlygas, įtaisančias mokinių meninės saviraiškos galimybes. Pažadinti mokinių emocijas, jas išreikšti, įvardyti, verbalizuoti.
- Mokinių emocinės būsenos koregavimas:
- Jeigu mokinių emocija hiperaktyvi, galima leisti paklaudyti ramios relaksacinės muzikos. Galima leisti suvaidinti ramų personažą. Galima piešti. Tam geriausiai tinka akvarelė ir guašas. Galima piešti klausant ritmiškos, po to raminančios muzikos.;
- Droveims, kukliems mokiniams galima duoti vaidinti tokius vaidmenis, kurie juos „išjudintų“;
- Sudaryti sąlygas mokiniui kurti jo emocinėje būsenoje. Mokytojas turėtų siekti agresyvų veiksmą nukreipti kūrybine kryptimi;
- Akcentuoti pozityvias specialiųjų poreikių vaiko (SUP) galimybes;
- Visi mokiniai gali kurti nepriklausomai nuo negalios;
- Mokytojas, pasitelkdamas teatrinės priemones, turi padėti mokiniui išlaisvinti viduje susikaupusią įtampą, išspręsti vidinius konfliktus, išreikšti jausmus;
- Kurdamas specialiųjų poreikių mokinys geriau pažįsta save ir savo vidinius poreikius, darosi emociškai jautresni, todėl gali geriau suprasti ir kitus žmones;
- Meninė veikla padeda specialiųjų poreikių mokinių socializacijai – t.y. paties savęs pažinimas, mokymasis sutapti su kitų reikmėmis;
- Meninė raiška puiki psichoterapinė priemonė specialiųjų poreikių mokiniams, padedanti jiems viduje išlaisvinti susikaupusią įtampą, išspręsti vidinius konfliktus, išreikšti jausmus;
- Sukurti palankią aplinką specialiųjų poreikių mokinių meninei raiškai, kad jie galėtų jausti kūrybinį malonumą ir džiaugsmą;

IŠVADOS

- Tyrimo duomenys parodė, kad dažniausiai bendrojo lavinimo mokyklose veikia šios studijos: – dailės studijos (36 %), – teatro (32 %), – muzikos ir šokio po (16 %).
- Atliktas tyrimas parodė, kad dažniausiai mokyklose teatro studijoms vadovauja muzikos mokytojai (14 %). Iš tirtų mokyklų nė vienas tirtas vadovas neturi specialaus išsilavinimo.
- Didžioji dalis tirtų teatrų studijų vadovų integruoja menus neformalioje veikloje, dažniausiai teatro studijų vadovai neformalioje teatrinėje veikloje integruoja muziką (54 %), antroje vietoje dailę (34 %) ir trečioje šokį (12 %).

- Surinkti duomenys leidžia teigti, kad V – X klasių mokiniai noriai lanko menines studijas.
- Teatro studijų vadovai turėtų daugiau dėmesio skirti specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Tirdami išsiaiškinome, kad inkliuzinį ugdymą naudoja labai maža dalis teatro studijų vadovų (14 %).
- Kartu vaidinti spektakliuose su specialiųjų poreikių mokiniais bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai dar nėra pilnai pasirengę, 41,9 % tirtų mokinių galėtų kartu scenoje vaidinti, 4,2 % tiriamųjų nenorėtų vaidinti su specialiųjų mokyklų mokiniais, juos tai trikdytų.
- Gamindami dekoracijas teatro studijų vadovai dažniausiai naudoja drobę, medieną ir agro plėvelę. Mažiausiai naudoja kartoną ir popierių. Pusė teatro studijų vadovų bendradarbiauja su mokiniais parenkant spalvas. Trečdalis vadovų nepataria mokiniams, kokias spalvas reikėtų naudoti piešiant dekoracijas. Didžioji dalis pedagogų bendradarbiauja su mokiniais parenkant spektakliams muziką. Teatro studijų vadovai savo statomuose spektakliuose dažniausiai derina kelis muzikos stilius. Pusė tirtų vadovų naudoja laisvas judesio improvizacijas, pusė tirtų mokytojų naudoja šokio elementus statydami spektaklius.
- Išaiškėjo, kad didžiausia problema, su kuria susiduria teatrų studijų vadovai statydami spektaklius, yra finansiniai sunkumai. Savo veiklą planuoja didžioji dalis (76 %) teatro studijos vadovų. Paaiškėjo, kad didžiąjai daliai teatro studijų vadovų pakanka metodinės medžiagos, trečdalis teigė, kad nepakanka.
- Teatro studijų vadovai norėtų, kad daugiau būtų skirta valandų teatro studijoms, beveik trečdalis neturi jokių problemų.
- Bendrojo lavinimo ir specialiųjų poreikių V – X klasių mokinių didžiausias lankomumas iš meno dalykų yra teatro studijų. Antroje vietoje mokiniai renkasi dailės studijas, po to renkasi muzikos ir šokio studijas.
- Išaiškėjo, kad tik labai nedidelė dalis bendrojo lavinimo mokyklos mokinių (BLM), dalyvauja dekoracijų (14,2 %), sceninių kostiumų (12,9 %) kūrime specialiųjų mokyklų mokiniai taip pat labai retai patys piešia dekoracijas tik 14,3 %, sceninius kostiumus kuria (14,3 %). Tačiau daugiau negu pusė abiejų mokyklų mokinių labai norėtų patys dalyvauti jų kūrime.
- Tyrimo metu pastebėta, kad daugiausiai bendrojo lavinimo mokyklos mokinių spektaklių metu rinkęsi klasikinės muzikos foną (41,9 %), pop muzikos – (25,8 %), liaudies muziką – (9,7 %). Daugiau nei pusė (52,4 %) specialiųjų poreikių mokinių spektaklių metu rinkęsi pop muzikos foną, (26,2 %), – liaudies muziką (4,8 %). Taip pat paaiškėjo, kad didžioji dalis abiejų tipų mokyklos mokinių aktyviai dalyvauja muzikos parinkimo procese.
- Didelę laisvę mokytojai duoda mokinių improvizacijoms.
- Pastebėtas mokinių menkas noras improvizuoti muzikos instrumentais teatrinėje veikloje.

- Tyrimo hipotezė pasitvirtino – menų integracija teatrinėje veikloje bus sėkmingai vystoma, inkliuziniame, neformaliajame mokinių ugdyme V – X klasėse, jei išanalizavę atskirų menų teatrinėje veikloje specifiką, kūrybingai ir tikslingai integruosime menus.

REKOMENDACIJOS TEATRŲ STUDIJŲ VADOVAMS, DIRBANTIEMS SU V – X KLASIŲ MOKINIAIS

- Teatro studijų vadovui (pedagogui) pirmiausia būtina gerai pažinti kiekvieną ugdytinį, įvertinti jo sugebėjimus ir atsižvelgiant į juos (gebėjimus) diferencijuoti kūrybines užduotis, jo psichofizinius ypatumus, priimti mokinių toki, koks jis yra, padėti spręsti jų vidines problemas.
- Meninis ugdymas (dailės, muzikos, judesio (šokio elementų) integravimas į teatrą) bus prasmingas, kai šį sudėtingą kompleksą mokytojas susies su mokinio norais, interesais, gebėjimais, ugdymo (-si) motyvais. Būtinai neformaliojo ugdymo pedagogų dalykinis bendravimas ir bendradarbiavimas (teatralų, dailininkų, muzikų, choreografų).
- Būtina skiepyti pasitikėjimą savo jėgomis (kad mokinys nebijotų žiūrovų, išeiti į sceną). Baimę nugalėti padeda relaksacijos pertraukėlės, lengvosios muzikos įrašų klausymas. Žadinti nuolatinį domėjimąsi menu (daile, teatru, muzika, šokiu).
- Kiekviena repeticija turi teigti mokiniams džiaugsmo ir teigiamų emocijų.
- Rekomenduojame teatrinę studijų vadovams jungti judesį su daile. (Pvz. pagal grojančią muziką, naudojant medžiagą daryti bangas.
- Rekomenduojame naudoti grynuosius garsus: pop muziką, liaudies muziką, klasikinę, pagal tos dienos nuotaiką.
- Teatrinėje veikloje dalyvaujantys mokiniai visuomet laukia pripažinimo, kūrybinių bandymų teigiamo įvertinimo, savo darbų įamžinimo. Todėl derėtų negailėti mokiniams pagyrimų, paskatinimų net už menkiausią originalią mintį.
- Būtina sukurti teigiamą kūrybinę aplinką, leisti mokiniams patiems pasirinkti veiklos sritis, vaidmenis. Įvairiais būdais skatinti ugdyti mokinių iniciatyvą, įtraukti juos į spektaklių statymą, dekoracijų kūrimą ir t.t.
- Reikia daugiau bendrauti su mokinių tėvais (globėjais), artimaisiais, kviesti į spektaklius, jų aptarimus. Kuo dažniau mokiniai bendrauja su savo artimaisiais, tuo šiltesni, nuoširdesni jų tarpusavio santykiai.

- Pažodžiui išmokti tekstą visiems mokiniams tiek bendrojo lavinimo mokyklos, tiek specialiųjų mokyklų mokiniams yra labai sudėtinga, todėl jiems reikėtų leisti įterpti savo žodžių (frazijų).
- Sunkiai kalbantiems mokiniams pasiūlyti naudotis kitomis išraiškos priemonėmis, pvz., pantomima, judesiu ir mimika išreikšti personažą.
- Sudaryti optimalias sąlygas reikštis kiekvieno mokinio gebėjimams, polinkiams, plėtotis galimybėms. Suteikti teatro studijose vaidinantiems mokiniams kuo daugiau kūrybinės laisvės (nevaržyti griežtomis taisyklėmis ir reikalavimais), plėtoti individualius mokinių meninius interesus ir poreikius.
- Mokinių kūrybinė veikla – tai mokymas (– is) įvairiai pažinti pasaulį, pasinaudojant pojūčiais ir proto galiomis. Teatro studijos vadovo pareiga – sudaryti sąlygas mokinių kūrybiniam procesams mokyklos teatre.
- Siūlytina panaudoti ne tik vizualiąją aplinką, bet ir šokius, muziką, dainas. Spektaklis tampa judresnis, „gyvesnis“, be to, keičiantis meninės veiklos rūšims, pavyksta geriau išlaikyti tiek „artistų“, tiek žiūrovų dėmesį.
- Svarbu, kad teatro studijos vadovas gerbtų mokinių kūrybines pastangas, skatintų ir palaikytų kiekvieną ugdytinių idėją, pasiūlymą, stiprintų kūrybinę drąsą, pats rodytų kūrybingumo pavyzdį, taptų mokiniui patarėju, pagalbininku sprendžiant meninės raiškos problemas.
- Integruota meninė teatrinė veikla sudaro sąlygas realizuoti savo galias ir gebėjimus, išgyventi teigiamas emocijas, pasitenkinimą, pripažinimą. Per meninę raišką mokiniai įgyja pasitikėjimo savo jėgomis, o tai turi teigiamos reikšmės jų integracijai ir socializacijai.

Glaudus ryšys su menu keičia pilką kasdienybę ir yra šaltinis, iš kurio šių laikų žmogus gali semtis jėgų.

Literatūra

1. Abalkinas N. (1987). Pasakojimai apie teatrą. Vilnius.
2. Aleinikov A. (1999). Encyklopedia of creativity. San Diego, CA: Academic press. P. 837 – 845.
3. Aleksienė V. (1998). Muzikos terapijos metodas ugdomant neįgaliuosius vaikus // *Žvirblių takas*, Nr. 3, p. 43 – 50.
4. Aleksienė V. (2001). Sutrikusio intelekto vaikų muzikinis bendrųjų gebėjimų ugdymas. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, edukologija. Vilnius.
5. Ališauskas A. (1996). Vaikų vystymosi ypatingumą pažinimas ir įvertinimas. Šiauliai. P. 80 p.

6. Amonašvilis Š. (1987). Sveiki, vaikai. Vilnius.
7. Andrijauskas A. (1995). Grožis ir menas. Vilnius.
8. Banytė R., Prokurotienė A. (2004). Menų sąveika ugdant kūrybingumą // Jaunųjų mokslininkų darbai. Šiauliai. P. 96 – 101.
9. Bagdonas A. (1995). Sutrikimų klasifikacija. Vilnius. P. 30.
10. Bakk A, Grunewald K. (1997). Globa. Vilnius.
11. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai (2003). Vilnius.
12. Brazauskaitė A. (1998). Meninės veiklos galimybės ugdant neįgaliosius vaikus. Vilnius.
13. Brazauskaitė A. (2001). Žymaus ir vidutinio protinio atsilikimo vaikų savivokos ugdymas daile. Daktaro disertacija. Vilnius.
14. Brėdikytė M. (2000). Vaidybinis dialogas su lėlėmis (VDL) – vaikų verbalinės kūrybos aktyvinimo metodas. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius.
15. Bricker D. (1995). The Challenge of Inclusion. Journal of Early Intervention, 19, 3, p. 179 – 194.
16. Buožis Z. (1998). Veiksmas ir jo improvizavimas m kinių vaidinimuose // Mokykla ir teatras. Kaunas.
17. Dalley T. (2004). Dailė kaip terapija. Vilnius.
18. Davidavičienė G. (2002). Universaliosios ugdymo programos. Vilnius.
19. Dzigelienė V. (2002). Kūrybinė raiška popamokinės veiklos metu // Mokytojo asmenybė ir specialiųjų poreikių mokinių kūrybiškumo ugdymas. Mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai.
20. Cave C. Definitions of creativity [žiūrėta 2005-09-05]. Prieiga per internetą: <<http://music.utah.edu.2005>.
21. Csikszentmihalyi M., Shiefele U. (2000). Meninis ugdymas, žmogaus vystymasis ir išgyvenimų ypatumai // Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Meninio ugdymo teorija JAV. Vilnius. P. 91 – 108.
22. Česnulevičiūtė P. (1998). Daugiaveidis dramos gyvenimas teatre. Vilnius.
23. Elijošienė I. (1998). Vaikai, turintys intelekto sutrikimų // Specialiųjų poreikių vaikai. Šiauliai. P. 5– 19.
24. Ercmonienė R. (2001). Praktinės režisūros abėcėlė. Vilnius.
25. Gage N.L, Berliner D. C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius.
26. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Vilnius.
27. Gaižutis A. (1998). Menų giminystė. Kaunas.
28. Gaižutis A. (1988). Vaikystė ir grožis. Kaunas.
29. Girdzijauskas A. (2004). Meninio ugdymo įtaka formuojant moksleivių dorovinę poziciją. Pedagogika.

30. Grabauskienė A., Morkytė J. (1997). Dailė ir darbeliai I – IV klasėje. Kaunas.
31. Gudonis V., Novogrodskienė E. (2000). Visuomenės požiūris į neigaliuosius suaugusius ir specialiųjų poreikių vaikus. // Specialusis ugdymas, III, p. 50–63.
32. Grabauskienė A., Morkytė J. (1997). Dailė ir darbeliai I – IV klasėje. Kaunas.
33. Hansen A. K., Kaufmann K. R., Saifer S. (1997). Ugdymas demokratijos kultūra. Ikimokyklinis mžius. Vilnius.
34. Johansesn B. A., Rathe A. L., Rathe J. (1999). Vaiko galimybės ir mokykla. – Vilnius.
35. Jonynienė V. (1987). Jaunesniųjų moksleivių kūrybinio mąstymo ugdymas. Metodinės rekomendacijos. Vilnius.
36. Kanaverskytė S. (1997). Erdvinės plastikos paslaptys // Mokykla, Nr. ½, p. 53 – 55.
37. Karvelis V. (2000). Specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas: patirtis ir perspektyvos. – Šiauliai. P. 128.
38. Karvelis V. (1994). Sutrikusio vystymosi asmenų korekcinis ugdymas ir jų socialinė adaptacija bei integracija Lietuvoje. Specialiųjų poreikių vaikų integruotas ugdymas: patirtis ir perspektyvos. Šiauliai. P. 17.
39. Kazragytė V. Kognityvinis (2001). Požiūris į vaiko kūrybinių gebėjimų ugdymą // Žvirblių takas, Nr. 2, p. 23 – 27.
40. Kazragytė V. (1995). Vaidinti – tai // Mokykla, Nr. 5 – 6, p. 34 – 35.
41. Kievišas J. Gaučaitė R. (2000). Vaiko veikla meninio ugdymo procese. Šiauliai.
42. Kievišas J. Kievišas A. (2004). Meninis ugdymas kaip asmens dvasingumo veiksnys. Pedagogika.
43. Kramer E. (1958). Art Therapy in a Children's Community. Springfield, III.: C. C. Thomas.
44. Krutulius A. (1975). Muzikinių terminų žodynas. Vilnius.
45. Kučinskas V. (1997). Pedagoginės ergonomikos įvadas. Klaipėda.
46. Kvieskienė G. (2000). Socializacijos pedagogika. Vilnius.
47. Laing J. (1974). Art Therapy: Painting Out the Puzzle of the Inner Mind. New Psychiatry 8. (Nov. 28): 16 – 18.
48. Lassahn R. (1999). Pedagogikos įvadas. Vilnius.
49. Laužikas J. (1995). Rinktiniai raštai. T.3. Kaunas.
50. Leliugėnė I (1997). Žmogus ir socialinė aplinka. Kaunas.
51. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos ir bendrojo išsilavinimo standartai (V-X klasei) (2002). Vilnius.
52. Lowenfeld V., Brittain W. L. (1967). Creative and Mental Growth. – New York: The Macmillan Company.
53. Maclagan D. (1979). Missing, Presumed Lost. Artscribe 17: 22 – 26.

54. Maritain J.(1968). Bergsonian philosophy and tomism. – N.Y.: Greenwood press, p. – 383.
55. Maslow A. (1970). Motivation and personlity. – N.Y. : Harper and Row. p. 478.
56. Matonis V. (2000). Meninis ugdymas nūdienėje kultūroje. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. Vilnius.
57. McCaslin N. (1968). Creative Dramatics in the Classroom.
58. Meninis moksleivių ugdymas: Grupinio darbo ir projektų metodai taikant kompiuterines technologijas (2003). Mokslinės konferencijos medžiaga. (Sud. A. Piličiauskas). Vilnius.
59. Mokykla ir teatras (1988). Straipsnių rinkinys. (Sud. L. Tupikienė). Kaunas.
60. Mokytojo asmenybė ir specialiųjų poreikių mokinių kūrybiškumo ugdymas (2002). Mokslinės konferencijos medžiaga. (sud. J. Ambrukaitis). Šiauliai.
61. Naraukas A. (1998). Neįgalusis vaikas scenoje // Neįgaliųjų meninis ugdymas: psichologinės reabilitacijos ir socializacijos galimybės. (Sud. A. Piličiauskas). Vilnius.
62. Naumberg M. (1958). Art Therapy: Its Scope and Function. In E. F. Hammer (ed.) Clinical Applications of Projective Drawings. Springfield, III.: C.C. Thomas.
63. Neelands J. (1995). Structuring Drama Work: a Handbook of Available Forms in Theatre and Drama. Cambridge: University Press.
64. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija. (2005).
65. Ozolaitė V. (1994). Aplinkos įtaka estetiniam sutrikusio intelekto moksleivių auklėjimui. Šiauliai.
66. Ozolaitė V. (2005). Pedagogo asmenybės kūrybiškumas. // Specialusis ugdymas. Šiauliai.
67. Paliukevičiūtė A. (2005). Muzika G. Padegimo spektakliuose // Muzika ir teatras. 42, p. 42 – 43.
68. Papečkytė I. (2002). Teatras – visapusiško neįgaliųjų meninio ugdymo būdas // Neįgaliųjų meninis ugdymas: psichologinės reabilitacijos ir socializacijos galimybės. (Sud. A. Piličiauskas). Vilnius.
69. Petrulytė A. (2001). Kūrybiškumo ugdymas. Vilnius.
70. Piličiauskas A. (1998). Ar neįgaliųjų meninis ugdymas galėtų būti prioritentinė švietimo programa? // Žvirblių takas, Nr. 2.
71. Piličiauskas A.(1997). Neįgaliųjų meninė socializacija: situacija, galimybės, perspektyva // Viltis, Nr. 2.
72. Plužek Z. (1996). Pastoracinė psichologija. Vilnius.
73. Pūras D. (2000). Apie proto sveikatą ir jos sutrikimus // Viltis. Vilnius.
74. Pūras D. (1996). Negalės žmonės grįžta į visuomenę // Viltis. P. 80. Vilnius.
75. Račkauskaitė V. (2004). Vizualiniai elementai Lietuvos teatre // Logos.
76. Radzevičienė, L., Strakšienė, D. (2003). Muzikos terapijos poveikis ir psichinė neįgaliųjų

- Sveikata // Specialusis ugdymas, 2.
77. Rajeckas V. (2004). Pedagogikos pagrindai. Vilnius.
 78. Reimer B. (1989). A Philosophy of Music Education. New Jersey: Prentice – Hall.
 79. Reimer B. (1992). What Knowledge is of Most Worth in the Arts? // The arts, Education and Aesthetic Knowing.. Part II. / ed. B. Reimer and R. A. Smitch. Chicago: The University of Chicago Press, 1992, p. 20 – 51.
 80. Religijos pedagogika III d. (1996). Kaunas.
 81. Rogers C. (1976). Client – Centred Therapy. London: Constable.
 82. Ruškus J. (2002). Negalės fenomenas. Šiauliai.
 83. Savukynaitė E. (1998). Kūno plastikos mokymo būdai mokyklos teatre // Mokykla ir teatras. Kaunas.
 84. Sezemanas V. (1970). Estetika. Vilnius.
 85. Specialiojo ugdymo pagrindai. (2003). Šiauliai.
 86. Spolin V. (1969). Improvisation for the Theatre: A Handbook of Teaching and Directing Techniques – Evanston: Northwestern University Press.
 87. Stærfeldt E., Mathiasen Ch. R. (1999). Pedagogika ir demokratija. Vilnius.
 88. Stoll L., Fink D. (1998). Keičiame mokyklą. Vilnius.
 89. Šiaulytienė D. (2000). Projektų metodas dailės mokyme. Daktaro disertacija. Vilnius.
 90. Stoškus K. (1972). Meno kūrinys ir jo semiotinio tyrimo principai: filosofijos mokslų ir kandidato laipsnio disertacija: nepublikuota. – Vilniaus universitetas.
 91. Širiakovienė A. (2001). Mokyklos teatras – viena iš galimų popamokinės veiklos organizavimo formų // Socialinis ugdymas: papildomojo ugdymo situacija ir perspektyvos: konferencijos straipsnių rinkinys. Mokslo darbai. Pranešimai . Šiauliai. P. 217 – 220.
 92. Šiuokščius G. (2002). Dvimatė kompozicija. Šiauliai.
 93. Šiuolaikinės meninio ugdymo koncepcijos. (2000). Vilnius.
 94. Švietimo gairės. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos 2003 – 2012m. Vilnius.
 95. Tamulienė V. (2002). Dailės specialioji didaktika. Šiauliai.
 96. Tarptautinių žodžių žodynas. (2001). Vilnius.
 97. Torrance E. P. (1974). Torrance tests of creative thinking: Normtechnical manual. Bensenville.
 98. Vaiko teisių konvencija. (1999). Vilnius.
 99. Vilkelienė A. (2002). Neįgaliųjų muzikinis ugdymas. Aktualijos specifika. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius.
 100. Vilkelienė A. (1998). Psichoterapinė meno funkcija ugdymo procese. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius.

101. Weikart P.S. (2003). Teaching Movement & Dance, A Sequential Approach to Rhythmic. Michigan: High/Scope.
103. Woititz J. G. (1999). Suaugę alkoholikų vaikai. Kaunas.
104. Želvys R. (2003). Švietimo organizacijų vadyba. Vilnius.
105. Židonytė V. (2002). Dizainas I. Vadovėlis. Kaunas.
106. <http://vpu.lt> [žiūrėta 2006-02-15].
107. <http://www.vermontartscouncil.org/grants/documents/monograph.pdf> [žiūrėta 2006-03-10].
108. http://www.vsarts.org/documents/resources/research/tec_vsarticle_092105.pdf [žiūrėta 2006-03-14].

PRIEDAI

ANKETA (I)

Pedagogų požiūris į mokinių meninę – teatrinę veiklą

Gerbiamas mokytojau, norėdami sužinoti, kaip vertinate mokinių meninės veiklos užsiėmimus, nuoširdžiai prašome Jus atsakyti į anoniminės anketos klausimus. Gauti duomenys bus panaudoti magistro baigiamajame darbe.

Iš anksto dėkoju! Mokytojas Arūnas

Jūsų amžius: _____

Lytis : _____

Išsilavinimas : _____

Igyta profesinė kvalifikacija: _____

Pedagoginis darbo stažas: _____

1. Kokios meno studijos po pamokų vyksta Jūsų mokykloje?

- teatro;
- dailės;
- muzikos;
- šokio;
- kiti; _____

2. Ar integruojate meno dalykus neformalioje teatrinėje veikloje?

- taip;
- ne;

3. Kuriuos menus integruojate teatro studijoje?

- dailę;
- muziką;
- šokį;

4. Kokia Jūsų patirtis teatro srityje?

- lankotės teatre;
- domitės teatro naujienomis;
- vaidinate;
- turite specialų išsilavinimą, kokį? _____
- kita; _____

5. Kokia Jūsų patirtis dailės srityje?

- lankotės parodose;
- domitės dailės naujienomis;
- piešiate;
- turite specialų išsilavinimą, kokį? _____
- kita; _____

6. Kokia Jūsų patirtis muzikos srityje?

- lankotės koncertuose;
- domitės muzikinėmis naujienomis;
- muzikuojate;
- dainuojate;
- turite specialų muzikinį išsilavinimą, kokį? _____
- kita; _____

7. Kokia Jūsų patirtis šokio srityje?

- lankotės renginiuose;
- domitės naujienomis;
- šokate;
- turite specialų išsilavinimą, kokį? _____
- kita; _____

8. Kokia šiandien menine veikla užsiimate?

- teatro;
- dailės;
- muzikos;
- choreografijos;

- kita; _____
9. Ar noriai mokiniai lanko meninės krypties studijas?
- taip;
 - ne;
 - kita; _____
10. Ar pastebite, kad Jūsų (teatro studijoje) yra specialiųjų poreikių mokinių?
- taip;
 - ne;
11. Ar yra galimybė specialiųjų poreikių mokiniams visiems norintiems patekti į teatro studiją?
- taip;
 - ne;
 - kita; _____
12. Ar naudojate inkliuzą organizuodami teatro studijos veiklą (formuojate grupes, kuriose yra ir SUP mokiniai?)
- taip;
 - ne;
13. Kokias medžiagas dažniausiai naudojate kurdami spektaklių dekoracijas?
- mediena;
 - drobė (audinys);
 - agro plėvelė;
 - kita;
 - kartonas;
 - laikraščiai, popierius;
14. Ar piešiant dekoracijas mokiniams patariate, kokios spalvos turėtų dominuoti?
- taip;
 - ne;
 - kai kada;
15. Ar atsižvelgiate į mokinių nuomonę, duodate laisvės jų kūrybai?
- dažnai;
 - kartais;
 - niekada;
- Kodėl? _____
16. Ar kurdami sceninius kostiumus, leidžiate mokiniams prisidėti prie kūrybos proceso?
- taip;
 - niekada, tai ne vaikų darbas;
 - retkarčiais;
17. Ar atsižvelgiate į mokinių norus parinkdami muziką?
- taip;
 - ne;
 - kartais;
18. Kokią muziką siūlote savo statomiems spektakliams?
- pop;

- klasika;
- liaudies muzika;
- relaksacinė (meditacinė);
- derinu kelis muzikos stilius.
- kita;

19. Ar naudojate laisvas judesio improvizacijas?

- taip;
- ne;
- kartais;

20. Ar naudojate konkrečius šokio, judesio elementus?

- taip;
- ne;
- kartais;

21. Kokias technines priemones naudojate spektaklių metu?

☐ įgarsinimo aparatūra;	☐ grafoprojektorius;
☐ prožektoriai (spec. apšvietimas);	☐ lazerio apšvietimas;
☐ kompiuteris;	☐ nieko nenaudojame;
☐ kita; _____	

22. Su kokiomis problemomis susiduriate statydami spektaklius? (scenografijos, muzikos, judesio interpretacijoje)? _____

23. Su kokiais sunkumais susiduriate organizuodami teatrų šventes, festivalius? Kaip dažnai organizuojate? _____

24. Ar pakanka metodinės medžiagos, literatūros, kuria galėtumėte remtis mokant meninių dalių? _____

25. Ar planuojate teatrinę veiklą? Ar turite būrelio viziją, planus? _____

26. Kokių turite pastebėjimų, pasiūlymų ir pageidavimų? _____

Dėkojame už Jūsų nuoširdžius atsakymus.

ANKETA MOKINIAMS (II)

Klasė
Tavo amžius
Mergaitė ☐
Berņiukas ☐

Mano mielas (a) drauge, prašau Tave atsakyti į šiuos anketos klausimus. Tavo nuoširdūs atsakymai bus panaudoti moksliniams tyrimams. Iš anksto dėkoju!

Mokytojas Arūnas

1. Kurią iš šios popamokinės meninės veiklos studiją Tu lankai? (atsakymus pažymėkite taip X)
 - teatro;
 - dailės;
 - muzikos;
 - šokio;
2. Ar Tau patinka lankytis teatre?
 - taip;
 - ne;
3. Ar mėgsti lankytis dailės parodose?
 - taip;
 - ne;
4. Ar Tau patinka lankytis muzikiniuose koncertuose?
 - taip;
 - ne;
5. Ar mėgsti šokti ?
 - taip;
 - ne;
6. Ar tenka vaidinti?
 - niekada nevaidinu;
 - kartais, per lietuvių kalbos pamokas;
 - vaidinu m – klos dramos būrelyje;
 - ruošiantis šventėms;
 - namuose – šeimos švenčių metu;
7. Kokios spalvos Tau labiausiai patinka? _____
8. Ar norėtum prisidėti prie sceninių kostiumų kūrimo, dekoracijų piešimo?
 - taip;
 - aš visą laiką prisidedu prie šio proceso;
 - nenorėčiau, tai ne mokinių darbas;
9. Man smagiau vaidinti scenoje kai:
 - dekoracijas piešiu pats;
 - dekoracijos nupieštos kitų žmonių;
 - man tai nesvarbu;
10. Kokią muziką norėtum girdėti vaidindamas?
 - pop;
 - klasikinę;
 - liaudies muziką;
 - kitą; _____

11. Ar norėtum improvizuoti muzikos instrumentais spektaklių metu?

- taip;
- ne;

12. Kokius muzikos instrumentus norėtum panaudoti vaidindamas spektaklio metu?

13. Ar norėtum prisidėti prie muzikos parinkimo proceso spektakliui?

- taip;
- ne;
- visada prisidedu, pasakau savo nuomonę;

14. Ar Jums patinka vaidinti teatro studijoje, kai su jumis vaidina specialiųjų mokyklų mokiniai?

- taip;
- ne;
- nežinau;
- kita; _____

Dėkojame už Jūsų nuoširdžius atsakymus.

SPEKTAKLIO SCENARIJUS

Pagal H. K. Anderseno pasaka „Coliukė“

Veikėjai: Coliukė, elfas, moteris, žynė, varlė, varliukas (Kurkulas), pelė, kurmis, kregždutė, drugelis.

Uždanga atsidaro. Scenoje matosi raudonas žiedas, spektaklio dekoracijos.

Autorius:

– Gyveno kartą viena moteriškė. Ji labai norėjo turėti mažą vaikutį, bet nežinojo kur gauti.

Nuėjo ji pas žynę ir sako:

Moteris:

– Laba diena, labai norėčiau turėti mažą vaikutį, ar negalėtute pasakyti, kur galėčiau jį gauti?

Žynė:

– Menka čia bėda. Še tau miežio grūdą, čia nepaprastas grūdas, ne toks kur auga lauke ar lesa vištos. Pasodink tą grūdą į didelį puodą, paskui pamatysi kas bus.

Moteris:

– Dėkui Tau.

Autorius

– Pasakė moteriškė, davė žynei dvylika skatikų ir sugrįžo namo. Namie pasodino į puodą tą grūdą, iš jo tuojau išaugo didelis gražus žiedas.

Moteris:

– Koks gražus žiedas.

Autorius:

– Tarė moteris ir pabučiavo jo raudonus lapelius. Pabučiavus žiedas visas tuojau išsiskleidė. Žiedo viduryje ant žalio krėšliuko sėdėjo graži mažučiuokė mergytė. Ji tebuvo colio didumo. Moteris buvo labai laiminga.

Moteris:

– Tu mano mergyte tokia maža, tad pavadinsiu tave Coliuke. Riešuto kevale tu miegosi, čiušinys bus mėlynas žibutės žiedas. Na o apklotas rožės lapelis.

Autorius:

– Taigi mergaitė Coliukė tame lopšyje miegojo naktį, o dieną žaisdavo ant stalo. Tačiau nei moteris nei Coliukė nežinojo, kad turės tuoj išsiskirti visiems laikams. Netoliese pelkėje gyveno varlė su savo sūnumi Kurkulu. (Išlenda varlė su savo sūnumi Kurkulu, pagal muziką eina).

Vieną naktį jai begulint savo gražiame lopšyje pro išmuštą langą išoko bjauri varlė rupūžė su savo sūnumi.

Varlė:

– Kva, kva, kva. Tai bus graži pati mano sūnui.

Varliukas Kurkulas:

– Kva, kva. Man bus.

Varlė:

– Aišku tau bus, negi man bus.

Varliukas Kurkulas:

– Kva, kva.

Varlė:

– Stot visą namą nori prikelti, imkime neštuvus, dėkime į juos Coliukę ir pirmyn į pelkę! Š, š, š, nekvaksėk taip garsiai. Viduryje upės užkelsime mes ją ant vandens lelijos lapo, tas lapas jai bus kaip sala nuo jo ji nepabėgs. O tuo tarpu liūne įtaisysime jums patogius namus gyventi.

Autorius:

– Atėjo rytas, vargšė mergaitė anksti ryte pabudo ir mato aplink vanduo, kranto negali pasiekti ir ėmė gailiai verkti.

Coliukė:

– Kur aš esu, kaip atsiradau, nieko neprisimenu?

Autorius:

– Tuo tarpu atėjo varlė rupūžė su savo sūnumi Kurkulu..

Varlė:

– Štai matai mano sūnūs Kurkulas. Jis bus tavo vyras ir jūs abu dailiai gyvensite liūne. Kva, kva.

Varliukas (Kurkulas):

– Ar galiu su ja būti, ar galiu aš ją pabučiuoti?

Varlė:

– Ne dabar po vestuvių spėsi.

Kurkulas:

– Noriu vesti kva, kva, noriu tuoktis kva, kva.

Varlė:

– Pirmą pavalgyk, po to pamiegok, tada galėsime apie vestuves pakalbėti.

(Tuo metu Coliukė išsigandusi stebi kas vyksta aplink).

Coliukė:

– Fui kokie šlykštūs padarai, aš turėsiu su juo tuoktis. Niekada.

Kurkulas (pradeda verkti) – Mama, mamyte, ji juokiasi, tyčiojasi iš mūsų. Varlė:

– Kai apsisvesi su mano sūnumi, tau patiks. Pasižiūrėk į save bjaurybė colio didumo pupa ir ta dar reiškiasi. Džiaukis jei mano sūnus pasirinks tave. Nes dar ims ir nuneš kokia varna vietoj sūrio gabalo.

Autorius:

– Taip tarusi varlė nuėjo ruošti vestuvėms.

Varlė:

– Tai tu būsi jaunikis?

Varliukas:

– Aš, aš.

Varlė:

– Papuošiu tave, o paskui bus matyti.

Autorius:

– O Coliukė sėdėjo ant žalio lapo ir verkė. Ji nenorėjo gyventi su varle rupūže ir jos sūnumi. Tuo metu pro šalį skrido drugelis, jis pamatė verkiančią mažą mergaitę ir pats susigraudino.

Drugelis:

- Sveika mergaite, kas tu tokia ir ko taip gailiai verki? Tu taip gailiai verki, kad net aš susigraudinau. Gal galiu tau kuo nors padėti?

Coliukė:

- Mane visi vadina Coliuke, verkiu todėl, kad labai bijau varlių, o šios pelkės varlė mane pagrobė ir nori ištekinti už savo sūnaus. (Coliukė gailiai verkia).

Drugelis:

- Neverk mažoji, duok man vandens lelijos žiedo kotą, aš skrisiu o tu su žiedu plauksi dvigubai greičiau.

Coliukė:

- Ačiū tau gerasis drugeli, tu toks mažas, bet turi gerą širdį.

Autorius:

- Mažoms žuvytėms taip pat pagailo Coliukės, jos pragraužė žiedo kotą, žiedas atsiskyrė ir pradėjo plaukti. Tuo metu viską pamatė varlė.

Varlė:

- Kva, kva, vaikuti nuotaka sprunka, vykis, greičiau!

Autorius:

– Tačiau Coliukė plaukė vis tolyn ir tolyn. Paukšteliai tupėdami krūmuose žiūrėjo į ją ir giedojo. O lapą vanduo nešė vis tolyn ir tolyn, kol nunešė į svetimą kraštą. Visą vasarą Coliukė gyveno viena dideliame miške. Valgė saldžias žiedų dulkeles ir gėrė rytais ant lapų žibančią rasą. Taip gyvenant praėjo vasara ir ruduo, artinosi šalta, ilga žiema. Prie pat miško, kur gyveno Coliukė buvo didelis rugių laukas. Coliukė ėjo per rugieną, jai buvo baisu ir šalta. Beeidama priėjo pelės urvą. Čia šiltai ir sočiai gyveno pelė. Jos aruodai buvo pilni javų. Coliukė sustojo ir pasibeldė į duris.

Coliukė:

- Laba diena ar negalėčiau truputį pas jus urve sušilti?

Pelė:

- Vargšele tu mano, eik greičiau į vidų sušilsis ir pavalgysi su manimi.

Autorius:

- Coliukė labai patiko pelei, tad pelė ilgai nelaukdama tarė.

Pelė:

– Gali gyventi pas mane žiemą tik švariai ir gražiai tvarkysi mano namus ir skaitysi pasakas, aš jas labiau mėgstu nei grūdus. Nors čia niekam neaktualu.

Autorius:

– Coliukė su viskuo sutiko ir nuo to laiko apsigyveno pas pelę. Vieną dieną lauko pelė tarė.

Pelė:

– Netrukus turėsime svečią. Kartą savaitėje mane aplanko kaimynas kurmis. Jis gyvena geriau už mane, vilki juodus aksomo kailinius. Tikras vyras. Jei jis tave vestų būtum viskuo aprūpinta, na o aš jei tave įsiūlysiu mažiausiai gausiu du maišus grūdų.

Autorius:

– Bet nenorėjo Coliukė tekėti už kaimyno kurmio. Netrukus pas pelę į svečius atėjo kaimynas.

Pelė:

– Sveikas kaimyne. (Pabučiuoja pelė kurmį). Gal kavos, arbatos, grūdo miežio ar kviečių, bet nieko neduosiu. Turiu aš vieną viešnią. Ta viešnia galėtų būti tavo žmona.

Kurmis:

– Sveika, kaimynėle, nei labas neleidi pasakyti.

Pelė:

– Ji valgo nedaug pusė grūdo per dieną. Tau pigiai kainuotų.

Kurmis:

– Pusę grūdo per dieną, atvesk man ją, nes aš aklas.

Pelė:

– Ji čia.

Kurmis:

– Aš aklas nematau. Sakai pusę grūdo. Ne nevesiu jos tada, vesiu, ne nevesiu.

Pelė:

– Vesi kaimynėli. Ir tau gerai ir man bus gerai. Už tai man duosi du maišus grūdų.

Kurmis:

– Aš pagalvosiu. Ateisiu kitą kartą. Duok man laiko.

Pelė:

– Išlydėk svečią!

(Coliukė išlydi kurmį, pamato negyvą kregždutę).

Autorius:

– Viduryje aslos gulėjo negyva kregždutė, jos gražūs sparnai buvo suglausti. Coliukei labai pagailo kregždutės.

Coliukė:

– Vargšele tu mane linksminai visą vasarą!

Kurmis:

– Daugiau jau ji nebepypsės. Nėra nelaimingesnio daikto už paukštį, gerai, kad mano nei vienas vaikas ne paukštis. Juk paukščiai nieko daugiau nemoka tik pypsėti cyp, cyp, pyp, pyp. Erzina jie mane, gerai, kad aš aklas ir nieko nematau!

Autorius:

– Coliukė nepratarė nei žodžio, bet kai kurmis išėjo, ji pabučiavo kregždutės galvą ir atnešė jai šiltą skarą, apklojo ją ir netikėtai pajuto, kad tuksi paukštelio širdis. Kregždutė buvo gyva. Coliukė atnešė jai vandens ir duonos.

Coliukė:

– Valgyk gražioji kregždute, sustiprėsi, atsigausi.

Kregždutė:

– Dėkui tau mažyte. Gerai sušilau. Greitai sustiprėsiu ir vėl skraidysiu.

Coliukė:

– Oi gulėk dar kregždute, lauke prastas oras, šąla ir sninga. Gulėk savo šiltame patale aš tave prižiūrėsiu.

Autorius:

– Visą žiemą išbuvo kregždutė pas Coliukę. Vos atėjus pavasariui kregždutė atsisveikino su Coliuke ir prieš išsiskirdama paklausė?

Kregždutė:

- Gal nori su skristi su manimi?

Coliukė:

- Ne negaliu su tavimi skristi mieloji kregždute. Negaliu!

Kregždutė:

- Lik sveika mano geroji mergyte, vyt, vyt, vyt!

(Tuo metu į sceną įleikia pelė)

Pelė:

– Pasakysiu metų naujieną, tau pagaliau pasipiršo mano kaimynas kurmis. Kokia tu laiminga. Turėsi pasisiūti gražius drabužius.

Autorius:

– Coliukė kiauras dienas siuvosi drabužius, o pelės pasamdyti keturi vorai audė valioną. O kurmis vis skaičiuodavo kiek grūdų per metus Coliukė suvalgys.

Kurmis:

– Per mėnesį trisdešimt arba trisdešimt vienas grūdas. Susidaro gana daug, jei duosiu kas antra diena, dar ims ir numirs kai tokia maža. Ne nevesiu.

(Užgroja valso muzika ir išbėga pelė).

Pelė:

- Einam kaimynėli geriau pašokti, vesi!

Kurmis:

- Ne nevesiu.

Pelė:

- Vesi.

Kurmis:

- Nevesiu.

Pelė:

- Vesi.

Autorius:

- Taip atėjo ruduo.

Pelė:

- Už mėnesio bus tavo vestuvės.

Coliukė:

- (Pradeda verkti). Aš nenoriu tekėti už to aklo kurmio ir po žeme visą gyvenimą gyventi.

Nei saulės nematysiu.

Pelė:

– Niekų kalba. Kurmis bus tavo saulė. Nesiožiuok mergiote nes suleisiu tuoj savo baltus dantukus, aš kasdien suvalgau po tris dubenėlius grūdų, užtai jie tokie ir balti. Nors čia niekam neįdomu. Net karalienė neturi tokių gražių kailinių kaip kurmis. Man tik ačiū sakyk už tokį vyrą.

Autorius:

– Pagaliau atėjo vestuvių diena. Kurmis atėjo išsivesti nuotakos giliai po žeme kur niekada nesimato saulės.

Kurmis

– Ruoškis maže, greičiau eime į mano urvą, vestuvių proga šiandien gausi du grūdus, o taip gausi kasdien po pusę grūdo. Prie gero nepriprask!

Coliukė:

– Ar neleistumėte man paskutinį kartą atsisveikinti su skaisčiaja saulute.

Pelė:

– Tik paskubėk, nes tavo vyras labai jau nekantrus.

(Coliukė labai liūdna nueina paskutinį kartą atsisveikinti su saulute).

Coliukė:

– Lik sveika skaisčioji saulute, sudiev!

Autorius:

– Artinosi žiema. Tuo metu į šiltus kraštus skrido kregždutė, ji pamatė verkiančią Coliukę, nusileido prie jos ir paklausė.

Kregždutė:

– Vyt, vyt, vyt! Ko verki mažoji mergaite, aš jau skrendu į šiltus kraštus. Gal nori skristi su manimi?

Coliukė:

– Gerai, nes pelė verčia mane tekėti už seno kurmio, skrendu su tavimi.

(Pelė kalbėdama su kurmiu pamato, kad Coliukė pradeda skristi su Coliuke).

Pelė:

– Palauk nenaudėle, sustok, sustok, o gal taip ir geriau, aš ištekėsiu už kaimyno kurmio.

(Užsideda valioną ant galvos ir išeina).

Autorius:

– O kregždutė su Coliuke skrido vis tolyn ir tolyn. Atskrido į šiltus kraštus, saulė ten švietė daug skaisčiau ir šilčiau.

Kregždutė:

– Čia mano namai, o tu išsirink sau gražiausią žiedą ir ten jaukiai įsikurk.

Autorius:

– Beieškodama žiedelio Coliukė pamatė, kad ją stebi gėlių dvasia elfas. Elfui Coliukė labai patiko.

Coliukė:

– Koks jis gražus.

Elfas:

– Kuo tu vardu?

Coliukė:

– Coliukė.

Elfas:

– Ar nenorėtum už manęs tekėti ir tapti visų gėlių karaliene?

Autorius:

– Coliukė pagalvojo, kad čia kitoks jaunikis, nei rupūžės vaikai ar kurmis ir davė sutikimą.

Coliukė:

– Taip.

Elfas:

(uždeda Coliukei karūną ant galvos). – Tu daugiau nebebūsi Coliukė. Tu būsi gėlių karalienė Maja.

Kregždė:

– Sudiev, vyt, vyt, graži istorijos pabaiga!

SPEKTAKLIO „COLIUKĖ“ NUOTRAUKOS

1 nuotrauka „Spektaklio dekoracijų piešimas klasėje“

2 nuotrauka „Spektaklio dekoracijų piešimas klasėje“

3 nuotrauka „Drugelis gelbėja Coliukę“

4 nuotrauka „Coliukė apsigyvena pas lauko pelę“

5 nuotrauka „Coliukė sutinka Elfą“

6 nuotrauka „Spektaklio pabaiga, artistų pristatymas“